

vodama u CG“ - od 14.11.2019 - 36 mjeseci, komponenta 1.4.2.b. ekspertske dani - 110.116 EUR, (40% od 2754.00 EUR - komp. 1.4.2.a) - 110,160 --- 110,160 -- 110,160 -- 4.9. Utvrditi dobar ekološki status morske sredine IPA 2016, komponenta 1.4.3.a. (70% od 143.700 EUR) - 100,590 --- 100,590 -- 100,590 -- 4.10. Definirati ciljeve i indikatore za postizanje dobrog ekološkog statusa morske sredine IPA 2016, komponenta 1.4.3.b. (30% od 143.700 EUR) - 43,110 --- 43,110 -- 43,110 -- 4.11. Uskladiti postojeći nacionalni godišnji Program monitoringa morske sredine sa zahtjevima Okvirne direktive o morskoj strategiji kroz pripremu novog Programa monitoringa uz mogućnost dodatnog prikupljanja podataka IPA 2016, komponenta 1.4.4. - 70.500 EUR - 70,500 --- 70,500 -- 70,500 -- dodatak na ovu mjeru - IPA 2021 - ENV. Kupovina broda i opreme (1,2 +0.3 miliona EUR = 1.5 miliona EUR) - IPA 2021, ENV -- 1,500,000 -- 1,500,000 -- 1,500,00 -- 4.12. Pripremiti Program mjera za dostizanje ili održavanje dobrog ekološkog statusa morske sredine IPA 2016, komponenta 1.4.5. - 65.500 EUR --- 65,500 - 65,500 -- 65,500 -- 4.13. Donijeti Strategiju zaštite morske sredine Na bazi rezultata projekta IPA 2016, u 2025, nisu potrebna dodatna sredstva ----- 4.14. Uspostaviti i održavati funkcionalnu bazu podataka za potrebe izvještavanja o implementaciji Veza sa mjerom 4.6. uspostavljena GIS baza podataka, redovno ažuriranje i održavanje baze, ----- Okvirne direktive o morskoj strategiji godina 2024 - iz budžeta AZZS 2024. 4.15. Nastaviti rad u okviru Barselonske konvencije i njenih protokola kroz redovno učešće nacionalnih predstavnika na sastancima strana potpisnica Konvencije i njenih Protokola, kao i sprovođenje aktivnosti u skladu sa usaglašenim Planom rada Mediteranskog akcionog plana Učešće na sastancima - u dvije godine 9 ključnih sastanaka (za tematske fokal pointe, za MAP fokal pointe i jedan ministarski sastanak), traju po tri dana i ide minimum jedna osoba, iz budžeta projekata. Uz to, organizuje se i nekoliko radionica, do 10 godišnje. Ukupni procijenjeni budžet je oko 20.000 USD, iz projekata. 17,000 17,000 17,000 17,000 17,000 85,000 --- 85,000 - 4.16. Nastaviti rad u okviru Strategije za Jadransko-jonski region (EUSAIR) kroz redovno učešće nacionalnih predstavnika na sastancima svih tematskih stubova (

TSG1 – Plavi rast, TSG2 – Povezivanje regiona, TSG3 – Kvalitet životne sredine i TSG4 – Održivi turizam), kao i

57

sprovođenje usaglašenih podregionalnih projektnih aktivnosti Iz Interreg Adrion EUSAIR Facility Point projekta finansiranju se dva sastanka godišnje za TSG 3, oko 1.500 EUR po sastanku. Okvirno za 4 TSG, cca 10.000 EUR godišnje, iz regionalnih projekata. Troškove puta i učešća pokriva projekat. 10,000 10,000 10,000 10,000 10,000 50,000 - 50,000 -- 4.17. Nastaviti rad u okviru Strategije EU za Dunavski region (EUSDR) kroz redovno učešće nacionalnih predstavnika na sastancima za sve oblasti, kao i sprovođenje usaglašenih projektnih aktivnosti u gore navedenim tematskim stubovima Dva puta godišnje, UO EUSAIR, na koji idu nacionalni koordinatori, koordinatori tematskih stubova (4) iz EUSAIR Facility Point projekta i Interreg programa Adrion. Troškove puta snose institucije, uključujući MEPPU. - 10,000 10,000 10,000 10,000 40,000 40,000 ---- 4.18. Pojačati koordinaciju nadležnih organa Koordinaciono tijelo nije još formirano, nisu potrebna dodatna sredstva ----- 4.19. Obezbijediti implementaciju Direktive o uspostavljanju okvira za planiranje područja mora u Crnoj Gori Sredstva za izradu Nacrta plana područja mora obezbijeđena iz projekta Implementacija ekosistemskog pristupa Jadranskom moru kroz planiranje područja mora, GEF Adriatic. 400,000 ---- 400,000 --- 400,000 - 4.20. Usvajanje Planova upravljanja vodama na vodnom području Dunavskog i Jadranskog sliva koji obuhvataju djelove međunarodnog rječnog sliva koji se nalaze na teritoriji Crne Gore u cilju obezbjeđenja koordinacije međunarodnih planova za upravljanje riječnim slivovima

u CG, Priprema dva nacrtu plana - 1.250.000 EUR, dok je 650.000 EUR za nabavku opreme za monitoring. 1,900,000 ---- 1,900,000 -- 1,900,000 -- 4.21.

Uspostavljanje programa za praćenje statusa voda kako bi se uspostavio sveobuhvatan i

31

koherentan pregled statusa voda u sklopu svakog riječnog sliva , shodno članu **8 Direktive 2000/60/EZ**

Ministarstvo polj./Program monitoringa za prioritete supstance za površinske vode u 2021. je 160.000 EUR, kasnije povećanje po 20% godišnje, veza sa mjerom 7.16. 160,000 192,000 230,400 276,480 331,776 1,190,656 1,190,656 ---- 4.22. Sprovođenje analize

karakteristika, uticaja na površinske i podzemne vode i ekonomske analize upotrebe vode za svaki riječni sliv ili bar dio međunarodnog riječnog sliva koji se nalazi na teritoriji

31

Crne Gore, shodno članu 5 Direktive 2000/60/EZ, u okviru Planova upravljanja vodama na vodnom području Dunavskog i Jadranskog sliva Proizilazi iz mjere 4.20, tako da nisu potrebna dodatna finansijska sredstva ----- 4.23.

Definisati zone ranjive na nitratae shodno Direktivi 91/676/EEZ IPA 2016, komponenta 1.1.1. - 105.000 EUR - 105,000 ---

105,000 -- 105,000 -- 4.24. Usvojiti Akcione programe sa obaveznim mjerama u pogledu označenih ranjivih zona IPA

2016, komponenta 1.1.2. - 83.000 EUR - 83,000 --- 83,000 -- 83,000 -- 4.25. Priprema i objavljivanje preliminarne

procjene rizika od poplava (čl. 4 i 5 Direktive) IPA 2016, komponenta 1.2.2. - 157.750 EUR 157,750 ---- 157,750 --

157,750 -- 4.26. Izrada i objavljivanje mapa opasnosti i mapa rizika od poplava (čl. 6 Direktive) IPA 2016, komponenta

1.2.3. - 122.000 EUR - 122,000 --- 122,000 -- 122,000 -- 4.27. Obezbjedenje učešća javnosti u postupku izrade plana

upravljanja rizicima od poplava, kao i usklađivanje sa planovima upravljanja vodama na rječnom slivu. (čl. 9 i 10

Direktive) IPA 2016, komponenta 1.2.3. - 3.000 EUR, dvije radionice - 3,000 --- 3,000 -- 3,000 -- 4.28. Priprema i

objavljivanje Planova upravljanja rizikom od poplava (čl. 7 Direktive) IPA 2016, komponenta 1.2.4. - 154.750 EUR ---

154,750 - 154,750 -- 154,750 -- 4.29. Prikupljanje dostupnih podataka koji opisuju, utvrđuju i procjenjuju uzroke

zagađenja voda za kupanje IPA 2016, komponenta 1.3.1. - 25.500 EUR 25,500 ---- 25,500 -- 25,500 -- 4.30. Izrada

Programa monitoringa voda za kupanje IPA 2016, komponenta 1.3.4. - 69.300 EUR - 69,300 --- 69,300 -- 69,300 -- 4.31.

Procjena i klasifikacija voda za kupanje na osnovu monitoringa voda za kupanje IPA 2016, komponenta 1.3.2. - 16.500

EUR - 16,500 --- 16,500 -- 16,500 -- 4.32. Implementacija Plana upravljanja komunalnim otpadnim vodama u Crnoj Gori

do 2035. Modifikovani

program izgradnje kolektorskih sistema i postrojenja za tretman komunalnih otpadnih voda

90

, april 2021. 43,326,500 30,721,500 29,835,833 29,835,833 26,833,333 160,553,000 - 121,548,000 39,005,000 -- 4.33. Uspostavljanje sistema izvještavanja o sprovođenju Plana Radionica 2022 - 2 dana, 25 osoba, 2 eksperta, i ponovo 2024. g. TAIEX. - 6,225 - 6,225 - 12,450 -- 12,450 -- upravljanja otpadnim vodama do 2035. TOTAL 46,385,290 32,593,015 31,919,073 30,691,628 27,517,949 169,106,956 2,811,056 121,548,000 44,262,900 485,000 - 2% 72% 26% 0.3% 0% Izvor: MEPPU (2021a, str. 45, interna dokumentacija) Osnovna tabela za podoblast zaštita prirode data je u nastavku. Tabela 33. Osnovna tabela za podoblast zaštita prirode Mjera Aktivnost Opis 2021 Procjena finansijskih potreba po godinama 2022 2023 2024 2025 TOTAL Budžet Javni sektor Izvor finansiranja IPA Donatori Privredna društva 5.1. U potpunost osnove za predlaganje/ definisanje Natura 2000 područja, u okviru nastavka terenskih istraživanja Obuke o obavezama i metodologiji terenskih istraživanja - 4 godišnje u 2023, 2024. i 2025; 35 participanata, 2 dana, 1 međ. ekspert, 3 nac.eksperta. -- 31,000 31,000 31,000 93,000 93,000 ---- 5.2. Prikupljanje podataka na terenu

za pripremu predloga pSCI i SPA (mapiranje staništa i prikupljanje podataka o vrstama sa lica mjesta

69

) Dodatno mapiranje teritorije, 50.000 EUR po % mapirane teritorije, 2021 - 5%, 2022 - 5%+5%, 2023 - 15%, 2024 - 15% i 2025 - 15% dodato i za troškove izrade baznih studija iz GEF BD projekta. Detaljno u posebnoj tabeli (IPA EUIF, IPA 2021, GEF BF i budžet) 250,000 555,250 944,650 900,450 602,550 3,252,900 1,250,000 - 1,600,000 402,900 - 5.3. Priprema i sprovođenje analize nedostataka (gap analiza u GIS-u i na bazi preporuka stručnog tima koji učestvuje u terenskom radu) postojećih podataka i podataka koji su potrebni za ocjenu stanja očuvanosti i reprezentativnosti vrsta i staništa IPA 2021 Analiza se sprovodi na sredini procesa mapiranja --- 20,000 - 20,000 -- 20,000 -- 5.4. Pripremiti predlog lokacija shodno prethodno definisanim kriterijumima putem objedinjavanja i analize svih podataka dobijenih kao rezultat terenskog rada i sprovođenjem stručnih konsultacija Eksperti pripremaju predlog, na osnovu analize podataka u GIS- u. IPA 2021. Uključeno 50 članova tima. ---- 30,000 30,000 -- 30,000 -- 5.5. Pripremiti Standardnu formu za podatke (SDF) za svaki pSCI i SPA Srodne aktivnosti, poslije aktivnosti 5.4. ---- 50,000 50,000 50,000 --- 5.6. Sprovođenje javnih konsultacija o predlogu područja pSCI i SPA Više javnih rasprava u 2025. IPA 2021. ---- 10,000 10,000 -- 10,000 -- 5.7. Definirati opšte mjere za status očuvanja i zaštite predloženih pSCI i SPA Stručni tim ---- 50,000 50,000 50,000 ---- 5.8. Donijeti Uredbu o proglašenju ekološke mreže Nisu potrebna finansijska sredstva. ----- 5.9. Definirati predlog dopune Aneksa Direktive o staništima i/ili Direktive o pticama (ukoliko se utvrdi da je relevantno tokom terenskih istraživanja) Stručni tim --- 20,000 - 20,000 20,000 ---- 5.10. Pripremiti osnovu za uspostavljanje sistema monitoringa stanja očuvanosti staništa i vrsta Ekspertski rad stručnog tima. ---- 150,000 150,000 -- 150,000 -- 5.11. Uspostaviti sistem u cilju obezbjeđivanja izvještavanja o implementaciji Direktive o staništima i Direktive o vrstama-definisanje obaveze prikupljanja podataka i vođenja evidencije potrebne za pripremu izvještaja od strane svih nadležnih institucija Ekspertski rad. ---- 10,000 10,000 10,000 ---- 5.12. Uspostavljanje i održavanje funkcionalne baze podataka za potrebe izvještavanja po Direktivi o pticama i Direktivi o staništima Baza podataka NATURA 2000, Postoji već jedan software u Agenciji, ali će biti potreban portal za biodiverzitet, 2023- 2025 -- 266,667 266,667 266,667 800,000 -- 800,000 -- 5.13. Ojačati kapacitete nadležnih institucija i upravljača 10.000 EUR godišnje, iz budžeta prve dvije godine, kasnije iz IPA 2021 10,000 10,000 10,000 10,000 10,000 50,000 20,000 - 30,000 -- 5.14. Unapređenje stručnih kapaciteta nadležnih upravljača zaštićenih područja 10.000 EUR godišnje samo 2022 - 11.000 EUR, iz budžeta prve dvije godine, kasnije iz IPA

2021 10,000 11,000 10,000 10,000 10,000 51,000 21,000 - 30,000 -- 5.15. Jačanje administrativnih kapaciteta službi zaštite i stručnih službi upravljača JPMD, JPNP, lokalnih uprava i ostalih upravljača zaštićenih područja Broj novozaposlenih u Agenciji i upravljačima (kapaciteti stručne službe zaštite i upravljanja), a u poređenju sa AP za jačanje adm. kapaciteta institucija 2017-2020., biće dostupan kroz godišnje izvještaje, nakon izrade Kadrovskog plana i novih sistematizacija. ----- 5.16 Kampanja podizanja javne svijesti (šira javnost, vlasnici zemljišta, poljoprivrednici, lovci, lokalno stanovništvo, itd.) o pitanjima vezanim za uspostavljanje i upravljanje budućim područjima Natura 2000, kao i druga pitanja od značaja za zaštitu prirode Kampanje 10,000 10,000 10,000 10,000 10,000 50,000 50,000 ---- 5.17 Tehničko opremanje upravljača za adekvatno vršenje poslova fizičke zaštite i stručnih poslova monitoringa, u skladu sa specifičnim potrebama Procjena 100.000 EUR godišnje od 2022. g. 2022 - donatori, 2023 - 30% IPA, 20% JLS, 50% JPNP i drugi upravljači - 100,000 100,000 100,000 100,000 400,000 60,000 150,000 90,000 100,000 - 5.18 Unaprijediti upravljanje zaštićenim područjima na nacionalnom nivou Park prirode Piva DOO (iz sopstvenih prihoda i subvenc. iz budžeta JLS) 170,000 170,000 170,000 170,000 170,000 850,000 ---- 850,000 Agencija za upravljanje zaštićenim područjima Podgorice (20% parka prirode Rijeka Zeta, dio Komova, Gorica i dr.) samo 2 zaposlena u 2021. 120,000 156,000 156,000 156,000 156,000 744,000 ---- 744,000 Upravljač za park prirode "Ulcinjska solana" biće budžetiran u posebnom dijelu; Upravljač za park prirode "Rijeka Zeta" - Opština DG (80% parka) je u procesu osnivanja ----- 5.19 Jačati administrativne kapacitete nadležnih institucija na nacionalnom i lokalnom nivou za sprovođenje procedura izdavanja odobrenja (dozvola) Obuke za izdavanje dozvola, godišnje 10.000 EUR, po dvije dvodnevne obuke sa 20 participanata, uz regionalne i nacionalne eksperte. 10,000 10,000 10,000 10,000 10,000 50,000 20,000 - 30,000 -- 5.20 Donošenje Nacionalne liste zaštićenih divljih vrsta koja je usaglašena sa Prilozima Direktive o staništima i Direktive o pticama (posebno u odnosu na strogo zaštićene vrste) i potvrđenim međunarodnim ugovorima Ekspertiza, 20.000 EUR, revidovanje rješenja iz 6.2006. Lista u skladu sa strategijom biodiverziteta iz prethodnog perioda. --- 100,000 - 100,000 - - 100,000 -- 5.21 Održavanje populacije ptica na odgovarajućim nivoima, unutar i van SPA Stručni tim. -- 20,000 -- 20,000 -- 20,000 -- 5.22 Zaštita staništa vrsta ptica iz Aneksa i Direktive o pticama (povezano sa mjerom 5.7) i migratornih vrsta koje se redovno vraćaju Stručni tim. -- 20,000 -- 20,000 -- 20,000 -- 5.23 Unapređenje sistema striktnije kontrole zaštite vrsta Veći budžet za inspeksijske kontrole, do 30% povećanja za troškove dnevnica i goriva za terenski rad - za ekološke inspektore, i inspektore za šumarstvo i lovstvo, kao i ribarstvo. Moguće povećanje sredstava za efikasniji inspeksijski nadzor u 2022. godini, kroz rast sredstava za koordinirani inspeksijski nadzor, org.kod 42004, potprogram 11024. - 26,635 --- 26,635 26,635 ---- 5.24 Edukacija kontrolnih službi o prepoznavanju zaštićenih vrsta, postupanju sa njima, zabranjenim metodama hvatanja, lova i uznemiravanja 15,000 15,000 15,000 15,000 15,000 75,000 75,000 5.25 Donošenje Protokola o postupanju u slučaju pronalaska povrijeđenih divljih vrsta Stručni tim. - 2,000 --- 2,000 2,000 ---- 5.26 Donošenje Protokola o postupanju pri oduzimanju divljih vrsta koje se drže u zatočeništvu bez zakonskog odobrenja ili se konfiskuju na graničnim prelazima prilikom nelegalnog uvoza/izvoza Stručni tim. - 2,000 --- 2,000 2,000 ---- 5.27 Uspostavljanje infrastrukture za zbrinjavanje povrijeđenih ili konfiskovanih divljih životinja-Centra za zbrinjavanje (za kopnene i morske vrste)/CITES centra CITES centar za zbrinjavanje ugroženih životinja sa zoološkim vrtom - Berane prijavljen na Jedinstvenoj listi prioriternih infrastrukturnih projekata - 3.6 miliona EUR; Eventualno i: Centar za morske vrste u Kotoru, cca CAPEX 1,2 miliona EUR ---- 3,600,000 3,600,000 --- 3,600,000 - 5.28 Jačanje kapaciteta inspekcija i drugih kontrolnih službi (Službi zaštite zaštićenih područja i lovočuvara) za kontrolne i druge aktivnosti po pitanju zaštite vrsta 10,000 10,000 10,000 10,000 10,000 50,000 50,000 ---- 5.29 Definirati lovne sezone i liste lovnih vrsta (shodno Direktivi o staništima i Direktivi o pticama) na način da su usaglašene sa potrebama zaštite vrsta i njihovog povoljnog statusa očuvanja Nisu potrebna finansijska sredstva. ----- 5.30 Proglašenje i

uspostavljanje morskih zaštićenih područja kao pretpostavka adekvatne zaštite morskih vrsta i staništa do uspostavljanja ekološke mreže Natura 2000 Izrada tri studije - Platamuni, Stari Ulcinj i Katič -

Promoting Protected Areas Management through Integrated Marine and Coastal Ecosystems
Protection in Coastal Area of Montenegro - GEF

105

ADRIATIC- 1.602.940 USD, GEF 6, No. 9762. Prosječna cijena troškova po studiji 100.000 EUR (hidrografsko istraživanje, biološka inventarizacija, studija zaštite i ostali troškovi) 300,000 - - - 300,000 - - - 300,000 - 5.31 Donošenje Odluke i Vodiča o obaveznim mjerama koje se moraju sprovesti i poštovati, prilikom procjene uticaja projekata na životnu sredinu, u cilju zaštite vrsta, pri svim aktivnostima planiranja i sprovođenja istraživanja nafte i gasa Stručni tim. 5,000 - - - 5,000 5,000 - - - 5.32 Obezbeđivanje zaštite prepoznatih značajnih područja s aspekta vrijednosti biodiverziteta (potencijalna EMERALD, IPA, IBA, potencijalna SPA područja) Veza 1.1., EIA; SEA Mogu bazne studije iz GEF BD - Outcome 2/Ishod 2, godišnje od 2022. godine - 20,400 24,650 33,150 20,400 98,600 - - - 98,600 - 5.33 Intenziviranje rada Radnog tima za zaštitu prirode u okviru Radne grupe za pregovaračko poglavlje 27 u kontekstu funkcionisanja koordinacionog mehanizama za zaštitu prirode Podgrupa 27.5. Za sada nisu projektovana posebna sredstva za podgrupe - - - - - 5.34 Preuzimanje obaveza iz Zelene agende za Zapadni Balkan/Evropskog zelenog sporazuma u oblasti zaštita prirode NIPAK kancelarija Oblast zaštita prirode - Cites Centar Berane, Upravljanje parkovima prirode Komovi i Sinjajevina, revitalizacija i zaštita Plavskog jezera - na Jedinstvenoj listi infrastrukturnih projekata - - - - - 5.35 Formiranje upravljačke strukture za Ulcinjsku solanu kroz odabir optimalnog modela upravljanja Za 2021 - JPNP - 230.000 EUR, nadalje 300.000 EUR, treba da se formira upravljač. Prema Planu upravljanja PP Ulcinjska solana 2020-2025, jun 2020. 224,650 300,000 300,000 300,000 300,000 1,424,650 - 224,650 - - 1,200,000 5.36 Proglašenje Solane trajnim lovnim rezervatom na čitavoj teritoriji Nisu potrebna dodatna finansijska sredstva. - - - - - 5.37 Donošenje Studije hidrološkog režima Izrada u 2022. godini - 15,000 - - - 15,000 - - - 15,000 - 5.38 Donošenje petogodišnjeg Plana upravljanja za Ulcinjsku solanu Izrada u 2022. godini; napravljen Nacrt, ali nije završen stečajni postupak u Solani, pa se rok mora pomjeriti. - 10,000 - - - 10,000 10,000 - - - 5.39 Donošenje godišnjih Programa upravljanja za sprovođenje Plana upravljanja za Ulcinjsku solanu Angažovanje dva eksperta iz Njemačke, u opštini Ulcinj, finansira Vlada DE; dio troškova preuzima MEPPU, cca 300 EUR neto mjesečno po ekspertu; godišnji planovi se još ne donose; 7,200 7,200 7,200 7,200 7,200 36,000 36,000 - - - 5.40 Implementacija petogodišnjeg Plana upravljanja i godišnjih Programa upravljanja Ulcinjskom solanom Plan investiranja iz Petogodišnjeg plana upravljanja Parkom prirode Ulcinjska solana 2020-2025 (ukupne kapitalne investicije u bazičnu infrastrukturu) po tabeli u prilogu. Od budžeta koji je ukupno 4276.583, JLS su 58% ili 267.023 EUR, a 42% je Budžet CG 182,000 102,000 60,000 60,000 60,000 464,000 426,583 - - - 37,417 5.41 Sanacija objekata, uključujući sanaciju kanala za upumpavanje vode, pregled rada i optimizacije rada pumpi, sanaciju objekata za upravu Veza 5.40. - - - - - 5.42 Donošenje Biznis i Finansijskog plana GEF 7 BD projekta, 20% od turizma, OUTCOME 3, u 2022. godini. - 11,900 - - - 11,900 - - - 11,900 - 5.43 Upravljanje turističkim posjetama Investicije u dodatne turističke djelatnosti, obilježavanje turističkih staza, postavljanje info tabli, eventualno zapošljavanje vodiča. GEF BD tourism, Outcome/ Ishod 3, pa 30% za Solanu, Veza - 5.52 - 17,850 31,875 31,875 33,150 114,750 - - - 114,750 - 5.44 Obilježavanje granica Parka prirode "Ulcinjaska solana" Ukupna dužina granice Parka prirode "Ulcinjaska solana" iznosi 18.68 km. Veza 5.40, nije posebno budžetirano. To je obaveza MEPPU, AZŽS, Uprave za nekretnine i upravljača - - - - - 5.45 Obezbeđivanje fizičke zaštite i intenzivnih kontrola područja Ulcinjske Solane * JPNP je

2019.g. platilo fizičko obezbjeđenje - 63.970.91 EUR privatnoj firmi, što će trajati do ustupanja upravljanja privrednom društvu "Park prirode Ulcinjska solana", tj. formiranoj službi (okvirno od 2023.g.) 64,000 64,000 64,000 64,000 64,000 320,000 128,000 192,000 5.46 Sanacija i održavanje bentova i nasipa (prioritetno u dužini od 15 km, a u narednom periodu i ostatak) * Nabavka bagera i ostale opreme - 60.000 EUR. Potrebno formiranje jedne ekipe /2 bagerista, 5 radnika, 2 nadzor za jednu sezonu, za saniranje 12 km nasipa - oko 38.000 EUR, godišnje (za period od 3 godine) 98,000 38,000 38,000 -- 174,000 - 98,000 -- 76,000 5.47 Upravljanje vodnim režimom Sanacija objekta pumpne stanice Đerane - 35.000 EUR u periodu 2021-2022, iz Plana upravljanja 2020-2025. Budžetirano u mjeri 5.40. ----- 5.48 Redovno održavanje prostora Solane u smislu ambijentalne higijene Tekuće aktivnosti ----- 5.49 Stvoriti uslove za gniježđenje ptica na Jezeru 1 i 2* Procjena troškova rada i materijala - 10.000 +80.000+90.000 EUR (po studiji) 180,000 - --- 180,000 - 180,000 --- 5.50 Istraživanje i monitoring halofitne flore i vegetacije i faune * Redovni godišnji posao upravljača. 5,000 5,000 5,000 5,000 5,000 25,000 5,000 --- 20,000 5.51 Sanacija dovodnog kanala i odstranjivanje kanalizacionih ispusta Veza mjera 5.40. ----- 5.52 Unaprijeđenje turističke ponude i infrastrukture na prostoru Ulcinjske solane NVO CZIP, podrška MAVFA fondacije, za rekonstrukciju objekta upravne zgrade Solane, veza sa a 5.43. + GEF BD turizam. - 300,000 --- 300,000 --- 300,000 - 5.53 Stroga kontrola zone sa ograničenim pristupom (shodno Studiji zaštite) tokom gniježđenja ptica Redovne kontrole Službe zaštite. Veza sa mjerom 5.45. ----- 5.54 Dalja transpozicija Direktive o staništima

92/43/EEZ i Direktive o zaštiti **divljih ptica 2009/147/EZ**

149

Nisu potrebna dodatna finansijska sredstva. ----- 5.55

Odgovarajuće zakonske norme za dalju **transpoziciju Regulative (EU) 1143/2014 (Invazivne vrste**

3

) Nisu potrebna dodatna finansijska sredstva. ----- 5.56 Definisiranje nadležnih tijela za izdavanje dozvola i nadležnih inspeksijskih organa i njihovih obaveza u kontekstu primjene Uredbe (EU) 511/2014

o mjerama usklađenosti za korisnike Nagoja protokola o pristupu genetskim resursima i
pravednoj **i ravnopravnoj** razmjeni **koristi** koje proizilaze iz **njihove upotrebe u Uniji**

56

Nisu potrebna dodatna finansijska sredstva. ----- 5.57 Jačanje kapaciteta nadležnih institucija za procedure izdavanja dozvola/odobrenja i kontrola uz unapređenje sistema sprovođenja Nagoja protokola Dvije obuke godišnje u 2022 i 2023, za 10 osoba, 2 dana, dva regionalna predavača. Aplicirati za TAIEX. - 8,700 8,700 -- 17,400 -- 17,400 -- 5.58 Reorganizacija sektora šumarstva kojom će se prepoznati nadležni organi Nema budžetskih implikacija do 2023.g., kad se očekuje uspostavljanje nove organizacije sektora na bazi nove Strategije razvoja šumarstva sa AP do 2023, kao i izmjene Zakona o šumama. Za razvoj IS u šumarstvu i inventar šuma, planirano je 400.000 EUR u IPA 2021 Agri. -- 400,000 -- 400,000 -- 400,000 -- 5.59 Jačanje kapaciteta za sprovođenje FLEGT regulative Primjena nakon pristupanja, obuke u 2024 i 2025, preko Taiex-a, 2 dana obuka, 1 dan terenski rad, 50 učesnika, 5 EU i regionalnih eksperata --

predavača. TAIEX. --- 26,000 26,000 52,000 -- 52,000 -- 5.60 Preuzimanje obaveza iz Zelene agende za Zapadni Balkan/Evropskog zelenog sporazuma u oblasti zaštita prirode NIPAK kancelarija, Podoblast šumarstvo -----
5.61 Jačanje kapaciteta relevantnih institucija za kontrolu proizvoda od foka 1 obuka godišnje u 2022 i 2023, 20 polaznika, 2 dana - 5,600 5,600 -- 11,200 -- 11,200 -- 5.62

Spriječiti nelegalne prekogranične aktivnosti i obezbijediti bolju koordinaciju graničnih službi

3

Nisu potrebna dodatna finansijska sredstva. Moguće dodati GEF BD 7, outcome 4 - 38,250 63,750 59,500 85,000 246,500 -- 246,500 - 5.63.

Definisati zone koje su naročito osjetljive u pogledu nelegalne sječe ili drugih nelegalnih aktivnosti

3

AP za sprečavanje bespravnih aktivnosti u šumarstvu 2019-2021, operativni cilj 3 planiran u 2021. g., ali se sve odlaže i biće integrisano u novu Strategiju šumarstva - 4Q 2021.; finansira se iz budžeta Uprave za šume ----- 5.64.

Definisati instituciju koja je nadležna za monitoring i izdavanje sertifikata

3

Ova mjera se odlaže i biće definisana u novoj Strategiji razvoja šumarstva ----- 5.65. Uspostaviti

informacioni sistem o šumama i sistem monitoringa sa logovanjem (bar kodovi

68

) Softversko rješenje, delegirano u AD za poljoprivredu, IPA III, Najranije u 2022. godini. - 400,000 --- 400,000 -- 400,000 -
- 5.66. Jačanje kapaciteta nadležnih institucija za izdavanje dozvola i sprovođenje kontrola po pitanju stranih i invazivnih stranih vrsta biljaka, životinja i gljiva 2 obuke godišnje, 20 polaznika, 2 dana, 2 eksperta. Aplicirati za TAIEX. - 11,200 11,200 11,200 44,800 -- 44,800 -- 5.67. Uspostavljanje sistema ranog otkrivanja i brzog preduzimanja mjera iskorjenjavanja Espertska podrška, 10 dana, regionalni ekspert. IPA III-AD Env. 2 ili LIFE. --- 10,000 - 10,000 -- 10,000 -- 5.68. Kontrola nenamjernog unošenja i širenja invazivnih stranih vrsta AP za kontrolu nenamjernog unošenja i širenja invazivnih stranih vrsta. IPA III-AD Env. 2 ili LIFE --- 20,000 - 20,000 -- 20,000 -- 5.69. Donošenje Plana upravljanja invazivnim stranim vrstama koje izazivaju zabrinutost i koje su široko rasprostranjene na području Crne Gore Ista ekspertiza kao za 5.68. IPA III-AD Env. 2 ili LIFE --- 20,000 - 20,000 -- 20,000 -- 5.70. Praćenje stanja invazivnih stranih vrsta Donijeti Plan monitoringa --- 20,000 - 20,000 -- 20,000 -- 1 obuka godišnje, 15 polaznika, 2 dana, 2 regionalna eksperta --- 4,775 4,775 9,550 -- 9,550 -- Realizacija plana, godišnje, terenski rad sa velikim brojem eksperata IPA III-AD Env. 2 ili LIFE. --- 50,000 50,000 100,000 -- 100,000 -- 5.71. Uspostavljanje baze podataka o stranim i invazivnim stranim vrstama Softversko rješenje, u AZŽS, outsourcing - 10.000 EUR, a izrada novog softwera u Agenciji cca 70.000 EUR IPA III-AD Env. 2 ili LIFE ---- 10,000 10,000 -- 10,000 -- TOTAL 1,670,850 2,432,985 2,793,292 2,551,817 5,967,942

15,416,885 2,282,217 780,650 4,044,950 5,189,650 3,119,417 15% 5% 26% 34% 20% Izvor: MEPPU (2021a, str. 59, interna dokumentacija) Tabela za podoblast industrijsko zagađenje data je u nastavku. Tabela 34. Osnovna tabela za podoblast industrijsko zagađenje Mjera Aktivnost Opis 2021 Procjena finansijskih potreba po godinama 2022 2023 2024 2025 TOTAL Budžet Javni sektor Izvor finansiranja IPA Donatori Privredna društva 6.1. Nastavak harmonizacije nacionalnog zakonodavstva sa Direktivom 2010/75/EU o industrijskim emisijama Dalje pratiti izmjene Direktive o industrijskim emisijama (IED) pa uvoditi u nacionalne propise. ----- 6.2. Uspostavljanje i precizno definisanje Registra zagađivača (PRTR) sa bazom podataka o emisijama zagađivača, kako bi se na efikasan način obezbijedio pristup javnosti informacijama o životnoj sredini Veza sa mjerom 3.13. - Uspostavljanje registra opasnog otpada u Crnoj Gori, koji se finansira pod projektom IWMCP u 2021 .g. - pa nadogradnja na taj softwer; stoga su procijenjena sredstva umanjena, iz IPA 2021; (prije> 234.500 EUR); - 120,000 --- 120,000 -- 120,000 -- 6.3. Obezbijediti javno dostupne podatke iz registra, povezivanjem statističkih podataka sa portalom Informacionog sistema životne sredine Nijesu potrebna dodatna finansijska sredstva. ----- 6.4. Nastaviti dalju harmonizaciju sa

poglavljima III i IV Direktive o industrijskim emisijama, kojima se propisuju minimalne granične vrijednosti emisija za velika postrojenja za sagorijevanje i postrojenja za (su)spaljivanje otpada

31

Isto kao 6.1. ----- 6.5. Nastaviti dalju harmonizaciju sa Direktivom o industrijskim emisijama Isto kao 6.1. ----- 6.6. Izdavanje integrisane dozvole operaterima koji podliježu ovoj obavezi iz Zakona o industrijskim emisijama Integrisane dozvole (EPCG - TEP, KAP i Željezara) ----- 6.6.1. TosCelik, Zeljezara Modifikovana integrisana 1,530,000 1,470,000 950,000 750,000 4,700,000 ---- 4,700,000 6.6.2.1. KAP - elektroliza NDC report 2021. 2,600,000 2,600,000 2,600,000 2,600,000 13,000,000 ---- 13,000,000 6.6.2.2. KAP - BAT tehnike Prema IED DSIP-u, oko 15 miliona EUR, ali to nije obuhvaćeno, procjena da se neće raditi prije 2025. ----- 6.6.2.3.a KAP- tehnicka dokumentacija IWMCP, deponija čvrstog otpada - 404.680 EUR, do 2020 - 20.234 EUR 384,446 384,446 ---- 384,446 6.6.2.3.b. KAP tehnicka dokumentacija IWMCP, bazen crvenog mulja, ukupno - 298.755,11 EUR, do 2020 uloženo 155.895,66 EUR 142,859 142,859 ---- 142,859 6.6.3.1. TEP - ekološka rekonstrukcija Kineski konzorcijum, NDC report 2021. 18,150,000 18,150,000 18,150,000 -- 54,450,000 ---- 54,450,000 6.6.3.2.a TEP - Maljevac IWMCP - ukupno - 4,500,905.81 EUR, do 2020 - 2,618,164.41 EUR 1,882,741 1,882,741 --- 1,882,741 6.6.3.2.b TEP Maljevac EPCG do 2021. 10,984,284.55 EUR, ulaganja 2021-2025, (dopis,11.4.'21.) 1,450,000 2,635,000 1,350,000 1,100,000 2,200,000 8,735,000 - - - 8,735,000 6.7. Revizija integrisanih dozvola operatera u skladu sa Zakonom o industrijskim emisijama Kontinuirano, poslije 2025. ----- 6.8. Sprovođenje redovnog inspeksijskog nadzora kako bi se u kontinuitetu provjeravalo da li se redovno sprovode mjere i uslovi iz izdate integrisane dozvole Veza sa mjerom 8.11. ----- 6.9.

Potpuno sprovođenje Poglavlja II (integrisano sprečavanje i kontrola zagađivanja životne sredine) i Poglavlja V (isparljiva organska jedinjenja) Direktive 2010/75/EU

31

Studija, 2022., po opštinama. - 3,000 --- 3,000 3,000 ---- 6.10. Identifikacija i smanjenje emisija koja potiču od operatera postrojenja koja koriste organske rastvarače shodno Poglavlju V Direktive 2010/75 o industrijskim emisijama Identifikovati MSP i radnje na bazi Studije iz tačke 6.9. (oko 300). Nisu potrebna dodatna sredstva ----- 6.11.

----- 6.12. Uspostavljanje Registra

postrojenja koja koriste organske rastvarače ili proizvode koji sadrže isparljiva organska jedinjenja 132

(VOC postrojenja) Dopuna registra pod 6.2.- povezana aktivnost. Registar VOC postrojenja, povezivanje baza. -----

-- 6.13. Jačanje administrativnih kapaciteta u ovom sektoru kroz aktivno učešće u svim obukama/radionicama 8 obuka godišnje, za 15 polaznika, 2 dana, 2 regionalna eksperta, od 2022. - 39,800 39,800 39,800 39,800 159,200 -- 159,200 --

6.14. Unapređenje sprovođenja regulativa EU Sistem

za upravljanje zaštitom životne sredine i šema provjere (EMAS) i Eko 31

- označavanje 1 obuka godišnje, 10 polaznika, 5 dana, TAIEX, od 2022. - 14,100 14,100 14,100 14,100 56,400 -- 56,400 --

6.15. Preuzimanje obaveza iz Zelene agende za Zapadni Balkan/Evropskog zelenog sporazuma u oblasti industrijskog zagađenje Oblast klimatske promjene - po strukturi mjere 10.9. ----- TOTAL 26,140,046 25,031,900 23,103,900

4,503,900 4,853,900 83,633,646 3,000 - 335,600 1,882,741 81,412,305 0.004% 0.0% 0.4% 2.3% 97.3% Izvor: MEPPU

(2021a, str. 78, interna dokumentacija) Tabela sa podacima za podoblast hemikalije data je u nastavku. Tabela 35.

Osnovna tabela za podoblast hemikalije Mjera Aktivnost Opis 2021 Procjena finansijskih potreba po godinama TOTAL
2022 2023 2024 2025 Budžet Javni sektor Izvor finansiranja IPA Donatori Privredna društva 7.1. Nastavak harmonizacije

nacionalnog zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU u sektoru hemikalija Dvije TAIEX misije u 2022: 1. za POPs 2. za Hg. (1 sedmica, 3-5 osoba) 3. TAIEX misija 2024 - za promjenu Zakona, 4. TAIEX misija 2025 - ažuriranje pravilnika -

ukupno 4 misije, 7 dana, prosječno 4 osobe - 13,600 - 6,800 6,800 27,200 -- 27,200 -- Dodatak na AP - 7.1.a - Zakon o izmjenama i dopunama zakona o biocidnim proizvodima - u 2024.godini Uvođenje naknada u skladu sa Commission

Impl Regulation (EU) No 564/2013. Sada je naknada 40 EUR, a biće 350 EUR. Osigurati primjenu i sprovođenje zathjeva EU danom pristupanja - 2024, 2025. ----- 7.2. Dodatno raditi na postizanju funkcionalnosti helpdesk-a Podizanje

svijesti, pomoć uvoznicima - Info materijal (2021-2022) brošure; preuzimanje informacija iz regionalne studije; MIIC, IPA provjeriti, u Strategiji to je 10.000 EUR 3,000 7,000 --- 10,000 3,000 - 7,000 -- 7.3. Sva relevantna uputstva i materijale

učiniti dostupnim korisnicima u elektronskom obliku Web stranica AZŽS ----- 7.4. Priprema Godišnjeg izvještaja o radu nacionalnog helpdesk-a Do ulaska, samo prezentacija na sastanku HelpNet-a, a poslije članstva zvanični

izvještaji ----- 7.5. Razviti adekvatne IT alate software i hardware, koji bi omogućili: - adekvatno čuvanje i statističku obradu dostupnih podataka, - on-line podnošenje prijave za upis u Registar, - podršku za uspostavljanje

sigurne veze sa EU bazama podataka On-line podnošenje prijava, uvezivanje sa EU bazama, Finansira se iz IPA env 2021, početak krajem 2022, a najvećim dijelom u 2023. godini (u AP piše 2022. godina) - 60,000 60,000 -- 120,000 --

120,000 -- 7.6. Edukacija o korišćenju odgovarajućih IT alata (IUCLID i R4BP) Broj organizovanih obuka o upotrebi kreiranog softwera za Agenciju i najveće uvoznike, za 5 osoba iz AZŽS, 4 obuke po 2 dana, sa međunarodnim

ekspertima, u Beogradu, ECHA organizuje, 2024. --- 40,000 - 40,000 -- 40,000 -- Obuka o upotrebi kreiranog softwera za

Agenciju i najveće uvoznike, za 15-20 osoba, 1 dan --- 1,950 - 1,950 --- 1,950 - Edukacija za subjekte koji se upisuju u

Registar hemikalija i biocidnih proizvoda --- 1,825 - 1,825 --- 1,825 - 7.7. Učiniti javno dostupnim određene podatke iz

registra Nisu potrebna dodatna finansijska sredstva ----- 7.8. Ispunjavanje preduslova za uspostavljanje Centra za kontrolu trovanja u skladu sa čl. 45 CLP Procjena nac. kapaciteta i potreba , Za odjeljenje u okviru KBC-a, podrška WHO. Pripremljen predlog projekta, realizacija dec. 2021 - jan 2022, kroz grant Svjetske zdravstvene organizacije. 1,750 1,750 --- 3,500 --- 3,500 7.9. Uspostavljanje Centra za kontrolu trovanja U 2024. dodatno zapošljavanje ili specijalizacije iz toksikologije, prostor, dodatne obuke, nabavka opreme, iznos investicije proizaći će iz studije o procjenama nacionalnih kapaciteta i potreba (7.8.) ----- 7.10 . Jačanje kapaciteta za sprovođenje Direktive

o zaštiti životinja koje se upotrebljavaju u naučne svrhe Obuke **za primjenu**

35

Direktive 2010/63/EU, UBHVF, 1 obuka, 2025. ---- 1,525 1,525 -- 1,525 -- 7.11 . Izdavanje odobrenja za izvođenje eksperimenta nad životinjama u naučne svrhe Uspostavljen je Savjet za zaštitu životinja o etičnoj i naučnoj opravdanosti obavljanja eksperimenta ----- 7.12 .

Sprovođenje PIC postupka u skladu sa PIC **regulativom i Roterdamskom konvencijom**

56

TALEX obuka, 5 dana, 2023, 15 polaznika, Podgorica -- 13,775 -- 13,775 -- 13,775 -- 7.13 . Izvještavanje u skladu sa Roterdamskom konvencijom Dostavljanje popunjenih Q Sekretarijatu Roterdamske konvencije. Nisu potrebna dodatna finansijska sredstva ----- 7.14 . Realizacija aktivnosti planiranih kroz projekat "Održivo ekološko upravljanje PCB-om u Crnoj Gori" UNDP, 2016-2021, ekstenzija, 3,5 miliona USD je 2.975.000 EUR, od toga potrošeno do 2020 - 1.203.771 EUR, a ostalo 1.785.000 EUR 1,020,000 765,000 --- 1,785,000 --- 1,785,000 - Kofinansing - 16.833.137 EUR, od toga potrošeno 9.501.898 miliona EUR, treba još 7.161.240 EUR, to su operateri, vlasnici PCB otpada 3,580,620 3,580,620 --- 7,161,240 --- 8,500 7,152,740 7.15 . Uklanjanje preostalih količina PCB Zakon o upr. otpadom; raspoloživi podaci integrisani u 7.14. ----- 7.16 . Unapređenje monitoringa ispusta POPs u vodu Povećan broj parametara za POPs. Ne budžetiramo ovdje - Program monitoringa za prioritne supstance za površinske vode je budžetiran pod mjerom 4.21. ----- 7.17 . Unaprijeđenje monitoringa emisija POPs u vazduh i zemljište Za vazduh - AZŽS - program monitoringa zemljišta. Kod kvaliteta vazduha - inventar emisija POPs u vazduh, što je odvojeno od monitoringa POPs u zemljištu. 8,000 13,425 13,425 13,425 13,425 61,700 61,700 ---- 7.18 . Uspostaviti zvaničnu saradnju između relevantnih subjekata i Agencije za zaštitu prirode i životne sredine o upravljanju hemikalijama Memorandumima će se definisati način finansiranja, projektno. Treba oko 100-150 aktivnosti da se realizuje kroz MoUs, za period 2022-2025. - 60 ekspertskih dana, nacionalni - 9,000 9,000 9,000 9,000 36,000 36,000 ---- 7.19 . Podizanje svijesti javnosti o opasnostima vezanim za azbest Strategija upravljanja hemikalijama 2019- 2022 - sve kampanje - 30.000 EUR, a za azbest iz IPA 2021 env - od 2023 po 10.000 EUR godišnje. -- 10,000 10,000 10,000 30,000 -- 30,000 -- 7.20 .
Preduzimanje mjera za sprečavanje

emisije azbesta u vazduh , ispuštanja **u vodu i** uspostavljanje bezbjednog rukovanja **i** odlaganja **građevinskog i izolacionog materijala i drugih proizvoda koji sadrže azbest**

3

Investicije operatera. Postoji i u Programima upravljanja otpadom, kod HR i RS.- izrada posebnih sanitarnih površina za odlaganje građ. materijala koji sadrži azbest ("kasete") - veza sa Upravljanjem otpadom, i izgradnjom regionalnih deponija / vezati za Agendu za Zapadni Balkan, mjera 7.27 ----- 7.21 . Realizacija projekta rekonstrukcije azbestno cementnih cijevi UNDP, idejni projekat, 170.000 EUR prva faza, 2021, a druga faza 2024. iz budžeta i budžeta JLS 170,000 -- 320,000 - 490,000 320,000 -- 170,000 - 7.22 . Izrada programa upravljanja azbestom u Crnoj Gori 2023. izrada nacionalnog profila izloženosti azbestu i registara bolesti prouzrokovanih azbestom (na bazi komparativnih iskustava - RS, EE, postoji i u Programima upravljanja otpadom, kod HR i RS..)- iz IPA 2021 env -- 150,000 -- 150,000 -- 150,000 -- 7.23 . Obuke vezane za implementaciju REACH Regulative 2 obuke godišnje, 15-20 ljudi, 2-3 dana, preko TAIEX i ECHA /projekat 2012-2021 i nastavlja se/ 4,650 9,300 9,300 9,300 9,300 41,850 -- 41,850 -- 7.24 . Obuke vezane za implementaciju BPR regulative Dvije obuke godišnje za toksikologe /skupe obuke/, za sve potpisnike MoU iz 7.18., TAIEX; ECHA 4,650 9,300 9,300 9,300 9,300 41,850 -- 41,850 -- 7.25 . Obuke vezano za implementaciju CLP regulative 1 obuka godišnje, TAIEX - 4,650 4,650 4,650 4,650 18,600 -- 18,600 -- 7.26 . Jačanje kapaciteta u cilju efikasnog nadzora nad hemikalijama i biocidnim proizvodima Inspekcije, 2 obuke godišnje, za 20 polaznika, 2021-2025, 5 dana - 17,200 17,200 17,200 17,200 68,800 -- 68,800 -- 7.27 . Preuzimanje obaveza iz Zelene agende za Zapadni Balkan/Evropskog zelenog sporazuma u oblasti hemikalije Oblast hemikalija - za lokalnu komunalnu infrastrukturu npr. 7.20 ----- TOTAL 4,792,670 4,490,845 296,650 443,450 81,200 10,104,815 420,700 - 560,600 1,970,775 7,152,740 Izvor: MEPPU (2021a, str. 84, interna dokumentacija) Osnovna tabela za podoblast buka data je u nastavku: Tabela 36. Osnovna tabela za podoblast buka

Mjera	Aktivnost	Opis	Procjena	finansijskih	potreba	po	godinama	2021	2022	2023	2024	2025	TOTAL
8.1.	Podizanje	nivoa	javne	svijesti	o	zaštiti	od	buke	u	životnoj	sredini	Glavni	grad,
	godišnji	troškovi	za	RT	i	kampanje	-	Sekretarijat	za	saobraćaj.	10,000	10,000	10,000
	10,000	10,000	50,000	50,000	----	8.2.	Kontinuirana	implementacija	Akcionog	plana	zaštite	od	buke
	u	životnoj	sredini	za	Glavni	grad	Podgorica	Glavni	grad,	spvođenje	AP	2019-	2024,
	Sekretarijat	za	planiranje	prostora	i	održivi	razvoj	-	tri	izvora	finansiranja,	po	trećinama:
	G.grad,	JP	Zelenilo	i	donatori.	411,992	411,992	411,992	411,992	-	1,647,967	549,322	549,322
	-	549,322	-	8.3.	Donošenje	Strateške	karte	buke	za	glavni	put	Virpazar–	Podgorica
	(29,3	km)	sa	PGPS	3,741,040	EUR	(brojač	saobraćaja	na	lokaciji	željeznička	stanica	Zeta)
	29.3	km	* 600	EUR	po	km	puta	za	izradu	Strateške	karte	buke	--
	17,580	--	17,580	--	17,580	--	8.4.	Donošenje	Strateške	karte	buke	za	glavni
	put	Tivat-Budva	(25	km)	sa	PGPS	5,790,196	EUR	(brojač	saobraćaja	na	lokaciji	Radanovići)
	25	km	* 600	EUR	po	km	puta	za	izradu	Strateške	karte	buke	--
	15,000	--	15,000	--	15,000	--	8.5.	Donošenje	Strateške	karte	buke	za	glavni
	put	Herceg	Novi–	Kamenari	(15,4	km)	sa	PGPS	3,898,656	EUR	(brojač	saobraćaja	se
	nalazi	na	lokaciji	Kumbor)	15.4	km	* 600	EUR	po	km	puta	za	izradu
	Strateške	karte	buke	--	9,240	--	9,240	--	9,240	--	8.6.	Praćenje	prometa
	na	saobraćajnicama	u	cilju	adekvatnog	identifikovanja	potencijalno	novih	putnih	pravaca	za	koje	je
	potrebno	raditi	Strateške	karte	buke	Nisu	potrebna	dodatna	finansijska	sredstva	-----	8.7.	Usvajanje
	Akcionog	plana	zaštite	od	buke	za	glavne	puteve	To	je	dio	mjera	koje
	su	predložene	za	IPA	III	env.	-	oblast	buka	(8.3-	85,	8.7,	i
	8.10),	za	2025.	----	90,000	90,000	--	90,000	--	8.8.	Kontinuirana	implementacija	Akcionog
	plana	zaštite	od	buke	za	glavne	puteve	To	će	se	raditi	poslije	2025,
	tako	da	ne	budžetiramo.	--	-----	8.9.	Podizanje	nivoa	javne	svijesti	Ovo	treba
	da	projektuje	budžet	MKI	---	5,000	5,000	10,000	10,000	----	8.10.	Obezbjedivanje	adekvatnog
	softverskog	rješenja	i	aplikacije	za	unošenje	podataka	o	mjerenjima	nivoa	buke,	kao	i
	prikaz	istih	za	potrebe	informisanja	javnosti	To	je	dio	mjera	koje	su	predložene
	za	IPA	III	-	oblast	buka	(8.3-	85,	8.7,	i	8.10),	za	2023.
	--	205,180	--	205,180	--	205,180	--	8.11.	Zapošljavanje	ekološkog	inspektora	3	
	ekološka	inspektora	(trenutno	8)	51,120	47,520	47,520	47,520	193,680	193,680	----	8.12.	Jačanje
	administrativnih	kapaciteta	Obuke,	1	godišnje,	u	Podgorici,	za	15	polaznika,	3-5	dana	(4)
	10,100	10,100	10,100	10,100	10,100	10,100	50,500	--	40,400	10,100	-		

TOTAL 432,092 483,212 726,612 484,612 162,620 2,289,147 803,002 549,322 377,400 559,422 - 35% 24% 16% 24% 0%

Izvor: MEPPU (2021a, str. 92, interna dokumentacija) Osnovna tabela za podoblast civilna zaštita data je u nastavku.

Tabela 37. Osnovna tabela za podoblast civilna zaštita Mjera Aktivnost Opis 2021 Procjena finansijskih potreba po godinama 2022 2023 2024 2025 TOTAL Budžet Javni sektor Izvor finansiranja EU - IPA Donatori Privredna društva 9.1. Uspostavljanje sTESTA u MUP-u Trenutno u fazi testiranja 6,780 ---- 6,780 6,780 ---- 9.2. Imenovati kontaktnu tačku u MUP-u (Direktoratu za vanredne situacije) za pristup i korišćenje CECIS-a Direktorat za vanredne situacije - zaštitu i spašavanje ----- 9.3. Organizovati obuku za korišćenje CECIS-a Obuka - 4 polaznika, Brisel, 5 + 2 dana - 50% troškova TAEX 7,600 - 7,600 3,800 - 3,800 -- 9.4. Izrada Nacionalnog plana zaštite i spašavanja od klizišta i odrona Nacrt, prikupljanje mišljenja - usvojen od strane Vlade Crne Gore, bez roka, godišnje ažuriranje ----- 9.5. Izrada Nacionalnog plana zaštite i spašavanja od bioloških i hemijskih hazarda U saradnji sa DG ECHO - Nacrt, prikupljanje mišljenja, bez roka, godišnje ažuriranje ----- 9.6. Nastavak rada

Koordinacionog tima za zaštitu i spašavanje i Operativnog štaba za zaštitu i spašavanje

138

Vodi Predsjednik Vlade Crne Gore i Generalni direktor Direktorata za zaštitu i spašavanje, ne budžetira se -----

9.7. Jačanje kapaciteta sistema zaštite i spašavanja (prirodne i tehničke-tehnološke nepogode) Na bazi god. programa stručnog usavršavanja 15,000 15,000 15,000 15,000 15,000 75,000 75,000 ---- 9.8. Izrada Procjene rizika od katastrofa Crne Gore EU Civil Protection Mechanism, TRACK1, 15.12.2020. - 12 mjeseci, do 15.12.2021., RG - 92 osobe 447,618 --- - 447,618 -- 447,618 -- 9.9. Izrada Procjene sposobnosti upravljanja rizicima Aplikiraće za EU Civil Protection Mechanism 2021 - 500,000 --- 500,000 -- 500,000 -- TOTAL 469,398 522,600 15,000 15,000 15,000 1,036,998 85,580 - 951,418 -- 8% 0% 92% 0% 0% Izvor: MEPPU (2021a, str. 95, interna dokumentacija) Slijedi polazna tabela za podoblast klimatske promjene. Tabela 38. Osnovna tabela za podoblast klimatske promjene Mjera Aktivnost Opis Procjena finansijskih potreba po godinama TOTAL Izvor finansiranja 2021 2022 2023 2024 2025 Budžet Javni sektor IPA Donatori Privredna društva 10.1. Dalja harmonizacija sa sljedećim EU regulativama i direktivama: Regulativa (EU) 2018/2066– monitoring i izvještavanje; Regulativa (EU) 2018/2067– akreditacija i veifikacija; Regulativa (EU) 2018/842 – o obaveznim smanjenjima emisija; Direktiva (EU) 2018/2001-o obnovljivim izvorima energije; Regulativa (EU) 2018/1999 - o energetske zajednici; Regulativa (EU) 2018/841 – LULUCF, u skladu sa Zakonom o zaštiti od negativnog uticaja klimatskih promjena („Sl. list CG“ br. 73/19) Donešeni svi pravilnici, nije jedino uredba o supstancama koje oštećuju ozonski omotač 8,800 ---- 8,800 8,800 ---- 10.2. Dalja harmonizacija sa sljedećim EU regulativama i direktivama: EU Direktiva 2018/410- sistem trgovine emisijama CO2, Regulativa (EU) 2018/2066–monitoring i izvještavanje; Regulativa (EU) 2018/2067– akreditacija i veifikacija; Regulativa (EU) 2018/842 – o obaveznim smanjenjima emisija; Direktiva (EU) 2018/2001-o obnovljivim izvorima energije; Regulativa (EU) 2018/1999 - o energetske zajednici; Regulativa (EU) 2018/841 – LULUCF, u skladu sa Zakonom o zaštiti od negativnog uticaja klimatskih promjena („Sl. list CG“ br. 73/19) Donešeni svi pravilnici, nije jedino uredba o supstancama koje oštećuju ozonski omotač 4,990 ---- 4,990 4,990 ---- 10.3. Uspostavljanje okvira za implementaciju EU ETS direktive u cjelini (praćenje, izvještavanje i verifikacija - MRV emisije gasova sa efektom staklene bašte) GEF - CBIT projekat, u fazi odobravanja, 48 mjeseci, za period 2021-2025, total 1,1 miliona USD, od toga za 10.3. za MRV aktivnosti - 510.500 USD, koje ce po novim pravilima GEF-a, sprovesti MEPPU, a ne UNDP (1 USD=0.85 EUR) 86,785 86,785 86,785 86,785 86,785 433,925 --- 433,925 - 10.4. Pripremiti nacionalne operatere operatera za ulazak u EU ETS Izvještaj o emisiji gasova iz djelatnosti i postrojenja, plan

objezbjeđenja kvaliteta podataka tj. plan praćenja veza 6.6. - Plan mjera operatera postrojenja - TEP, Željezara, KAP (trošak nacionalnih operatera) ----- 10.5. Implementacija Nac. strategije za klimatske promjene - Ispunjavanje preuzetih obaveza iz oblasti klimatskih promjena Izvještavanje za period 2019-2022 i 2023-2025, konsultantske usluge za izvještavanje svake 3 godine - 5,000 -- 5,000 10,000 10,000 ---- 10.6. Uspostavljanje dugoročnog strateškog okvira niskokarbonskog razvoja Izrada Strategije niskokarbonskog razvoja do 2050. godine (integrisane i mjere vezane za razvoj sistema monitoringa - 10.3 i pripreme za EU ETS -10.4. - okvirni iznos iz IPA env. 2021, za period 2023-2025 -- 300,000 300,000 300,000 900,000 ---- 900,000 10.7. Uspostavljanje klimatsko-energetskog okvira do 2030. i njegova integracija u sve relevantne sektorske politike i strategije Izrada Plana energetika - klima, GIZ grant, 100.000 EUR 100,000 ---- 100,000 --- 100,000 - 10.8. Revizija NDC UNDP, 200.000 USD 170,000 ---- 170,000 ---- 170,000 10.9. Ispunjenje revidovanog NDC-ja Na bazi izvještaja za pripremu ažuriranog nacionalnog utvrđenog doprinosa iz 2020/21. godine, za period 2021- 2025, predložena verzija mjera dostupna 14. aprila 2021, od ukupnog iznosa- ovdje uključene samo mjere EE i toplifikacija PV (3E, 5E, 6E I 9E), dok su mjere za kvalitet vazduha (1T) u dijelu za kvalitet vazduha, industrijsko zagađenje (1E, 1I) u dijelu industrijsko zagađenje, mjere za otpad (W1) u otpad, a (W2) ide u kvalitet voda. Ostale mjere se ne uključuju, jer nisu direktno vezane za ispunjenje završnih mjerila. 21,810,000 33,310,000 30,100,000 - - 85,220,000 80,660,000 -- 1,110,000 3,450,000 Izvor: MEPPU (2021a, str. 97, interna dokumentacija) Pregled ukupnih finansijskih procjena i izvora finansiranja za aktivnosti iz akcionog plana je dat u narednoj tabeli. Tabela 39. Sumarna tabela mjera sa procjenom finansijskih sredstava po aktivnostima, po godinama i po izvorima 1.1. 2021 16,150 Finansijske procjene mjera iz AP po godinama 2022 32,300 2023 32,300 2024 32,300 2025 32,300 TOTAL 145,350 Budžet 40,375 Javni sektor - Izvor finansiranja IPA - Donatori 104,975 Privredna društva - 1.2. - 3,300 --- 3,300 --- 3,300 - 1.3. 10,000 10,000 10,000 10,000 10,000 50,000 50,000 ---- 1.4. -- 3,000 3,000 3,000 9,000 9,000 ---- 1.5. 2,000 ---- 2,000 -- 2,000 -- 1.6. - 10,000 --- 10,000 -- 10,000 -- 1.7. ----- 1.8. - 40,000 --- 40,000 -- 40,000 -- 1.9. 3,300 3,300 3,300 -- 9,900 9,900 ---- 1.10. ---- 231,925 231,925 -- 231,925 -- 1.11. 16,150 32,300 32,300 32,300 32,300 145,350 40,375 -- 104,975 - 1.12. ----- 1.13. ----- 1.14. ----- 1.15. 10,000 ---- 10,000 --- 10,000 - 1.16 200,000 100,000 100,000 -- 400,000 --- 400,000 - 1.17. 100,000 100,000 100,000 100,000 100,000 500,000 500,000 ---- 357,600 331,200 280,900 177,600 409,525 1,556,825 649,650 - 283,925 623,250 - 2.1. -- 25,000 20,000 20,000 65,000 5,000 - 60,000 -- 2.2. --- 2,000 - 2,000 2,000 ---- 2.3. --- 2,000 - 2,000 2,000 ---- 2.4. --- 5,000 - 5,000 --- 5,000 - 2.5. ---- 5,000 5,000 5,000 ---- 2.6. 13,000 ---- 13,000 --- 13,000 - 2.7. 5,000 ---- 5,000 --- 5,000 - 2.8. ----- ---- 2.9. 5,000 ---- 5,000 --- 5,000 - 2.10. ----- 2.11. 4,568,000 8,068,000 11,568,000 15,068,000 18,568,000 57,840,000 3,390,000 1,050,000 2,000,000 - 51,400,000 2.12. ----- 2.13. ----- 2.14. 250,000 ---- 250,000 -- 250,000 -- 2.15. -- 13,025 13,025 13,025 39,075 -- 39,075 -- 2.16. 14,160 12,960 12,960 12,960 12,960 66,000 66,000 ---- 2.17. ----- 2.18. ----- 2.19. ----- 4,855,160 8,080,960 11,618,985 15,122,985 18,618,985 58,297,075 3,470,000 1,050,000 2,349,075 28,000 51,400,000 3.1. ----- 3.2. ----- 3.3. 150,000 150,000 -- - 300,000 -- 300,000 -- 3.4. ----- 3.5. ----- 3.6. ----- 3.7. ----- 3.8. ----- 3.9. ----- ----- 3.10. ----- 3.11. ----- 3.12. ----- 3.13. 137,150 ---- 137,150 --- 137,150 - 3.14. - 1,441,944 4,038,817 2,642,370 - 8,123,130 5,435,264 - 2,687,867 -- 3.15. - 923,854 13,456,873 15,956,555 15,308,539 45,645,821 26,210,513 - 18,137,808 150,000 1,147,500 3.16. - 11,000 11,000 11,000 11,000 44,000 -- 44,000 -- 3.17. - 8,900 8,900 8,900 8,900 35,600 -- 35,600 -- 3.18. ----- 3.19. ----- 3.20. ----- 3.21. ----- 3.22. ----- 3.23. ----- 3.24. ----- 3.25. ----- 3.26. ----- 3.27. ----- 3.28. --- ----- 3.29. ----- 3.30. ----- 3.31. ----- 3.32. ----- 3.33. ----- 3.34. ----- - 3.35. ----- 3.36. ----- 3.37. ----- 287,150 2,535,698 17,515,590 18,618,825 15,328,439

54,285,701 31,645,777 21,205,275 287,150 1,147,500 4.1. 300,000 300,000 300,000 300,000 300,000 1,500,000
1,500,000 ---- 4.2. - 69,500 --- 69,500 -- 69,500 -- 4.3. 17,040 15,840 15,840 15,840 15,840 80,400 80,400 ---- 4.4. ----
----- 4.5. 71,500 ---- 71,500 -- 71,500 -- 4.6. - 58,050 --- 58,050 -- 58,050 -- 4.7. - 469,740 --- 469,740 -- 469,740 --
4.8. - 110,160 --- 110,160 -- 110,160 -- 4.9. - 100,590 --- 100,590 -- 100,590 -- 4.10. - 43,110 --- 43,110 -- 43,110 --
4.11. - 70,500 --- 70,500 -- 70,500 ---- 1,500,000 -- 1,500,000 -- 1,500,000 -- 4.12. --- 65,500 - 65,500 -- 65,500 -- 4.13.
----- 4.14. ----- 4.15. 17,000 17,000 17,000 17,000 17,000 85,000 --- 85,000 - 4.16. 10,000 10,000
10,000 10,000 10,000 50,000 -- 50,000 -- 4.17. - 10,000 10,000 10,000 10,000 40,000 40,000 ---- 4.18. -----
4.19. 400,000 ---- 400,000 --- 400,000 ----- 4.20. 1,900,000 ---- 1,900,000 -- 1,900,000 -- 4.21. 160,000
192,000 230,400 276,480 331,776 1,190,656 1,190,656 ---- 4.22. ----- 4.23. - 105,000 --- 105,000 -- 105,000 --
4.24. - 83,000 --- 83,000 -- 83,000 -- 4.25. 157,750 ---- 157,750 -- 157,750 -- 4.26. - 122,000 --- 122,000 -- 122,000 --
4.27. - 3,000 --- 3,000 -- 3,000 -- 4.28. --- 154,750 - 154,750 -- 154,750 -- 4.29. 25,500 ---- 25,500 -- 25,500 -- 4.30. -
69,300 --- 69,300 -- 69,300 -- 4.31. - 16,500 --- 16,500 -- 16,500 -- 4.32. 43,326,500 30,721,500 29,835,833 29,835,833
26,833,333 160,553,000 - 121,548,000 39,005,000 -- 4.33. - 6,225 - 6,225 - 12,450 -- 12,450 -- 46,385,290 32,593,015
31,919,073 30,691,628 27,517,949 169,106,956 2,811,056 121,548,000 44,262,900 485,000 - 5.1. -- 31,000 31,000
31,000 93,000 93,000 ---- 5.2. 250,000 555,250 944,650 900,450 602,550 3,252,900 1,250,000 - 1,600,000 402,900 - 5.3.
--- 20,000 - 20,000 -- 20,000 -- 5.4. ---- 30,000 30,000 -- 30,000 -- 5.5. ---- 50,000 50,000 50,000 ---- 5.6. ---- 10,000
10,000 -- 10,000 -- 5.7. ---- 50,000 50,000 50,000 ---- 5.8. ----- 5.9. --- 20,000 - 20,000 20,000 ---- 5.10. ----
150,000 150,000 -- 150,000 -- 5.11. ---- 10,000 10,000 10,000 ---- 5.12. -- 266,667 266,667 266,667 800,000 --
800,000 -- 5.13. 10,000 10,000 10,000 10,000 10,000 50,000 20,000 - 30,000 -- 5.14. 10,000 11,000 10,000 10,000
10,000 51,000 21,000 - 30,000 -- 5.15. ----- 5.16 10,000 10,000 10,000 10,000 10,000 50,000 50,000 ---- 5.17 -
100,000 100,000 100,000 100,000 400,000 60,000 150,000 90,000 100,000 - 5.18 170,000 170,000 170,000 170,000
170,000 850,000 ---- 850,000 120,000 156,000 156,000 156,000 156,000 744,000 ---- 744,000 ----- 5.19
10,000 10,000 10,000 10,000 10,000 50,000 20,000 - 30,000 -- 5.20 --- 100,000 - 100,000 -- 100,000 -- 5.21 -- 20,000 --
20,000 -- 20,000 -- 5.22 -- 20,000 -- 20,000 -- 20,000 -- 5.23 - 26,635 --- 26,635 26,635 ---- 5.24 15,000 15,000 15,000
15,000 15,000 75,000 75,000 ---- 5.25 - 2,000 --- 2,000 2,000 ---- 5.26 - 2,000 --- 2,000 2,000 ---- 5.27 ---- 3,600,000
3,600,000 --- 3,600,000 - 5.28 10,000 10,000 10,000 10,000 10,000 50,000 50,000 ---- 5.29 ----- 5.30 300,000 --
-- 300,000 --- 300,000 - 5.31 5,000 ---- 5,000 5,000 ---- 5.32 - 20,400 24,650 33,150 20,400 98,600 --- 98,600 - 5.33 ---
----- 5.34 ----- 5.35 224,650 300,000 300,000 300,000 300,000 1,424,650 - 224,650 -- 1,200,000 5.36 -----
----- 5.37 - 15,000 --- 15,000 --- 15,000 - 5.38 - 10,000 --- 10,000 10,000 ---- 5.39 7,200 7,200 7,200 7,200 7,200
36,000 36,000 ---- 5.40 182,000 102,000 60,000 60,000 60,000 464,000 426,583 --- 37,417 5.41 ----- 5.42 -
11,900 --- 11,900 --- 11,900 - 5.43 - 17,850 31,875 31,875 33,150 114,750 --- 114,750 - 5.44 ----- 5.45 64,000
64,000 64,000 64,000 320,000 - 128,000 -- 192,000 5.46 98,000 38,000 38,000 -- 174,000 - 98,000 -- 76,000 5.47
----- 5.48 ----- 5.49 180,000 ---- 180,000 - 180,000 --- 5.50 5,000 5,000 5,000 5,000 5,000 25,000 5,000
--- 20,000 5.51 ----- 5.52 - 300,000 --- 300,000 --- 300,000 - 5.53 ----- 5.54 ----- 5.55 -----
--- 5.56 ----- 5.57 - 8,700 8,700 -- 17,400 -- 17,400 -- 5.58 -- 400,000 -- 400,000 -- 400,000 -- 5.59 --- 26,000
26,000 52,000 -- 52,000 -- 5.60 ----- 5.61 - 5,600 5,600 -- 11,200 -- 11,200 -- 5.62 - 38,250 63,750 59,500 85,000
246,500 --- 246,500 - 5.63. ----- 5.64. ----- 5.65. - 400,000 --- 400,000 -- 400,000 -- 5.66. - 11,200
11,200 11,200 11,200 44,800 -- 44,800 -- 5.67. --- 10,000 - 10,000 -- 10,000 -- 5.68. --- 20,000 - 20,000 -- 20,000 --
5.69. --- 20,000 - 20,000 -- 20,000 -- 5.70. --- 20,000 - 20,000 -- 20,000 ---- 4,775 4,775 9,550 -- 9,550 ---- 50,000
50,000 100,000 -- 100,000 -- 5.71. ---- 10,000 10,000 -- 10,000 -- 1,670,850 2,432,985 2,793,292 2,551,817 5,967,942

15,416,885 2,282,217 780,650 4,044,950 5,189,650 3,119,417 6.1. ----- 6.2. - 120,000 --- 120,000 -- 120,000 --
6.3. ----- 6.4. ----- 6.5. ----- 6.6. ----- 1,530,000 1,470,000 950,000 750,000 - 4,700,000 -
--- 4,700,000 2,600,000 2,600,000 2,600,000 2,600,000 2,600,000 13,000,000 ---- 13,000,000 ----- 384,446 ----
384,446 ---- 384,446 142,859 ---- 142,859 ---- 142,859 18,150,000 18,150,000 18,150,000 -- 54,450,000 ----
54,450,000 1,882,741 ---- 1,882,741 --- 1,882,741 - 1,450,000 2,635,000 1,350,000 1,100,000 2,200,000 8,735,000 ----
8,735,000 6.7. ----- 6.8. ----- 6.9. - 3,000 --- 3,000 3,000 ---- 6.10. ----- 6.11. ----- 6.12.
----- 6.13. - 39,800 39,800 39,800 39,800 159,200 -- 159,200 -- 6.14. - 14,100 14,100 14,100 14,100 56,400 --
56,400 -- 6.15. ----- 26,140,046 25,031,900 23,103,900 4,503,900 4,853,900 83,633,646 3,000 - 335,600
1,882,741 81,412,305 7.1. - 13,600 - 6,800 6,800 27,200 -- 27,200 ----- 7.2. 3,000 7,000 --- 10,000 3,000 -
7,000 -- 7.3. ----- 7.4. ----- 7.5. - 60,000 60,000 -- 120,000 -- 120,000 -- 7.6. --- 40,000 - 40,000 --
40,000 ----- 1,950 - 1,950 --- 1,950 ---- 1,825 - 1,825 --- 1,825 - 7.7. ----- 7.8. 1,750 1,750 --- 3,500 --- 3,500 -
7.9. ----- 7.10. ---- 1,525 1,525 -- 1,525 -- 7.11. ----- 7.12. -- 13,775 -- 13,775 -- 13,775 -- 7.13. -----
---- 7.14. 1,020,000 765,000 --- 1,785,000 --- 1,785,000 - 3,580,620 3,580,620 --- 7,161,240 --- 8,500 7,152,740 7.15. --
----- 7.16. ----- 7.17. 8,000 13,425 13,425 13,425 13,425 61,700 61,700 ---- 7.18. - 9,000 9,000 9,000
9,000 36,000 36,000 ---- 7.19. -- 10,000 10,000 10,000 30,000 -- 30,000 -- 7.20. ----- 7.21. 170,000 -- 320,000 -
490,000 320,000 -- 170,000 - 7.22. -- 150,000 -- 150,000 -- 150,000 -- 7.23. 4,650 9,300 9,300 9,300 9,300 41,850 --
41,850 -- 7.24. 4,650 9,300 9,300 9,300 9,300 41,850 -- 41,850 -- 7.25. - 4,650 4,650 4,650 4,650 18,600 -- 18,600 --
7.26. - 17,200 17,200 17,200 17,200 68,800 -- 68,800 -- 7.27. ----- 4,792,670 4,490,845 296,650 443,450 81,200
10,104,815 420,700 - 560,600 1,970,775 7,152,740 8.1. 10,000 10,000 10,000 10,000 10,000 50,000 50,000 ---- 8.2.
411,992 411,992 411,992 411,992 - 1,647,967 549,322 549,322 - 549,322 - 8.3. -- 17,580 -- 17,580 -- 17,580 -- 8.4. --
15,000 -- 15,000 -- 15,000 -- 8.5. -- 9,240 -- 9,240 -- 9,240 -- 8.6. ----- 8.7. ---- 90,000 90,000 -- 90,000 -- 8.8. -
----- 8.9. --- 5,000 5,000 10,000 10,000 ---- 8.10. -- 205,180 -- 205,180 -- 205,180 -- 8.11. - 51,120 47,520
47,520 47,520 193,680 193,680 ---- 8.12. 10,100 10,100 10,100 10,100 10,100 50,500 -- 40,400 10,100 - 432,092
483,212 726,612 484,612 162,620 2,289,147 803,002 549,322 377,400 559,422 - 9.1. 6,780 ---- 6,780 6,780 ---- 9.2. ---
----- 9.3. - 7,600 --- 7,600 3,800 - 3,800 -- 9.4. ----- 9.5. ----- 9.6. ----- 9.7. 15,000 15,000
15,000 15,000 15,000 75,000 75,000 ---- 9.8. 447,618 ---- 447,618 -- 447,618 -- 9.9. - 500,000 --- 500,000 -- 500,000 --
469,398 522,600 15,000 15,000 15,000 1,036,998 85,580 - 951,418 -- 10.1. 8,800 ---- 8,800 8,800 ---- 10.2. 4,990 ----
4,990 4,990 ---- 10.3. 86,785 86,785 86,785 86,785 86,785 433,925 --- 433,925 - 10.4. ----- 10.5. -
5,000 -- 5,000 10,000 10,000 ---- 10.6. -- 300,000 300,000 300,000 900,000 ---- 900,000 10.7. 100,000 ---- 100,000 --
- 100,000 - 10.8. 170,000 ---- 170,000 ---- 170,000 10.9. 21,810,000 33,310,000 30,100,000 -- 85,220,000 80,660,000 --
1,110,000 3,450,000 10.10. 100,215 100,215 100,215 100,215 100,215 501,075 --- 501,075 - 10.11. -----
22,280,790 33,502,000 30,587,000 487,000 492,000 87,348,790 80,683,790 -- 2,145,000 4,520,000 Total 107,671,046
110,004,414 118,857,002 73,096,816 73,447,560 483,076,838 122,854,772 123,927,972 74,371,143 13,170,989
148,751,962 22% 23% 25% 15% 15% 25% 26% 15% 3% 31% Izvor: MEPPU (2021a, str. 104, interna dokumentacija) Kako
bi se u periodu 2021-2025. godine realizovale planirane aktivnosti u Akcionom planu

za ispunjavanje završnih mjerila u Poglavlju 27 - Životna sredina i klimatske promjene – procjena 17
finansijskih potreba je

na nivou od 483.076,838 eura. Struktura izvora finansiranja sadrži sljedeće izvore: • državni budžet (25%), koji obuhvata i jednim manjim dijelom ulaganja jedinica lokalne samouprave; jedan dio ovih sredstava biće obezbijeđen i iz kredita; • zatim ulaganja javnih preduzeća (26%), prvenstveno u projekte u oblasti upravljanja komunalnim otpadnim vodama (aktivnost 4.32); • ulaganja iz sredstava pretprijetne podrške – IPA (15%), gdje svakako treba dodati i sredstva iz Zelene agende za Zapadni Balkan, čija struktura još uvijek nije poznata; • ulaganja drugih donatora (3%), poput UNDP-a, GEF-a, Svjetske banke i dr.; ovdje je važno napomenuti da će se jedan dio aktivnosti, koji je obuhvaćen mjerom 10.9 – Ispunjavanje revidovanog nacionalno utvrđenog doprinosa za smanjenje GHG emisija, a koji nisu ušli u kalkulaciju podoblasti 10, moći finansirati i sredstvima iz Zelenog klimatskog fonda u periodu 2021-2023. godine, u skladu sa Nacionalnim programom prioritetnih aktivnosti u oblasti ublažavanja i prilagođavanja na klimatske promjene. Ukupna vrijednost prioritetnih projekata je 176 miliona dolara, od čega bi ZKF trebalo da pokrije iznos od 75,4 miliona dolara, dok je za ostatak projektovano sufinansiranje; • konačno, ulaganja privrednih društava (31%), čije je učešće u strukturi izvora i najveće (gdje će se takođe jedan dio tih sredstava obezbjeđivati povlačenjem kredita kod komercijalnih banaka). 254

Tabela 40. Finansijska procjena aktivnosti po godinama i podoblastima (u EUR) Podoblast 2021 Finansijske procjene mjera godišnje 2022 2023 2024 2025 TOTAL

1. Horizontalno zakonodavstvo	357,600	331,200	280,900	177,600	409,525
2. Kvalitet vazduha	4,855,160	8,080,960	11,618,98	5 15,122,98	5 18,618,98
3. Upravljanje otpadom	287,150	2,535,698	17,515,59	0 18,618,82	5 15,328,43
4. Kvalitet voda	46,385,29	0	32,593,01	5	31,919,07
5. Zaštita prirode	1,670,850	2,432,985	2,793,292	2,551,817	5,967,942
6. Industrijsko zagađenje	26,140,04	6 25,031,90	0 23,103,90	0 4,503,900	4,853,900
7. Hemikalije	4,792,670	4,490,845	296,650	443,450	81,200
8. Buka	432,092	483,212	726,612	484,612	162,620
9. Civilna zaštita	469,398	522,600	15,000	15,000	15,000
10. Klimatske promjene	22,280,79	0	33,502,00	0	30,587,00
Total	107,671,04	6 € 110,004,41	4 € 118,857,00	2 € 73,096,816	€ 73,447,560

1,556,825 58,297,075 32,593,01 5,967,942 83,633,646 2,289,147 0 0 483,076,83

Kada posmatramo strukturu ulaganja po podoblastima, jasnoje da su najveća ulaganja procijenjena u oblasti kvaliteta voda, a zatim u podoblasti klimatskih promjena. Jedan dio aktivnosti vezan za klimatske promjene je alociran u podoblast kvalitet vazduha, drugi dio u podoblast industrijsko zagađenje, jedan manji dio u oblast upravljanja otpadom, dok se jedan dio planiranih mjera iz NDC nije kalkulirao za potrebe ispunjavanja završnih mjerila u poglavlju 27 za period do kraja 2025. godine. 255

Grafik 13. Struktura finansijskih procjena planiranih aktivnosti po podoblastima Izvor: MEPPU (2021a, str. 116, interna dokumentacija) Grafik 14. Struktura izvora finansiranja Izvor: MEPPU (2021a, str. 116, interna dokumentacija) 256 Tabela 41. Izvori finansiranja, struktura po podoblastima (u EUR) Podoblast Budžet Javni sektor Izvor finansiranja IPA Donatori Privredna društva Total

1. Horizontalno zakonodavstvo	649,650	1%	0%	283,925	0%
2. Kvalitet vazduha	3,470,000	3%	1,050,000	1%	2,349,075
3. Upravljanje otpadom	31,645,777	26%	0%	21,205,275	29%
4. Kvalitet voda	2,811,056	2%	121,548,000	98%	44,262,900
5. Zaštita prirode	2,282,217	2%	780,650	1%	4,044,950
6. Industrijsko zagađenje	3,000	0%	0%	335,600	0%
7. Hemikalije	420,700	0%	0%	560,600	1%
8. Buka	803,002	1%	549,322	0%	377,400
9. Civilna zaštita	85,580	0%	0%	0%	1,036,998
10. Klimatske promjene	80,683,790	66%	0%	0%	2,145,000
Total	122,854,772	€ 100%	123,927,972	€ 100%	74,371,143

€ 13,170,989 € 100% 148,751,962 € 100% 483,076,838 € Struktura po izvorima 25% 26% 15% 3% 31% Izvor: MEPPU (2021a, str. 117, interna dokumentacija) Dvije trećine ulaganja iz budžeta planirana su u oblasti klimatskih promjena, a oko jedna četvrtina u oblasti upravljanja

otpadom. Javni sektor koncentrisan je gotovo u potpunosti na podoblast kvalitet voda. Sredstva prepristupne podrške koncentrišu se 60% u podoblasti kvaliteta voda, a oko 29% u oblasti upravljanja otpadom. Aktivnosti u oblasti zaštite prirode značajno su podržane od strane drugih donatora (39%), a zatim u podoblasti industrijskog zagađenja, hemikalija i klimatskih promjena (14-16%). Privredna društva ulaganja koncentrišu u oblast industrijsko zagađenje (55%), a 35% u podoblast kvalitet vazduha. Na kraju, važno je ponoviti da je finansijska procjena rađena u konzervativnom scenariju postepenog ekonomskog oporavka od ekonomske krize uzrokovane pandemijom COVID-19, koja je uslovila odlaganje mnogih investicija planiranih za kapitalna ulaganja i kreditnu podršku. **ZAKLJUČAK** Razvojnim agendama Evropske unije i Ujedinjenih nacija su postavljeni određeni vremenski horizonti za ostvarenje zacrtanih ciljeva. Ono što je i u ovom trenutku sasvim izvjesno jeste da je održivi razvoj tema o kojoj će se debatovati mnogo nakon 2030. godine. Rad na saniranju štete koju su ubrzani ekonomski rast i razvoj nanijeli životnoj sredini, uključujući ublažavanje efekata klimatskih promjena će u budućnosti za kreatore politika značiti primjenu mješavine instrumenata, od uvođenja karbonskog poreza do podrške energetske efikasnosti i obnovljivim izvorima energije, ali i instrumenata kojima se utiče na promjenu ponašanja potrošača. Da bismo pokazali da je i Crna Gora, kao članica Ujedinjenih nacija i buduća članica Evropske unije, bitan činilac u ostvarivanju UN i EU agende, na početku smo postavili tri hipoteze: H1: Dinamika pristupanja Evropskoj uniji u značajnoj mjeri određuje stepen napretka u ispunjavanju globalnih ciljeva održivog razvoja. S obzirom na činjenicu da Crna Gora ulazi u ključnu fazu procesa pristupanja EU i da je fokus na mjerilima za zatvaranje pregovaračkih poglavlja, ispunjenje ovih obaveza istovremeno predstavlja i ostvarenje ciljeva održivog razvoja UN agende 2030. Crna Gora je započela desetu godinu pristupnih pregovora, sa ambicioznim planom da iste zaključi do 2025. godine, što je vremenski horizont koji je korišćen u predviđanju troškova usklađivanja sa pravnom tekovinom Evropske unije, sa fokusom na Poglavlje 27. Indikatori koji nam ukazuju na napredak u ispunjavanju obaveza iz EU agende su kvalitativni, dok se indikatori UN agende većinom mogu kvantifikovati. Samim prikazom povezanosti ove dvije značajne agende, nastojali smo pokazati kako se one međusobno podržavaju i pomažu zemlji da ostvari sve zacrtane ciljeve razvoja, što je za Crnu Goru kao malu zemlju, ali i ostale članice i EU i UN postalo posebno teško u svijetlu globalne pandemije korona virusa. Promovisanje investicija u održivi razvoj svakako doprinosi ostvarivanju ciljeva obje agende, kao i postizanje visokog društvenog standarda i standarda životne sredine. H2: Planirano ispunjenje obaveza iz Poglavlja 27- Životna sredina i klimatske promjene (propisi, institucije, investicije, infrastruktura, administrativni kapaciteti), pretpostavka je za dinamičan napredak u ispunjavanju globalnih ciljeva održivog razvoja, posebno ciljeva vezanih za zelenu, niskokarbonsku ekonomiju i očuvanje životne sredine. Drugim riječima, Poglavlje 27 predstavlja najzahtjevnije poglavlje zajedničkih ekonomskih politika Unije, što upućuje na to da će socioekonomska analiza prioriternih investicija u ovoj oblasti ukazati na obavezu pregovaranja tranzicionih perioda i realnu procjenu uvođenja EU standarda u ovoj oblasti tek uz izdašniju podršku strukturnih fondova EU. Kako je prepoznato u više dokumenata Evropske komisije,

Crna Gora mora izgraditi sopstveni administrativni kapacitet koji će biti sposoban da odgovori na zahtjeve obaveza koje će samo rasti tokom procesa evropskih integracija

Nedovoljno razvijena infrastruktura, nedostatak sistemске finansijske podrške za razvoj kapaciteta u sektoru zaštite životne sredine i klimatskih promjena

6

, uz visok procenat izmjene službenika i nedostatka stručnih znanja u cilju implementacije sektorskih politika i projekata su samo neke od identifikovanih slabosti sistema. Istakli smo da pomoć međunarodnih donatora, uključujući EU, ima veliki značaj u ispunjavanju ciljeva obje agende. Trenutno je najznačajnija pomoć Unije u okviru nove finansijske perspektive 2021-2027. Kroz IPA III sredstva i druge zelene budžetske linije, a imajući u vidu i buduću podršku strukturnih i investicionih fondova (za koje su takođe potrebni odgovarajući administrativni kapaciteti), finansiraće se investicije putem Ekonomskog i investicionog plana za Zapadni Balkan, ali i Zelene agende za Zapadni Balkan, koja je značajna zbog fokusa na Poglavlje 27. Ova pomoć je značajna za buduće projekte u oblasti zelene, niskokarbonske ekonomije i razne održive ekonomske razvojne projekte, za koje su mjere navedene u ekonomskoj tematskoj oblasti u Akcionom planu NSOR. Crna Gora je i prije otvaranja pregovora u Poglavlju 27 bila svjesna koliko su finansijski zahtjevne investicije za potpuno usklađivanje sa pravnom tekovinom EU, pa je zatražila određene tranzicione periode, kako bi se ono dijelom moglo sprovesti nakon punopravnog članstva. Sprovedenom finansijskom procjenom prioritetnih ulaganja u Poglavlju 27 obuhvatili smo predviđeni period do zaključivanja pristupnih regovora 2025. godine. Kako je konstatovano

Nacionalnom strategijom za transpoziciju, implementaciju i primjenu pravne tekovine u oblasti životne sredine i klimatskih promjena

108

, u kratkom roku velika ulaganja predstavljaju barijeru ekonomskom razvoju, ali

dugoročne projekcije pokazuju da će ove investicije doprinijeti rastu BDP-a i

3

poboljšanju makroekonomske situacije kroz porast zapošljavanja, uvećanje agregatne tražnje i nove investicije. Realno je očekivati da će ove investicije dugoročno obezbijediti podsticaj

za nove investicije, uključujući i one koje su neophodne za implementaciju propisa u sektoru životne sredine i klimatskih promjena

3

. H3: Administrativni kapaciteti zvaničnih proizvođača statistike pretpostavka su objektivnog i tačnog izvještavanja o ostvarivanju globalnih ciljeva održivog razvoja u skladu sa međunarodno utvrđenom metodologijom, dinamikom prikupljanja podataka i obavezom izvještavanja prema UN. Poseban fokus biće na Upravi za statistiku Crne Gore (MONSTAT), imajući u vidu da ona istovremeno vrši validaciju podataka svih drugih tzv. administrativnih proizvođača statistike za indikatore održivog razvoja. Izgradnja nezavisnih, nepristrasnih, nacionalnih statističkih kapaciteta i jačanje i standarda i kvaliteta izvještavanja su neophodni za predviđeno godišnje izvještavanje zemalja o napretku u postizanju

SDGs. Potrebni su visokokvalitetni podaci, što zahtijeva velike investicije u nacionalne statističke agencije, koje moraju aktivno razvijati globalni i nacionalni okvir indikatora, kroz saradnju sa IAEG-SDGs. Glavni naučni doprinos ove disertacije jeste detaljna analiza međunarodnih obaveza koje je Crna Gora preuzela potpisivanjem međunarodnih ugovora i onoga što kao mala zemlja, sa prenapregnutim javnim finansijama, može da uradi da bi obezbijedila poštovanje istih, ali i bolji život za sve svoje građane. Dodatni doprinos ove disertacije ogleda se u istraživanju kojim se pomoću SVAR modela nastojalo pokazati donosiocima politika na koje sektore se treba orijentisati kako bi se postigao održivi rast crnogorske ekonomije, a sve u skladu sa ciljevima niskokarbonske, pa i karbonski neutralne ekonomije, što propagira Evropska unija, čija članica želimo postati. Detaljna finansijska procjena ulaganja koje je potrebno preduzeti za puno usaglašavanje sa pravnom tekovinom EU u Poglavlju 27 sadži konkretne korake na putu ka potpunom usklađivanju.

LITERATURA

1. Abelshausen, B., & Meurs, P. (2018). Quid Sustainability - the SDGs from a critical perspective. Network of Universities from the Capitals of Europe (UNICA).
2. Adams, W. M. (2006). The Future of Sustainability: Re-thinking Environment and Development in the Twenty-first Century. In Report of the IUCN Renowned Thinkers Meeting, 29-31 January 2006.
3. African Development Bank, Asian Development Bank, European Bank for Reconstruction and Development, European Investment Bank, Inter- American Development Bank, International Monetary Fund, & World Bank Group. (2015). From Billions to Trillions: Transforming Development Finance Post-2015 Financing for Development: Multilateral Development Finance.
4. Alam, M. M., Murad, M. W., Noman, A. H. M., & Ozturk, I. (2016). Relationships among carbon emissions, economic growth, energy consumption and population growth: Testing Environmental Kuznets Curve hypothesis for Brazil, China, India and Indonesia. *Ecological Indicators*, 70, 466–479. <https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2016.06.043>
5. Allen, C., Metternicht, G., & Wiedmann, T. (2017). An Iterative Framework for National Scenario Modelling for the Sustainable Development Goals (SDGs). *Sustainable Development*, 25(5), 372–385. <https://doi.org/10.1002/sd.1662>
6. Almannaei, N. A., Akhter, M. S., & Shah, A. (2020). Improving Environmental Policy-Making Process to Enable Achievement of Sustainable Development Goals. *Environmental Policy and Law*, 50(1–2), 47–54. <https://doi.org/10.3233/EPL-200202>
7. Antonakakis, N., Chatziantoniou, I., & Filis, G. (2017). Energy consumption, CO2 emissions, and economic growth: An ethical dilemma. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 68, 808–824. <https://doi.org/10.1016/j.rser.2016.09.105>
8. Apergis, N., & Payne, J. E. (2012). Renewable and non-renewable energy consumption-growth nexus: Evidence from a panel error correction model. *Energy Economics*, 34(3), 733–738. <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2011.04.007>
9. Apergis, N., Payne, J. E., Menyah, K., & Wolde-Rufael, Y. (2010). On the causal dynamics between emissions, nuclear energy, renewable energy, and economic growth. *Ecological Economics*, 69(11), 2255–2260. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2010.06.014>
10. Aye, G. C., & Edoja, P. E. (2017). Effect of economic growth on CO2 emission in developing countries: Evidence from a dynamic panel threshold model. *Cogent Economics and Finance*, 5(1), 1–22. <https://doi.org/10.1080/23322039.2017.1379239>
11. Azomahou, T., Laisney, F., & Nguyen Van, P. (2006). Economic development and CO2 emissions: A nonparametric panel approach. *Journal of Public Economics*, 90(6–7), 1347–1363.
12. Bali Swain, R., & Ranganathan, S. (2021). Modeling interlinkages between sustainable development goals using network analysis. *World Development*, 138, 105–136. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2020.105136>
13. Barbier, E. B. (1987). The concept of sustainable economic development. *The Economics of Sustainability*, 14(2), 87–96. <https://doi.org/10.4324/9781315240084-7>
14. Barbier, E. B., & Burgess, J. C. (2017). The sustainable development goals and the systems approach to sustainability. *Economics*, 11, 1–22. <https://doi.org/10.5018/economics-ejournal.ja.2017-28>
15. Beckerman, W. (1994). "Sustainable development": Is it a useful concept? *Environmental Values*, 3, 191–209. <https://doi.org/10.4324/9781315240084-11>
16. Beckerman, W. (2007). The chimera of " sustainable development ." *The Electronic Journal of Sustainable*

Development, 1(1), 17–26. Bekhet, H. A., Matar, A., & Yasmin, T. (2017). CO2 emissions, energy consumption, economic growth, and financial development in GCC countries: Dynamic simultaneous equation models. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 70, 117–132. <https://doi.org/10.1016/j.rser.2016.11.089>

18. Ben-Eli, M. U. (2018). Sustainability: definition and five core principles, a systems perspective. *Sustainability Science*, 13(5), 1337–1343. <https://doi.org/10.1007/s11625-018-0564-3>

19. Bengochea-Morancho, A., Higón-Tamarit, F., & Martínez-Zarzoso, I. (2001). Economic growth and CO2 emissions in the European Union. *Environmental and Resource Economics*, 19(2), 165–172. <https://doi.org/10.1023/A:1011188401445>

20. Bildirici, M. E. (2017). The effects of militarization on biofuel consumption and CO2 emission. *Journal of Cleaner Production*, 152, 420–428. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2017.03.103>

21. Boardman, A. E., Greenberg, D. H., Vining, A. R., & Weimer, D. L. (2018). *Cost–Benefit Analysis Concepts and Practice*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108235594>

22. Böhringer, C., & Jochem, P. E. P. (2007). Measuring the immeasurable - A survey of sustainability indices. *Ecological Economics*, 63(1), 1–8. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2007.03.008>

23. Borowy, I. (2014). *Defining Sustainable Development for Our Common Future - A History of the World Commission on Environment and Development (Brundtland Commission)*. Routledge.

24. Bourguignon, D., Halleux, V., & Dobрева, A. (2019). EU policies – Delivering for citizens. *Environmental protection (Issue June)*. European Union. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/633171/PRS_BRI\(2019\)633171_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/633171/PRS_BRI(2019)633171_EN.pdf)

25. Breuer, A., Janetschek, H., & Malerba, D. (2019). Translating Sustainable Development Goal (SDG) Interdependencies into Policy Advice. *Sustainability*, 11(7). <https://doi.org/10.3390/su11072092>

26. Brodhag, C., & Talière, S. (2006). Sustainable development strategies: Tools for policy coherence. *Natural Resources Forum*, 30(2), 136–145. <https://doi.org/10.1111/j.1477-8947.2006.00166.x>

27. Campagnolo, L., Eboli, F., Farnia, L., & Carraro, C. (2018). Supporting the UN SDGs transition: Methodology for sustainability assessment and current worldwide ranking. *Economics*, 12, 1–31. <https://doi.org/10.5018/economics-ejournal.ja.2018-10>

28. Castri, F. di. (1995). The chair of sustainable development. 31(3), 2–7.

29. Cerović Smolović, J., Muhadinović, M., Radonjić, M., & Đurašković, J. (2020). How does renewable energy consumption affect economic growth in the traditional and new member states of the European Union? *Energy Reports*. https://doi.org/10.1007/978-1-908517-41-8_4

30. Chaabouni, S., Zghidi, N., & Ben Mbarek, M. (2016). On the causal dynamics between CO2 emissions, health expenditures and economic growth. *Sustainable Cities and Society*, 22, 184–191. <https://doi.org/10.1016/j.scs.2016.02.001>

31. Chang, C. C. (2010). A multivariate causality test of carbon dioxide emissions, energy consumption and economic growth in China. *Applied Energy*, 87(11), 3533–3537. <https://doi.org/10.1016/j.apenergy.2010.05.004>

32. Chasek, P. S., Wagner, L. M., Leone, F., Lebada, A. M., & Risse, N. (2016). Getting to 2030: Negotiating the Post-2015 Sustainable Development Agenda. *Review of European Community and International Environmental Law*, 25(1), 5–14. <https://doi.org/10.1111/reel.12149>

33. Chaudhary, R., & Bisai, S. (2018). Factors influencing green purchase behavior of millennials in India. *Management of Environmental Quality: An International Journal*, 29(5), 798–812. <https://doi.org/10.1108/MEQ-02-2018-0023>

34. Chiou-Wei, S. Z., Chen, C. F., & Zhu, Z. (2008). Economic growth and energy consumption revisited - Evidence from linear and nonlinear Granger causality. *Energy Economics*, 30(6), 3063–3076. <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2008.02.002>

35. Chiu, C. L., & Chang, T. H. (2009). What proportion of renewable energy supplies is needed to initially mitigate CO2 emissions in OECD member countries? *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 13(6–7), 1669–1674. <https://doi.org/10.1016/j.rser.2008.09.026>

36. Chiu, Y. Bin. (2017). Carbon dioxide, income and energy: Evidence from a non-linear model. *Energy Economics*, 61, 279–288. <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2016.11.022>

37. Chontanawat, J., Hunt, L. C., & Pierse, R. (2008). Does energy

consumption cause economic growth?: Evidence from a systematic study of over 100 countries. *Journal of Policy Modeling*, 30(2), 209–220. <https://doi.org/10.1016/j.jpolmod.2006.10.003>

38. Cialani, C. (2017). CO2 emissions, GDP and trade: a panel cointegration approach. *International Journal of Sustainable Development and World Ecology*, 24(3), 193–204. <https://doi.org/10.1080/13504509.2016.1196253>

39. Ciegis, R., Ramanauskiene, J., & Martinkus, B. (2009). The concept of sustainable development and its use for sustainability scenarios. *Engineering Economics*, 2(62), 28–37. <https://doi.org/10.5755/j01.ee.62.2.11609>

40. Commission of the European Communities. (2001a). Communication from the Commission. The challenge of environmental financing in the candidate countries (Issue COM(2001) 304 final).

41. Commission of the European Communities. (2001b). Communication from the Commission A Sustainable Europe for a Better World: A European Union Strategy for Sustainable Development.

42. Commission of the European Communities. (2009). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions Mainstreaming sustainable development into EU policies: 2009 Review of the European Union Strategy for Sustainable Development.

43. Connelly, S. (2007). Mapping sustainable development as a contested concept. *Local Environment*, 12(3), 259–278. <https://doi.org/10.1080/13549830601183289>

44. Costanza, R., Daly, L., Fioramonti, L., Giovannini, E., Kubiszewski, I., Mortensen, L. F., Pickett, K. E., Ragnarsdottir, K. V., De Vogli, R., & Wilkinson, R. (2016). Modelling and measuring sustainable wellbeing in connection with the UN Sustainable Development Goals. *Ecological Economics*. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2016.07.009>

45. Costanza, R., Mcglade, J., Lovins, L. H., & Kubiszewski, I. (2014). An Overarching Goal for the UN Sustainable Development Goals. *Solutions*, 5(4).

46. Costanza, R., Mcglade, J., Lovins, L. H., & Kubiszewski, I. (2014). An Overarching Goal for the UN Sustainable Development Goals. *Solutions*, 5(4).

47. Council of the EU. (2018). Twelfth meeting of the Accession Conference with Montenegro at Ministerial level. Dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/12/10/twelfth-meeting-of-the-accession-conference-with-montenegro-at-ministerial-level-brussels-10-december-2018/>

48. Council of the EU. (2018). Twelfth meeting of the Accession Conference with Montenegro at Ministerial level. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/12/10/twelfth-meeting-of-the-accession-conference-with-montenegro-at-ministerial-level-brussels-10-december-2018/>

49. Council of the European Union. (2003). Eu-Western Balkans Summit Thessaloniki, 21 June 2003 Declaration: C/03/163.

50. Council of the European Union. (2006). Review of the EU Sustainable Development Strategy (EU SDS) - Renewed Strategy, 1–29.

51. Council of the European Union. (2021). Application of the revised enlargement methodology to the accession negotiations with Montenegro and Serbia (pp. 1–13).

52. Cowan, W. N., Chang, T., Inglesi-Lotz, R., & Gupta, R. (2014). The nexus of electricity consumption, economic growth and CO2 emissions in the BRICS countries. *Energy Policy*, 66, 359–368. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2013.10.081>

53. Dagher, L., & Yacoubian, T. (2012). The causal relationship between energy consumption and economic growth in Lebanon. *Energy Policy*, 50, 795–801. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2012.08.034>

54. Dalal-Clayton, B., & Bass, S. (2000). National Strategies for Sustainable Development: The Challenge Ahead. *Environmental Planning Issues*, 25. Dostupno na: <http://www.presidency.ro/include/nssd/docs/phpC1Vfua.pdf>

55. Del Negro, M. (2012). Bayesian Macroeconometrics. In *The Oxford Handbook of Bayesian Econometrics*. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199559084.013.0008>

56. Dergiades, T., Martinopoulos, G., & Tsoulfidis, L. (2013). Energy consumption and economic growth: Parametric and non-parametric causality testing for the case of Greece. *Energy Economics*, 36, 686–697. <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2012.11.017>

57. Diesendorf, M. (2000). Sustainability: The corporate challenge of the 21st century, chap. 2 Sustainability and Sustainable Development (D. Dunphy, J. Benveniste, A. Griffiths, & P. Sutton

(Eds.)). Allen & Unwin. <https://doi.org/10.4324/9781315442044-11> 58. Dill, A. (2018). The UN SDGs Interaction Matrix. 59. Dinç, D. T., & Akdoğan, E. C. (2019). Renewable energy production, energy consumption and sustainable economic growth in Turkey: A VECM approach. *Sustainability (Switzerland)*, 11(5). <https://doi.org/10.3390/su11051273> 60. Djurovic, G., Muhadinović, M., Djurovic, V., & Bojaj, M. M. (2018). Agenda 2030: Measuring Progress in the Montenegro's National Strategy for Sustainable Development through SDG Indicators. In T. Goksel (Ed.), *Statistics. InTech Open*. <https://doi.org/10.5772/intechopen.75001> 61. Dogan, E., & Aslan, A. (2017). Exploring the relationship among CO2 emissions, real GDP, energy consumption and tourism in the EU and candidate countries: Evidence from panel models robust to heterogeneity and cross-sectional dependence. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 77(March), 239–245. <https://doi.org/10.1016/j.rser.2017.03.111> 62. Doumbia, D., & Lauridsen, M. L. (2019). Closing the SDG Financing Gap – Trends and Data. <http://hdl.handle.net/10986/32654> 63. Đurović, G. (2016). Evropska unija i Crna Gora. EU Info centar. 64. Đurović, G. (2017). Evropska unija i Crna Gora: proces pristupanja. EU Info centar. 65. Đurović, G. (2020). PRIVREDNI RAZVOJ TREĆI DIO - Upravljanje razvojem i evropske integracije. Univerzitet Crne Gore, Ekonomski fakultet. 66. Eko Fond. (2021). Javni konkurs za dodjelu subvencija za nabavku i instalaciju fotonaponskog sistema i električnih i hibridnih vozila. Dostupno na: <https://www.eko-fond.me/me/javni-konkursi/javni-pozivi/> 67. European Commission. (2011a). Communication from the Commission to the European Parliament and the Council. Instrument for Pre-accession assistance (IPA) Revised multi-annual indicative financial framework for 2012- 2013. 68. European Commission. (2011a). Communication from the Commission to the European Parliament and the Council. Instrument for pre-accession assistance (IPA) revised multi-annual indicative financial framework for 2012- 2013. 69. European Commission. (2011b). Roadmap to a Resource Efficient Europe - Communication from the Commission to the European Parliament, the Council and the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: Vol. COM(2011). 70. European Commission. (2013). Enlargement Strategy and Main Challenges 2013-2014. In European Commission. dostupno na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2013/package/strategy_paper_2013_en.pdf 71. European Commission. (2014a). IPA II Indicative Strategy Paper for Montenegro (2014-2020). Dostupno na: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2014/20140919-csp-montenegro.pdf 72. European Commission. (2014b). IPA II Montenegro Support to Participation in Union Programmes and Agencies. 73. European Commission. (2014c). Montenegro - financial assistance under IPA II. https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/instruments/funding-by-country/montenegro_en 74. European Commission. (2014d). Vodič kroz analizu troškova i koristi investicijskih projekata Alat za ekonomsku procjenu kohezijske politike 2014-2020. <https://doi.org/10.2776/97516> 75. European Commission. (2018). Proposal for a REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL establishing the Instrument for Pre-accession Assistance (IPA III). 76. European Commission. (2019). Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. The European Green Deal. 77. European Commission. (2020a). A credible EU perspective for the Western Balkans - Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. European Commission. (2020b). An Economic and Investment Plan for the Western Balkans. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. 78. European Commission. (2020c). DG Trade Statistical Guide 2020 (Issue August). Dostupno na: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/may/tradoc_151348.pdf 79. European Commission. (2020d). Guidelines for the Implementation of the Green Agenda for the Western Balkans. 80. European

Commission. (2020e). Montenegro 2020 Report. 81. European Commission. (2020f). Proposal for a REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL establishing the framework for achieving climate neutrality and amending Regulation (EU) 2018/1999 (European Climate Law) EN. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020PC0080&from=EN> 82. European Commission. (2020g). Recovery plan for Europe. Dostupno na: https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_en 83. European Commission. (2021a). Client and Supplier Countries of the EU27 in Merchandise Trade (2020). Dostupno na: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_122530.pdf 84. European Commission. (2021b). The EU's 2021-2027 long-term Budget and NextGenerationEU - FACTS AND FIGURES. Dostupno na: <https://doi.org/10.2761/91357> 85. European Council. (1993). European Council in Copenhagen - Conclusions of the Presidency. 86. European Council. (1995). Madrid European Council, Presidency Conclusions. 87. European Council. (1997). Luxembourg European Council Presidency Conclusions (pp. 1–23). 88. European Council. (2020). Special meeting of the European Council (17, 18, 19, 20 and 21 July 2020) – Conclusions. 89. European Environment Agency. (2019). Trends and projections in Europe 2019. 90. European Union. (2012). General EU Position - Ministerial meeting opening the Intergovernmental Conference on the Accession of Montenegro to the European Union, pp. 1–22. 91. European Union. (2021). Sustainable Development in the European Union - Monitoring report on progress towards the SDGs in an EU context 2021 edition. <https://doi.org/10.2785/636600> 92. Evropska komisija. (2020). Prijedlog Uredbe Evropskog parlamenta i Vijeća o uspostavljanju okvira za postizanje klimatske neutralnosti i o izmjeni Uredbe (EU) 2018/1999 (Evropski klimatski zakon). 93. Food and Agriculture Organization of the United Nations. (2017). FAO AND THE SDGs Indicators: Measuring up to the 2030 Agenda for Sustainable Development. <http://www.fao.org/3/a-i6919e.pdf> 94. Franklin, R. S., & Ruth, M. (2012). Growing up and cleaning up: The environmental Kuznets curve redux. *Applied Geography*, 32(1), 29–39. <https://doi.org/10.1016/j.apgeog.2010.10.014> 95. Fukuda-Parr, S. (2016). From the Millennium Development Goals to the Sustainable Development Goals: shifts in purpose, concept, and politics of global goal setting for development. *Gender & Development*, 24(1), 43–52. <https://doi.org/10.1080/13552074.2016.1145895> 96. Furuoka, F. (2015). The CO2 emissions-development nexus revisited. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 51, 1256–1275. <https://doi.org/10.1016/j.rser.2015.07.049> 97. Galli, A., Đurović, G., Hanscom, L., & Knežević, J. (2018). Think globally, act locally: Implementing the sustainable development goals in Montenegro. *Environmental Science and Policy*, 84(March), 159–169. <https://doi.org/10.1016/j.envsci.2018.03.012> 98. Gardiner, R., & Hajek, P. (2019). Interactions among energy consumption, CO2, and economic development in European Union countries. *Sustainable Development*, October, 1–18. <https://doi.org/10.1002/sd.2023> 99. Gaspar, V., Amaglobeli, D., Garcia-Escribano, M., Prady, D., & Soto, M. (2019). Fiscal Policy and Development: Human, Social, and Physical Investment for the SDGs. In IMF Staff Discussion Notes. 100. Ghosh, S. (2009). Electricity supply, employment and real GDP in India: evidence from cointegration and Granger-causality tests. *Energy Policy*, 37(8), 2926–2929. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2009.03.022> 101. Giddings, B., Hopwood, B., & O'Brien, G. (2002). Environment, economy and society: Fitting them together into sustainable development. *Sustainable Development*, 10(4), 187–196. <https://doi.org/10.1002/sd.199> 102. Golusin, M., Munitlak Ivanovic, O., & Teodorovic, N. (2011). The review of the achieved degree of sustainable development in South Eastern Europe- The use of linear regression method. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 15(1), 766–772. <https://doi.org/10.1016/j.rser.2010.07.064> 103. Goodland, R. (1995). The concept of environmental sustainability. *Annual Review of Ecology, Evolution, and Systematics*, 26, 1–24. <https://doi.org/10.4324/9781315241951-20> 104. Goodland, R., & Daly, H. (1996). Environmental Sustainability: Universal and Non-Negotiable. *Ecological Applications*, 6(4), 1002–1017. <http://www.jstor.org/stable/2269583> 105. Goodland, R., & Ledec, G. (1987). NEOCLASSICAL

ECONOMICS AND PRINCIPLES OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT. *Ecological Modelling*, 38, 19–46. 106. Government of Montenegro, & United Nations Development Programme (UNDP) in Montenegro. (2020). Montenegro Third National Communication on Climate Change. Dostupno na: <http://eusluge.euprava.me/eParticipacija/GetFile.aspx?Id=657> 107.

Gray, R. (2010). Is accounting for sustainability actually accounting for sustainability...and how would we know? An exploration of narratives of organisations and the planet. *Accounting, Organizations and Society*, 35(1), 47–62. <https://doi.org/10.1016/j.aos.2009.04.006> 108.

Hák, T., Janoušková, S., & Moldan, B. (2016). Sustainable Development Goals: A need for relevant indicators. *Ecological Indicators*, 60, 565–573. <https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2015.08.003> 109.

Han, J., Du, T., Zhang, C., & Qian, X. (2018). Correlation analysis of CO2 emissions, material stocks and economic growth nexus: Evidence from Chinese provinces. *Journal of Cleaner Production*, 180, 395–406. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2018.01.168> 110.

Hanley, N., & Barbier, E. B. (2009). *Pricing nature: Cost-Benefit Analysis and Environmental Policy*. Edward Elgar Publishing, Inc. 111.

Haughton, G. (1999). Environmental Justice and the Sustainable & copy. *Journal of Planning Education and Research*, 18, 233–243. 112.

He, J. (2006). Pollution haven hypothesis and environmental impacts of foreign direct investment: The case of industrial emission of sulfur dioxide (SO2) in Chinese provinces. *Ecological Economics*, 228–245. 113.

Hendry, D. F., & Clements, M. P. (2004). Pooling of forecasts. *The Econometrics Journal*, 7(1), 1–31. 114.

Hossain, M. A., & Chen, S. (2020). Decoupling of energy-related CO2 emissions from economic growth: a case study of Bangladesh. *Environmental Science and Pollution Research*, 27(17), 20844–20860. <https://doi.org/10.1007/s11356-020-08541-6>

<https://doi.org/10.1016/j.jpube.2005.09.005> 115. <https://doi.org/10.1111/j.1368-423x.2004.00119.x> 116.

<https://doi.org/110.1016/j.eco.lecon.2005.12.008> 117.

Huber, J. (2000). Towards industrial ecology: Sustainable development as a concept of ecological modernization. *Journal of Environmental Policy and Planning*, 2(4), 269–285. [https://doi.org/10.1002/1522-7200\(200010/12\)2:4<269::aid-jepp58>3.0.co;2-u](https://doi.org/10.1002/1522-7200(200010/12)2:4<269::aid-jepp58>3.0.co;2-u) 118.

Huttmanová, E. (2016). Sustainable Development and Sustainability Management in the European Union Countries. *European Journal of Sustainable Development*, 5(4), 475–482. <https://doi.org/10.14207/ejsd.2016.v5n4p475> 119.

International Union for Conservation of Nature and Natural Resources (IUCN), United Nations Environment Programme (UNEP), & World Wildlife Fund (WWF). (1980). *World Conservation Strategy. Living Resource Conservation for Sustainable Development*. 120.

Jaeger, J., Banaji, F., & Calnek-Sugin, T. (2017). *By the Numbers: How Business Benefits from the Sustainable Development Goals*. 121.

John C. Dernbach. (1998). Sustainable Development as a Framework for National Governance. *Case Western Reserve Law Review*, 49(1), 1–103. 122.

Jovanović Gavrilović, B. (2013). *Privredni razvoj sa ljudskim likom*. Univerzitet u Beogradu, Ekonomski fakultet. 123.

Jovanović, S., Radukić, S., & Petrović-Randelović, M. (2011). *Teorijski i institucionalni okvir održivog razvoja*. Ekonomski fakultet Univerziteta u Nišu. 124.

Kancelarija za evropske integracije, Vlada Crne Gore. (2014). *Tok pregovora*. Dostupno na: <https://www.eu.me/tok-pregovora/> 125.

Kates, R. W., Parris, T. M., & Leiserowitz, A. A. (2005). What is sustainable development? Goals, indicators, values, and practice. *Environment*, 47(3), 8–21. <https://doi.org/10.1080/00139157.2005.10524444> 126.

Koalicija 27. (2020). *Napredak Crne Gore 2020: Dug put u Evropu Izveštaj iz sjenke Koalicija 27*. 127.

Kofi Adom, P., Bekoe, W., Amuakwa-Mensah, F., Mensah, J. T., & Botchway, E. (2012). Carbon dioxide emissions, economic growth, industrial structure, and technical efficiency: Empirical evidence from Ghana, Senegal, and Morocco on the causal dynamics. *Energy*, 47(1), 314–325. <https://doi.org/10.1016/j.energy.2012.09.025> 128.

Komar, O., & Gegaj, P. (2013). *Izveštaj o Nacionalnim konsultacijama o postmilenijumskim razvojnim ciljevima*. 129.

Koop, G., Pesaran, M. H., & Potter, S. M. (1996). Impulse response analysis in nonlinear multivariate models. *Journal of Econometrics*, 74(1), 119–147. [https://doi.org/10.1016/0304-4076\(95\)01753-4](https://doi.org/10.1016/0304-4076(95)01753-4) 130.

Korunić, K. (2017). *CBA - Analiza troškova i koristi*. Moneo

savjetovanje d.o.o. 131. Kumar, P., Ahmed, F., Singh, R. K., & Sinha, P. (2018). Determination of hierarchical relationships among sustainable development goals using interpretive structural modeling. *Environment, Development and Sustainability*, 20(5), 2119–2137. <https://doi.org/10.1007/s10668-017-9981-1>

132. Kumar, S., Kumar, N., & Vivekadish, S. (2016). Millennium Development Goals (MDGs) to Sustainable Development Goals (SDGs): Addressing Unfinished Agenda and Strengthening Sustainable Development and Partnership. *Indian Journal of Community Medicine*, 41(1), 1–4. <https://doi.org/10.4103/0970-0218.170955>

133. Kydland, F., Stokey, N., & Schelling, T. (2015). Smart Development Goals (pp. 1–3). Copenhagen Consensus Center. Dostupno na: https://www.copenhagenconsensus.com/sites/default/files/outcomedocument_col.pdf

134. Lavrinenko, O., Ignatjeva, S., Ohotina, A., Rybalkin, O., & Lazdans, D. (2019). The role of green economy in sustainable development (Case study: The eu states). *Entrepreneurship and Sustainability Issues*, 6(3), 1113–1126. [https://doi.org/10.9770/jesi.2019.6.3\(4\)](https://doi.org/10.9770/jesi.2019.6.3(4))

135. Lehtonen, M., Sébastien, L., & Bauler, T. (2016). The multiple roles of sustainability indicators in informational governance: Between intended use and unanticipated influence. *Current Opinion in Environmental Sustainability*, 18, 1–9. <https://doi.org/10.1016/j.cosust.2015.05.009>

136. Lélé, S. M. (1991). Sustainable development: A critical review. *World Development*, 19(6), 607–621. [https://doi.org/10.1016/0305-750X\(91\)90197-P](https://doi.org/10.1016/0305-750X(91)90197-P)

137. Lo, S. F., Sheu, H. J., & Hu, J. L. (2005). Taking CO2 emissions into a country's productivity change: The Asian growth experience. *International Journal of Sustainable Development and World Ecology*, 12(3), 279–290. <https://doi.org/10.1080/13504500509469638>

138. Lomazzi, M., Borisch, B., & Laaser, U. (2014). The Millennium Development Goals: experiences, achievements and what's next. *Global Health Action*, 7. <https://doi.org/10.3402/gha.v7.23695>

139. Lomborg, B. (Ed.). (2018). *Prioritizing Development: A Cost Benefit Analysis of the United Nations' Sustainable Development Goals*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108233767>

140. Long, X., Naminse, E. Y., Du, J., & Zhuang, J. (2015). Nonrenewable energy, renewable energy, carbon dioxide emissions and economic growth in China from 1952 to 2012. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 52, 680–688. <https://doi.org/10.1016/j.rser.2015.07.176>

141. Lucas, P., Ludwig, K., Kok, M., & Kruitwagen, S. (2016). Sustainable Development Goals in the Netherlands. Building blocks for Environmental policy for 2030.

142. Mardani, A., Streimikiene, D., Cavallaro, F., Loganathan, N., & Khoshnoudi, M. (2019). Carbon dioxide (CO2) emissions and economic growth: A systematic review of two decades of research from 1995 to 2017. *Science of the Total Environment*, 649, 31–49. <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2018.08.229>

143. Meadows, D. H., Meadows, D. L., Randers, J., & Behrens, W. W. I. (1972). *The Limits to growth*. Universe Books. <https://doi.org/10.1016/B978-0-444-63768-0.00630-2>

144. Mensah, J. (2019). Sustainable development: Meaning, history, principles, pillars, and implications for human action: Literature review. *Cogent Social Sciences*, 5(1). <https://doi.org/10.1080/23311886.2019.1653531>

145. Ministarstvo ekologije prostornog planiranja i urbanizma (MEPPU). (2021a). Akcioni plan za ispunjavanje završnih mjerila u poglavlju 27. Životna sredina i klimatske promjene: PROCJENA FINANSIJSKIH POTREBA (interna dokumentacija)

146. Ministarstvo ekologije prostornog planiranja i urbanizma (MEPPU). (2021b). Akcioni plan za ispunjavanje završnih mjerila u poglavlju 27 - Životna sredina i klimatske promjene.

147. Ministarstvo održivog razvoja i turizma (MORT), & Eco-Energy Consulting. (2020). Analiza ispunjenosti pravnih, insitucionalnih, ekonomskih i finansijskih ciljeva definisanih Početnim mjerilom za Poglavlje 27 – Životna sredina i klimatske promjene.

148. Ministarstvo održivog razvoja i turizma (MORT). (2016a). Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030. godine.

149. Ministarstvo održivog razvoja i turizma (MORT). (2016b). Nacionalna strategija za transpoziciju , implementaciju i primjenu pravne tekovine EU u oblasti životne sredine i klimatskih promjena akcionim planom za period 2016-2020.

150. Ministarstvo održivog razvoja i turizma (MORT). (2017). Plan reorganizacije i jačanja administrativnih kapaciteta za

sektore životne sredine i klimatskih promjena u Crnoj Gori za period 2017-2020. 151. Ministarstvo održivog razvoja i turizma (MORT). (2019). Treći polugodišnji izvještaj o realizaciji Akcionog plana Nacionalne strategije za transpoziciju, implementaciju i primjenu pravne tekovine EU u oblasti životne sredine i klimatskih promjena za period 2018-2020, za izvještajni period jul- decembar 2019. go. 152. Ministarstvo održivog razvoja i turizma (MORT). (2020). Završni izvještaj o realizaciji Nacionalne strategije za transpoziciju, implementaciju i primjenu pravne tekovine EU u oblasti životne sredine i klimatskih promjena s Akcionim planom za period 2016-2020. 153. Ministry of Sustainable Development and Tourism (MSDT) Montenegro. (2012). Technology needs assessment for climate change mitigation and adaptation for Montenegro: National strategy and action plan. Dostupno na:http://www.unfccc.me/uploads/Dokumenta/TNA_Montenegro_final-ENG.pdf 154. Ministry of Sustainable Development and Tourism (MSDT) Montenegro. (2019). Montenegro - Second biennial update report on climate change 2019.https://www4.unfccc.int/sites/SubmissionsStaging/NationalReports/Documents/5937861_Montenegro-BUR2-1-SECOND_BIENNIAL_UPDATE_REPORT_ON_CLIMATE_CHANGE_Montenegro.pdf 155. Mitić, P., Munitlak-Ivanović, O., & Zdravković, A. (2017). A cointegration analysis of real GDP and CO2 emissions in transitional countries. *Sustainability (Switzerland)*, 9(4). <https://doi.org/10.3390/su9040568> 156. Mitlin, D. (1992). Sustainable Development: a Guide to the Literature. *Environment and Urbanization*, 4(1), 111–124. 157. Mladenović, I., Sokolov-Mladenović, S., Milovančević, M., Marković, D., & Simeunović, N. (2016). Management and estimation of thermal comfort, carbon dioxide emission and economic growth by support vector machine. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 64, 466–476.<https://doi.org/10.1016/j.rser.2016.06.034> 158. Morelli, J. (2011). Environmental Sustainability: A Definition for Environmental Professionals. *Journal of Environmental Sustainability*, 1(1), 1–10.<https://doi.org/10.14448/jes.01.0002> 159. Muhadinovic, M., Djurovic, G., & Bojaj, M. M. (2021). Forecasting greenhouse gas emissions and sustainable growth in montenegro: A svar approach. *Polish Journal of Environmental Studies*, 30(5), 4115–4129.<https://doi.org/10.15244/pjoes/132625> 160. Muhadinovic, M., Djurovic, G., & Bojaj, M. M. (2021). Forecasting greenhouse gas emissions and sustainable growth in montenegro: A svar approach. *Polish Journal of Environmental Studies*, 30(5), 4115–4129.<https://doi.org/10.15244/pjoes/132625> 161. Munasinghe, M. (2004). *Sustainomics : A Trans-disciplinary Framework for Making Development More Sustainable*. International Society for Ecological Economics. 162. Munitlak Ivanović, O. (2007). Održivi razvoj kao redefinisani pristup ekonomskom razvoju. Zadužbina Andrejević. 163. Narayan, P. K., Narayan, S., & Prasad, A. (2008). A structural VAR analysis of electricity consumption and real GDP: Evidence from the G7 countries. *Energy Policy*, 36(7), 2765–2769.<https://doi.org/10.1016/j.enpol.2008.02.027> 164. Nathaniel, S., Barua, S., Hussain, H., & Adeleye, N. (2020). The determinants and interrelationship of carbon emissions and economic growth in African economies: Fresh insights from static and dynamic models. *Journal of Public Affairs*, October 2019, 1–15. <https://doi.org/10.1002/pa.2141> 165. Official Journal of the European Union. (2006). COUNCIL REGULATION (EC) No 1085/2006 of 17 July 2006 establishing an Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA) (Vol. 49). Dostupno na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2014:015:FULL&from=EN> 166. Official Journal of the European Union. (2012). Consolidated Version of the Treaty on European Union. In *Core EU Legislation* (pp. 1–34). Dostupno na:https://doi.org/10.1007/978-1-137-54482-7_1 167. Official Journal of the European Union. (2013). Regulation (EU) No 1303/2013. In *Official Journal of the European Union* (Vol. L347). Dostupno na:<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32013R1303> 168. Official Journal of the European Union. (2014). REGULATION (EU) No 231/2014 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 11 March 2014 establishing an Instrument for Pre-accession Assistance (IPA II). 169. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2001a). The

DAC Guidelines: Strategies for Sustainable Development. Dostupno na: <http://www.oecd.org/development/environment-development/2669958.pdf> 170. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2001b). The well-being of nations: The role of human and social capital. 171. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2021). Net ODA. <https://doi.org/doi:10.1787/33346549-en> 172. Ozturk, I., & Acaravci, A. (2010). CO2 emissions, energy consumption and economic growth in Turkey. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 14(9), 3220–3225. <https://doi.org/10.1016/j.rser.2010.07.005> 173. Payne, J. E. (2010). A survey of the electricity consumption-growth literature. *Applied Energy*, 87(3), 723–731. <https://doi.org/10.1016/j.apenergy.2009.06.034> 174. Pierantoni, I. (2004). A few remarks on methodological aspects related to sustainable development. In *Measuring sustainable development. Integrated Economic, Environmental and Social Frameworks* (pp. 1–429). Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). 175. Radulović, J., Kotlica, S., Bošnjak, M., Simić, J., Spariosu, T., Pantović, M., Pavković, M., & Krunic-Lazić, M. (1997). Životna sredina i razvoj - Koncept održivog razvoja. Savezno ministarstvo za razvoj, nauku i životnu sredinu. 176. Raworth, K. (2012). A safe and just space for humanity. Can we live within the doughnut? 177. Redclift, M. (2005). An Oxymoron Comes of Age. *Sustainable Development*, 13(4), 212–227. 178. Rees, W. E. (1989). Defining “Sustainable Development.” Centre for Human Settlements, University of British Columbia. 179. Regional School of Public Administration (ReSPA). (2018). Metodološke smjernice za procjenu troškova vladinih strategija Sa primjerima iz strategija za reformu javne uprave (Z. Osmanović-Pašić (Ed.)). 180. Riti, J. S., Song, D., Shu, Y., & Kamah, M. (2017). Decoupling CO2 emission and economic growth in China: Is there consistency in estimation results in analyzing environmental Kuznets curve? In *Journal of Cleaner Production* (Vol. 166). Elsevier B.V. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2017.08.117> 181. Robaina-Alves, M., Moutinho, V., & Costa, R. (2016). Change in energy-related CO2 (carbon dioxide) emissions in Portuguese tourism: A decomposition analysis from 2000 to 2008. *Journal of Cleaner Production*, 111, 520–528. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2015.03.023> 182. Royer, P. (2019). Circular Economy, utopia or promising new business model? An evaluation of Circular Economy efficiency against environmental challenges MBA Innovation & Circular Economy Management Project Circular Economy, utopia or promising new business model? <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.31586.27842> 183. Sachs, J. D. (2012). From millennium development goals to sustainable development goals. *The Lancet*, 379(9832), 2206–2211. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(12\)60685-0](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(12)60685-0) 184. Sachs, J. D., Schmidt-Traub, G., Kroll, C., Lafortune, G., & Fuller, G. (2021). Sustainable Development Report 2021. The Decade of Action for the Sustainable Development Goals. 185. Sachs, J. D., Schmidt-Traub, G., Kroll, C., Lafortune, G., Fuller, G., & Woelm, F. (2020). Sustainable Development Report 2020. The Sustainable Development Goals and Covid-19. 186. Sachs, J. D., Schmidt-traub, G., Mazzucato, M., Messner, D., Nakićenović, N., & Rockstrom, J. (2019). Six Transformations to achieve the Sustainable Development Goals. *Nature Sustainability*, 2, 805–814. <https://doi.org/10.1038/s41893-019-0352-9> 187. Sebri, M., & Ben-Salha, O. (2014). On the causal dynamics between economic growth, renewable energy consumption, CO2 emissions and trade openness: Fresh evidence from BRICS countries. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 39, 14–23. <https://doi.org/10.1016/j.rser.2014.07.033> 188. Sharma, S. S. (2011). Determinants of carbon dioxide emissions: Empirical evidence from 69 countries. *Applied Energy*, 88(1), 376–382. <https://doi.org/10.1016/j.apenergy.2010.07.022> 189. Sims, C. (1986). Are Forecasting Models Usable for Policy Analysis? *Quarterly Review*, 10(1). <https://doi.org/10.21034/qr.1011> 190. Službeni list Crne Gore. (2007). Ustav Crne Gore (pp. 1–36). 191. Službeni list Crne Gore. (2012). Odluka o uspostavljanju strukture za pregovore o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji. 192. Službeni list Crne Gore. (2014). Službeni list Crne Gore, broj 15/2014 od 25.03.2014. Odluka o izmjeni i dopunama odluke o uspostavljanju strukture za pregovore o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji. 193. Službeni list Crne Gore. (2017).

Službeni list Crne Gore, broj 19/2017 od 27.03.2017. Odluka o izmjeni i dopunama odluke o uspostavljanju strukture za pregovore o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji. 194. Službeni list Crne Gore. (2018). Odluka o osnivanju Fonda za zaštitu životne sredine (Issue 81, pp. 1–192). 195. Službeni list Crne Gore. (2018a). Službeni list Crne Gore, broj 33/2018 od 14.05.2018. Odluka o izmjeni i dopunama odluke o uspostavljanju strukture za pregovore o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji. 196. Službeni list Crne Gore. (2018b). Službeni list Crne Gore, broj 48/2018 od 12.07.2018. Odluka o izmjeni i dopunama odluke o uspostavljanju strukture za pregovore o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji 197. Smith, J., & Wallis, K. F. (2009). A simple explanation of the forecast combination puzzle. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 71(3), 331–355. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0084.2008.00541.x> 198. Song, J., Yang, W., Wang, S., Wang, X., Higano, Y., & Fang, K. (2018). Exploring potential pathways towards fossil energy-related GHG emission peak prior to 2030 for China: An integrated input-output simulation model. *Journal of Cleaner Production*, 178, 688–702. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2018.01.062> 199. Spangenberg, J. H. (2002). Environmental space and the prism of sustainability: Frameworks for indicators measuring sustainable development. *Ecological Indicators*, 2(3), 295–309. [https://doi.org/10.1016/S1470-160X\(02\)00065-1](https://doi.org/10.1016/S1470-160X(02)00065-1) 200. Spangenberg, J. H. (2002). Environmental space and the prism of sustainability: Frameworks for indicators measuring sustainable development. *Ecological Indicators*, 2(3), 295–309. [https://doi.org/10.1016/S1470-160X\(02\)00065-1](https://doi.org/10.1016/S1470-160X(02)00065-1) 201. Stafford-Smith, M., Griggs, D., Gaffney, O., Ullah, F., Reyers, B., Kanie, N., Stigson, B., Shrivastava, P., Leach, M., & O'Connell, D. (2017). Integration: the key to implementing the Sustainable Development Goals. *Sustainability Science*, 12(6), 911–919. <https://doi.org/10.1007/s11625-016-0383-3> 202. Statistics Netherlands. (2017). Measuring the SDGs: an initial picture for the Netherlands. 203. Stern, D. I. (2004). The Rise and Fall of the Environmental Kuznets Curve. *World Development*, 32(8), 1419–1439. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2004.03.004> 204. Stern, N. (2007). The economics of climate change: The stern review. *The Economics of Climate Change: The Stern Review*, 9780521877, 1–692. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511817434> 205. Stoddart, H. (2011). Guide to Sustainable Development Governance. *Stakeholder Forum*, 135. 206. Sun, W., Wang, C., & Zhang, C. (2017). Factor analysis and forecasting of CO2 emissions in Hebei, using extreme learning machine based on particle swarm optimization. *Journal of Cleaner Production*, 162, 1095–1101. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2017.06.016> 207. Sustainable Development Solutions Network (SDSN), & Institute for European Environmental Policy (IEEP). (2020). The 2020 Europe Sustainable Development Report: Meeting the Sustainable Development Goals in the face of the COVID-19 pandemic. 208. Sustainable Development Solutions Network (SDSN). (2015). Indicators and a Monitoring Framework for the Sustainable Development Goals Launching a data revolution for the SDGs. 209. Svizzero, S., & Tisdell, C. (2016). The post-2015 global development agenda: a critical analysis. *Journal of Self-Governance and Management Economics*, 4(1), 72–94. 210. Tokuc, A. (2013). Rio Declaration on Environment and Development (UN) (pp. 117–124). 211. Turner, R. K. (1988). *Sustainable environmental management: principles and practice* (p. 301). Belhaven Press. 212. Ujedinjene Nacije u Crnoj Gori. (2015). Ciljevi održivog razvoja (pp. 1–21). Dostupno na: https://montenegro.un.org/sites/default/files/2020-04/Ciljevi_odrzivog_razvoja_-_brošura.pdf 213. Ujedinjeni Narodi. (2015). Rezolucija koju je usvojila Opća skupština 25. rujna 2015. 214. Ukaga, O., Maser, C., & Reichenbach, M. (2010). SUSTAINABLE DEVELOPMENT: Principles, Frameworks and Case Studies (O. Ukaga, C. Maser, & M. Reichenbach (Eds.)). Taylor & Francis. 215. UN Commission on Sustainable Development (UNCSD). (1995). Report on the third session, E/1885/32, E/CN.17/1995/36 (Issue 12). 216. UNEP. (2019). GEO-6 HEALTHY PLANET, HEALTHY PEOPLE. 217. UNFCCC. (1997). United Nations Kyoto Protocol. 1–24. 218. UNFCCC. (2015). Paris Agreement. Dostupno na: https://unfccc.int/files/essential_background/convention/application/pdf/english_paris_agreement.pdf 219. UNFCCC.

(2018). Paris Agreement - Status of Ratification. 21st Conference of the Parties. <https://doi.org/FCCC/CP/2015/L.9> 220.

United Nations Commission on Sustainable Development (UNCSD). (2002). Plan of Implementation of the World Summit on Sustainable Development Contents. In Johannesburg plan of implementation. 221. United Nations Conference on Environment and Development (UNCED). (1992a). Agenda 21. <https://doi.org/10.4135/9781412971867.n128> 222. United Nations Conference on Environment and Development (UNCED). (1992b). The Rio Declaration on Environment and Development. 223. United Nations Conference on the Human Environment. (1972). Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment. 224. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). (2015). UNCTAD: Investing in Sustainable Development Goals. An Action Plan for Private Investments in SDGs (Issue July). Dostupno na: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/osg2015d3_en.pdf 225. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). (2020). World Investment Report 2020: International production beyond the pandemic. 226. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). (2021). World Investment Report - Investing in sustainable recovery. Dostupno na: <https://unctad.org/topic/investment/world-investment-report> 227. United Nations Department of Economic and Social Affairs (UNDESA). (2002). Guidance in Preparing a National Sustainable Development Strategy: Managing Sustainable Development in the new millennium (DESA/DSD/PC2/BP13; Issue 13). 228. United Nations Department of Economic and Social Affairs (UNDESA). (2020). Eleventh Meeting of the Inter-Agency and Expert Group on the Sustainable Development Goal Indicators. United Nations Department of Economic and Social Affairs (UNDESA). 229. United Nations Department of Economic and Social Affairs (UNDESA). (2021a). SDG Indicators Global indicator framework for the Sustainable Development Goals and targets of the 2030 Agenda for Sustainable Development. Dostupno na: <https://unstats.un.org/sdgs/indicators/indicators-list/> 230. United Nations Department of Economic and Social Affairs (UNDESA). (2021b). Tier Classification for Global SDG Indicators (pp. 1–33). United Nations. Dostupno na: [https://unstats.un.org/sdgs/files/Tier Classification of SDG Indicators_31 December 2018_web.pdf](https://unstats.un.org/sdgs/files/Tier%20Classification%20of%20SDG%20Indicators_31%20December%202018_web.pdf) 231. United Nations Development Programme (UNDP) in Montenegro, & Government of Montenegro. (2018). Unravelling connections: EU Accession and the 2030 Agenda. Dostupno na: [http://www.un.org.me/Library/DaO-UNDAF/Unraveling Connections - EU Accession and the 2030 Agenda, 2018.pdf](http://www.un.org.me/Library/DaO-UNDAF/Unraveling%20Connections%20-%20EU%20Accession%20and%20the%202030%20Agenda,%202018.pdf) 232. United Nations Development Programme (UNDP). (2012). TRIPLE WINS FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT. 233. United Nations Economic Commission for Europe (UNECE). (2016). Integrated UN Programme for Montenegro 2017 – 2021 Montenegro. 234. United Nations Environment Management Group. (2019). Implementing the environment dimension of Agenda 2030 for Sustainable Development. Synergies between the implementation of the SDGs and international environmental objectives – Briefing Paper. 235. United Nations Environment Programme (UNEP), & International Resource Panel. (2014). Managing and Conserving the Natural Resource Base for Sustained Economic and Social Development. Dostupno na: www.resourcepanel.org/file/244/download?token=OHRPH1MH 236. United Nations Environment Programme (UNEP). (2015). Policy Coherence of the Sustainable Development Goals. 237. United Nations Environment Programme (UNEP). (2016). A contribution to the global follow-up and review in the 2016 High Level Political Forum (HLPF) on the work of the United Nations Environment Programme. Dostupno na: [https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/10554UN EA inputs to the HLPF 2016 \(Final\).pdf](https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/10554UN_EA_inputs_to_the_HLPF_2016_(Final).pdf) 238. United Nations Environment Programme (UNEP). (2017). Delivering on the Environmental Dimension of the 2030 Agenda for Sustainable Development – a concept note (pp. 1–18). United Nations. 239. United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC). (1992). United Nations Framework Convention on Climate Change United Nations (pp. 1–33). United Nations. 240. United Nations General Assembly (UNGA). (1997). Programme for the further

implementation of Agenda 21. In A/RES/S-19/2. United Nations. Dostupno na: <https://undocs.org/en/A/RES/S-19/2>

241. United Nations General Assembly (UNGA). (2000). United Nations Millennium Declaration - A/RES/55/2. 242. United Nations General Assembly (UNGA). (2014). Report of the Intergovernmental Committee of Experts on Sustainable Development Financing. 243. United Nations General Assembly (UNGA). (2015). Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. 244. United Nations General Assembly (UNGA). (2017). Resolution adopted by the General Assembly on 6 July 2017 (A/RES/71/313). In Work of the Statistical Commission pertaining to the 2030 Agenda for Sustainable Development (Issue July, pp. 1–25). United Nations. 245. United Nations World Commission on Environment and Development (UNWCED). (1987). Report of the World Commission on Environment and Development : Our Common Future. 246. United Nations. (1993). Report of the United Nations Conference on Environment and Development: Vol. I. <http://legal.icsf.net/icsflegal/uploads/pdf/instruments/rio0201.pdf> 247. United Nations. (2000). Millennium Summit (6-8 September 2000). Dostupno na: https://www.un.org/en/events/pastevents/millennium_summit.shtml 248. United Nations. (2003). Indicators for Monitoring the Millennium Development Goals Definitions Rationale Concepts and Sources. Dostupno na: <https://millenniumindicators.un.org/unsd/mdg/Host.aspx?Content=Indicators/OfficialList.htm> 249. United Nations. (2013). A new global partnership: Eradicate poverty and transform economies through sustainable development. United Nations. Dostupno na: http://www.un.org/sg/management/pdf/HLP_P2015_Report.pdf%0A https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/8932013-05-HLP_Report-A_New_Global_Partnership.pdf 250. United Nations. (2014). Open Working Group proposal for Sustainable Development Goals. In Open Working Group of the General Assembly on Sustainable Development Goals. Dostupno na: https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/1579SDGs_Proposal.pdf United Nations. (2015). Millennium Development Goals and beyond 2015. 251. United Nations. (2019). United States of America: Withdrawal. Dostupno na: <https://treaties.un.org/doc/Publication/CN/2019/CN.575.2019-Eng.pdf> 252. Urbaniec, M. (2015). Sustainable Development Indicators in Poland : Measurement and System Evaluation. *Entrepreneurial Business and Economics Review*, 3(1), 119–134. <https://doi.org/10.15678/EBER.2015.030109> 253. van den Bergh, J. C. J. M., & Hofkes, M. W. (1998). Theory and Implementation of Economic Models for Sustainable Development (J. C. J. M. van den Bergh & M. W. Hofkes (Eds.)). Springer Science+ Business Media Dordrecht. <https://doi.org/10.1007/978-94-017-3511-7> 254. Vlada Crne Gore. (2012). Generalna pozicija Vlade Crne Gore za Ministarski sastanak kojim se otvara Međuvladina konferencija o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji. 255. Vlada Crne Gore. (2018). Pregovaračka pozicija Crne Gore za Međuvladinu konferenciju o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za poglavlje 27 - Životna sredina i klimatske promjene (pp. 1–89). 256. Vlada Crne Gore. (2021). Program pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji 2021-2023. 257. Waage, J., Yap, C., Bell, S., Levy, C., Mace, G., Pegram, T., Unterhalter, E., Dasandi, N., Hudson, D., Kock, R., Mayhew, S. H., Marx, C., & Poole, N. (2015). Governing Sustainable Development Goals: interactions, infrastructures, and institutions. In J. Waage & C. Yap (Eds.), *Thinking Beyond Sectors for Sustainable Development* (pp. 79–88). Ubiquity Press. <https://doi.org/http://dx.doi.org/10.5334/bao.i> 258. Wanamaker, C. (2018). The Environmental, Economic, and Social Components of Sustainability. Dostupno na: <https://soapboxie.com/social-issues/The-Environmental-Economic-and-Social-Components-of-Sustainability> 259. Wang, M. L., Wang, W., Du, S. Y., Li, C. F., & He, Z. (2019). Causal relationships between carbon dioxide emissions and economic factors : Evidence from China. 1–10. <https://doi.org/10.1002/sd.1966> 260. Watson, M. W., & Stock, J. H. (2004). Combination forecasts of output growth in a seven-country data set. *Journal of Forecasting*, 23(6), 405–430. 261. Weiss Brown, E. (1992). In Fairness to Future Generations and Sustainable Development. *American University International Law Review*, 8(1), 19–26. 262. Weitz, N.,

Carlsen, H., Nilsson, M., & Skånberg, K. (2018). Towards systemic and contextual priority setting for implementing the 2030 agenda. *Sustainability Science*, 13(2), 531–548. <https://doi.org/10.1007/s11625-017-0470-0> 263. World Bank Group. (2019). *Beyond the Gap. How Countries Can Afford the Infrastructure They Need while Protecting the Planet* (J. Rozenberg & M. Fay (Eds.)). <https://doi.org/10.1596/978-1-4648-1363-4> 264. World Bank. (1992). *World development report 1992. Development and the environment*. In *World development report 1992. Development and the environment*. 265. World Bank. (2002). *Understanding and Measuring Social Capital. A Multidisciplinary Tool for Practitioners* (C. Grootaert & T. van Bastelaer (Eds.)). 266. World Resources Institute. (2005). *Millennium Ecosystem Assessment. Ecosystems and Human Well-being: Synthesis*. In *Ecosystems and Human Wellbeing*. https://www.millenniumassessment.org/documents/document_356.aspx.pdf 267. World Wildlife Fund (WWF). (2015). *Financing for sustainable development*. 268. Yildirim, E., Sukruoglu, D., & Aslan, A. (2014). Energy consumption and economic growth in the next 11 countries: The bootstrapped autoregressive metric causality approach. *Energy Economics*, 44, 14–21. <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2014.03.010> 269. Zhang, Y. J., Bian, X. J., Tan, W., & Song, J. (2017). The indirect energy consumption and CO2 emission caused by household consumption in China: an analysis based on the input–output method. *Journal of Cleaner Production*, 163, 69–83. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2015.08.044> 270. Zhao, X., Zhang, X., Li, N., Shao, S., & Geng, Y. (2017). Decoupling economic growth from carbon dioxide emissions in China: A sectoral factor decomposition analysis. *Journal of Cleaner Production*, 142, 3500–3516. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2016.10.117>

PRIOLOG 1: Ciljevi održivog razvoja (Ujedinjene nacije u Crnoj Gori, 2015) Cilj 1: Okončati siromaštvo svuda i u svim oblicima SVIJET SADA • Oko 836 miliona ljudi u svijetu i dalje živi u ekstremnom siromaštvu; U tu grupu spadaju svi oni koji žive sa manje od 1,25 dolara dnevno; trenutno, tako živi svaka peta osoba u svijetu; poređenja radi, broj ljudi koji žive u ekstremnom siromaštvu jednak je populaciji Evrope; • Većina onih koji pripadaju grupi ekstremno siromašnih živi u dva regiona: u južnoj Aziji i podsaharskoj Africi. SVIJET 2030. • Iskorijenjeno ekstremno siromaštvo svuda i za sve ljude; Prepolovljen broj muškaraca, žena i djece svih uzrasta koji žive u bilo kom obliku siromaštva (prema nacionalnim definicijama siromaštva); • Obezbjedeno da svi muškarci i žene, posebno siromašni i ugroženi, imaju jednaka prava na privredne resurse, pristup osnovnim servisima, vlasništvu i upravljanju zemljištem i drugim oblicima svojine, nasljedstvu, prirodnim bogatstvima, odgovarajućim novim tehnologijama i finansijskim uslugama, uključujući i mikrofinansiranje; • Izgrađen sistem koji će povećati otpornost siromašnih i ugroženih, kako bi se smanjila njihova izloženost i ugroženost od ekstremnih klimatskih pojava, ekonomskih, društvenih i/ili ekoloških katastrofa. KAKO? • Izgraditi čvrste okvire politika na nacionalnom, regionalnom i međunarodnom nivou, koje će se zasnivati na rodno senzitivnim strategijama razvoja usmjerenim na siromašne, u cilju podrške ubrzanom ulaganju u aktivnosti na iskorjenjivanju siromaštva; • Sprovesti odgovarajuće sisteme i mjere društvene zaštite na nacionalnom nivou, posebno za najugroženije; Obezbjediti značajnu mobilizaciju sredstava iz raznih izvora, između ostalog i putem poboljšane razvojne saradnje, u cilju obezbjeđivanja prikladnih i predvidljivih sredstava za zemlje u razvoju, posebno za najmanje razvijene zemlje, da mogu da sprovedu programe i politike za okončanje siromaštva u svim oblicima. Cilj 2: Okončati glad, postići bezbjednost hrane, poboljšanu ishranu i promovisati održivu poljoprivredu SVIJET SADA • Više od 795 miliona ljudi je neuhranjeno, što znači da skoro svaka deveta osoba u svijetu ide gladna na spavanje; • Velika većina gladnih u svijetu živi u zemljama u razvoju, gdje je 12,9% stanovništva neuhranjeno; • Azija je kontinent sa najviše gladnih; • Podsaharska Afrika je regija s najvećim procentom gladnih - svaka četvrta osoba je neuhranjena; • Loša ishrana uzrok je 45% smrtnih slučajeva djece mlađe od pet godina (3,1 milion djece svake godine); • 66 miliona djece školskog uzrasta u zemljama u razvoju pohađaju nastavu gladna, od toga samo u Africi 23 miliona. SVIJET 2030. • Okončana glad i osigurano da svim ljudima, a posebno

siromašnima i ljudima u osjetljivim okolnostima, tokom cijele godine bude dostupna nutritivna i bezbjedna hrana; • Iskorijenjeni svi oblici nehranjenosti, uz realizaciju međunarodno dogovorenih ciljeva koji se odnose na zaostajanje u tjelesnom razvoju kod djece mlađe od 5 godina; • Udvostručena poljoprivredna produktivnost i prihodi malih proizvođača hrane; • Obezbijedeni održivi sistemi za proizvodnju hrane. KAKO? • Povećati investiranje u seosku infrastrukturu, poljoprivredna istraživanja i savjetodavne usluge, razvoj tehnologije i banaka biljnog i stočnog genetskog materijala; • Ispraviti i spriječiti trgovinska ograničenja i deformacije na poljoprivrednim tržištima u svijetu; • Usvojiti mjere za adekvatno funkcionisanje tržišta prehrambenih proizvoda i preradevina; • Omogućiti pravovremeni pristup informacijama na tržištu, uključujući informacije o rezervama hrane. Cilj 3: Obezbijediti zdrav život i promovisati blagostanje za ljude svih uzrasta SVIJET SADA • Više od šest miliona djece godišnje umre prije petog rođendana; • Uprkos globalnom napretku, sve veći udio smrtnosti djece prisutan je u podsaharskoj Africi i južnoj Aziji; četiri od pet smrtnih slučajeva djece do pet godina javlja se upravo u tim regijama; • Broj majki koje ne prežive porođaj u odnosu na one koje prežive je i dalje 14 puta veći u zemljama u razvoju nego u razvijenim zemljama; • Samo polovina žena u zemljama u razvoju dobija preporučenu količinu zdravstvene zaštite; • Na kraju 2013. godine je 250.000 djece novozaraženo HIV-om, od čega 2/3 čine djevojčice. SVIJET 2030. • Smanjena globalna stopa smrtnosti majki na manje od 70 na 100 hiljada živorođenih beba; • Iskorijenjena smrtnost novorođenčadi i djece mlađe od pet godina, u slučajevima koji se mogu spriječiti; • Okončana epidemija side, tuberkuloze, malarije i zanemarenih tropskih bolesti; • Smanjen broj prijevremenih smrtnih slučajeva od nezaraznih bolesti za jednu trećinu; • Obezbijeden univerzalni pristup servisima koji se odnose na seksualnu i reproduktivnu zdravstvenu zaštitu; • Postignuta univerzalna pokrivenost zdravstvenom zaštitom. KAKO? • Podržati istraživanja i razvoj vakcina i lijekova za zarazne i nezarazne bolesti koje primarno pogađaju zemlje u razvoju; • Obezbijediti pristup povoljnim osnovnim lijekovima i vakcinama i, posebno, osigurati pristup lijekovima za sve; • Povećati finansiranje u oblasti zdravstva, kao i zapošljavanje, razvoj, obuku i zadržavanje zdravstvenih radnika u zemljama u razvoju, posebno u nerazvijenim zemljama; • Ojačati kapacitete svih zemalja, a posebno zemalja u razvoju za rano upozorenje, smanjenje rizika i upravljanje nacionalnim i globalnim zdravstvenim rizicima; • Pospješiti primjenu „Okvirne konvencije Svjetske zdravstvene organizacije o kontroli duvana“ u svim zemljama, u skladu s potrebama. Cilj 4: Obezbijediti inkluzivno i kvalitetno obrazovanje i promovisati mogućnosti cjeloživotnog učenja za sve SVIJET SADA • Čak 57 miliona djece i dalje ne pohađa školu; • Više od polovine djece koja nisu upisana u školu žive u podsaharskoj Africi; • Procjenjuje se da oko 50% djece školskog uzrasta koja ne idu u školu žive u područjima zahvaćenim sukobima. SVIJET 2030. • Sve djevojčice i dječaci imaju pristup besplatnom, jednakom i kvalitetnom osnovnom i srednjem obrazovanju; • Sve djevojčice i dječaci imaju pristup kvalitetnom razvoju u ranom djetinjstvu, njezi i predškolskom obrazovanju; • Ostvarena jednaka dostupnost jeftinog i kvalitetnog tehničkog, stručnog i visokog obrazovanja, za sve žene i muškarce; • Ostvaren jednak pristup svim nivoima obrazovanja i stručnim obukama za ranjive grupe; • Postignuta jezička i numerička pismenost za sve mlade i znatan broj odraslih; • Povećan broj kvalifikovanih nastavnika. KAKO? • Izgraditi i poboljšati obrazovne objekte koji su prilagođeni djeci, osobama sa invaliditetom i rodnim razlikama; • Obezbijediti nenasilna, bezbjedna i inkluzivna djelotvorna okruženja za učenje za sve; • Ojačati međunarodnu saradnju za obuku učitelja u zemljama u razvoju, posebno u nerazvijenim zemljama i malim ostrvskim državama u razvoju. Cilj 5: Postići rodnu ravnopravnost i osnaživati sve žene i djevojčice SVIJET SADA • Djevojčice se i dalje suočavaju s preprekama za upis u osnovnu i srednju školu u podsaharskoj Africi, Okeaniji i zapadnoj Aziji; • U sjevernoj Africi, svako peto plaćeno radno mjesto u nepoljoprivrednom sektoru pokriva žena; • U svega 46 zemalja žene imaju više od 30% mjesta u nacionalnom parlamentu, u barem jednom domu. SVIJET 2030. • • Okončani svi oblici diskriminacije protiv žena i djevojčica – svuda; Eliminirani svi oblici nasilja nad ženama i djevojčicama u javnoj

i privatnoj sferi, uključujući trgovinu ljudima, seksualnu eksploataciju i sve druge vidove eksploatacije; • Eliminirane sve štetne prakse kao što su dječiji, rani i nasilni brakovi, kao i obrezivanje ženskih genitalija; • Obezbjedeno da žene u potpunosti i djelotvorno participiraju i imaju jednake mogućnosti da učestvuju u rukovođenju na svim nivoima donošenja odluka u političkom, privrednom i javnom životu; • Obezbjedena univerzalna dostupnost polnog i reproduktivnog zdravlja i reproduktivnih prava. KAKO? • Sprovesti reforme kako bi žene dobile jednaka prava na privredne resurse, kao i pristup vlasništvu i kontroli nad zemljištem i ostalim oblicima svojine, finansijskim uslugama, nasljedstvu i prirodnim resursima, u skladu sa nacionalnim zakonima; • Povećati upotrebu inovativnih tehnologija, posebno informacione i komunikacione tehnologije radi unapređenja osnaživanja žena; • Usvojiti i osnažiti dobre politike i zakonodavstvo u cilju promovisanja rodne ravnopravnosti i osnaživanja svih žena i djevojčica na svim nivoima. Cilj 6: Obezbjediti dostupnost i održivo upravljanje pijaćom vodom i sanitarnim uslovima za sve SVIJET SADA • Čak 2,4 milijarde ljudi nema pristup osnovnim sanitarnim uslugama, kao što su toaleti i poljski WC-i; • Svakog dana, u prosjeku 1.000 djece umire zbog bolesti koje se mogu spriječiti, a vezane su za vodu i sanitarne uslove; • Nestašica vode utiče na više od 40% ljudi širom svijeta; projekcije ukazuju na rast ove brojke u budućnosti, usljed posljedica klimatskih promjena; • Prema sadašnjim trendovima, do 2050. godine će najmanje jedna od četiri osobe biti pogođena nestašicom vode; • Hidroenergija je najvažniji i najčešće korišćeni obnovljivi izvor energije, a od 2011. godine predstavlja 16% ukupne proizvodnje električne energije u svijetu. SVIJET 2030. • • Ostvaren univerzalni i jednak pristup bezbjednoj i jeftinoj pijaćoj vodi za sve; Ostvaren adekvatan i jednak pristup sanitarnim i higijenskim uslovima za sve; • • Okončana praksa obavljanja defekacije na otvorenom; Unaprijeđen kvalitet vode kroz smanjenje zagađenja, eliminisanje rasipanja i smanjenje na najmanju moguću mjeru ispuštanja opasnih hemikalija i materijala; • Prepolovljen udio nepročišćenih otpadnih voda, znatno povećano recikliranje i bezbjedna ponovna upotreba na globalnom nivou. KAKO? • Zaštititi i obnoviti ekosisteme povezane sa vodom, uključujući planine, šume, plavna zemljišta, rijeke, izdane i jezera; • Proširiti međunarodnu saradnju sa zemljama u razvoju i pružiti podršku tim zemljama u stvaranju kapaciteta za aktivnosti i programe vezane za vodu i sanitarne uslove; • Podržati i pojačati učesće lokalnih zajednica u unapređivanju upravljanja vodom i sanitarnim uslovima. Cilj 7: Obezbjediti pristup povoljnoj, pouzdanoj, održivoj i modernoj energiji za sve SVIJET SADA • • Svaka peta osoba u svijetu i dalje nema pristup električnoj energiji; Sa rastom populacije raste i potreba za jeftinom energijom kako bi ljudi mogli da ugriju svoje domove, osvjetle ulice, koriste telefone i računare neophodne za svakodnevno obavljanje posla; • Od 1990. do 2010. godine broj ljudi koji imaju pristup električnoj energiji se povećao za 1,7 milijardi; • Proizvodnja energije je dominantan faktor koji utiče na klimatske promjene i uzrokuje oko 60% ukupne globalne emisije gasova sa efektom staklene baste; • Smanjenje intenziteta emisije ugljen-dioksida je ključni, dugoročni cilj klimatskih promjena. SVIJET 2030. • • Udvostručena globalna stopa unapređenja energetske efikasnosti; Povećana održivost udjela obnovljive energije u globalnom energetsom miksu; • Osiguran univerzalni pristup jeftinim, pouzdanim i modernim energetske uslugama. KAKO? • Unaprijediti međunarodnu saradnju kako bi se olakšao pristup istraživanju i tehnologiji čiste energije; • Promovisati ulaganje u energetske infrastrukturu i tehnologiju čiste energije; • Proširiti infrastrukturu i unaprijediti tehnologiju za snabdijevanje svih korisnika uslugama moderne i održive energije u zemljama u razvoju, a posebno u najnerazvijenijim zemljama i malim ostrvskim državama u razvoju. Cilj 8: Promovisati inkluzivan i održiv privredni rast, punu i produktivnu zaposlenost i dostojanstven rad za sve SVIJET SADA • Više od 200 miliona ljudi je bilo nezaposleno 2015. godine, uključujući 75 miliona mlađih od 25 godina; • Više od 470 miliona novih radnih mjesta biće potrebno za one koji će ući na tržište rada između 2016. i 2030. godine; • Gotovo 2,2 milijarde ljudi živi ispod granice siromaštva sa prihodom manjim od 2 dolara dnevno. SVIJET 2030. • U najnerazvijenijim zemljama održan rast BDP-a na nivou od najmanje 7% godišnje; • • Postignut viši nivo ekonomske produktivnosti; Postignuta puna produktivna

zaposlenost i dostojanstven rad za sve žene i muškarce, uključujući mlade ljude i osobe sa smetnjama u razvoju, kao i ujednačena plata za rad jednake vrijednosti; • Smanjen udio mladih koji nisu zaposleni niti su u procesu obrazovanja, odnosno obuke. KAKO? • • Iskorijeniti siromaštvo kroz stabilne i dobro plaćene poslove; Podsticati osnivanje i rast mikropreduzeća, odnosno malih i srednjih preduzeća; • Progresivno unaprijediti globalnu efikasnost resursa u potrošnji i proizvodnji; • Osmisliti i primijeniti politike za promovisanje održivog turizma koji stvara radna mjesta i promoviše lokalnu kulturu i proizvode; • Povećati podršku na osnovu „Pomoći za trgovinu” za zemlje u razvoju, posebno za najnerazvijenije zemlje; • Razviti i operacionalizovati globalnu startegiju za zapošljavanje mladih i primijeniti “Globalni pakt o zapošljavanju” Međunarodne organizacije rada. Cilj 9: Izgraditi prilagodljivu infrastrukturu, promovisati održivu industrijalizaciju i podsticati inovativnost SVIJET SADA • Oko 2,6 milijardi ljudi u zemljama u razvoju imaju poteškoće da ostvare stalni pristup električnoj energiji; • • • 2,5 milijardi ljudi u svijetu nema pristup osnovnoj sanitaciji; 1 do 1,5 miliona ljudi nemaju pristup pouzdanim telefonskim uslugama; U mnogim afričkim zemljama, a posebno u zemljama s nižim prihodima, infrastrukturna ograničenja utiču na produktivnost kompanija i do 40%; • Proizvodnja je važan poslodavac koji upošljava 16% svjetske radne snage. SVIJET 2030. • • Značajno povećan pristup informacionim i komunikacionim tehnologijama; Obezbijeđen univerzalni i jeftini pristup internetu u najnerazvijenijim zemljama; • Razvijena kvalitetna, pouzdana, održiva i prilagodljiva infrastruktura, uključujući regionalnu i međunarodnu infrastrukturu; • Značajno povećan udio industrije u stopi zaposlenosti i BDP-u u skladu sa nacionalnim okolnostima, a u najnerazvijenijim zemljama njen udio udvostručen; • • • Uvećan pristup malih, srednjih i ostalih preduzeća finansijskim uslugama; Unaprijeđena infrastruktura i prilagođene industrije kako bi postale održive; Broj zaposlenih u oblasti istraživanja i razvoja povećan na milion ljudi. KAKO? • • Promovisati inkluzivnu i održivu industrijalizaciju; Proširiti naučna istraživanja, unaprijediti tehnološke kapacitete industrijskih sektora u svim zemljama, a posebno u zemljama u razvoju; • Olakšati razvoj održive i prilagodljive infrastrukture u zemljama u razvoju kroz unapređenje finansijske, tehnološke i tehničke podrške afričkim zemljama, najnerazvijenijim zemljama, zemljama u razvoju koje nemaju izlaz na more i malim ostrvskim državama u razvoju; • Podržati razvoj domaće tehnologije, istraživanja i inovacija u zemljama u razvoju. Cilj 10: Smanjiti nejednakosti između i unutar država SVIJET SADA • U odnosu na veličinu populacije, nejednakost je između 1990. i 2010. godine u zemljama u razvoju porasla za 11%; • Tri puta je veći rizik od smrtnosti prije petog rođendana za djecu iz 20% najsiromašnijih domaćinstava, nego iz 20% najbogatijih; • Osobe sa smetnjama u razvoju su u riziku da snose i do pet puta veće zdravstvene troškove od prosjeka; • Žene u ruralnim područjima i dalje su u tri puta većem riziku od smrti na porođaju od žena koje žive u urbanim sredinama. SVIJET 2030. • Osnažena i promovisana društvena, ekonomska i politička inkluzija svih, bez obzira na starost, pol, invaliditet, rasu, etničku pripadnost, porijeklo, vjeroispovijest ili ekonomski status; • • Obezbijeđene jednake mogućnosti i smanjene nejednakosti u ishodima; Usvojene politike, posebno fiskalna politika i politika u oblasti plata i društvene zaštite, te progresivno dostignuta veća ravnopravnost; • Unaprijeđeni propisi i nadzor globanih, finansijskih tržišta i institucija i pojačana primjena tih propisa; • Obezbijeđena bolja zastupljenost zemalja u razvoju u procesu donošenja odluka u globalnim međunarodnim, ekonomskim i finansijskim institucijama; • Olakšana bezbjedna, regularna i odgovorna migracija i mobilnost ljudi. KAKO? • • • Eliminirati diskriminatorne zakone, politike i prakse; Promovisati prikladno zakonodavstvo, politike i aktivnosti; Primjenjivati princip specijalnog i diferencijalnog tretmana za zemlje u razvoju, posebno za najnerazvijenije zemlje u skladu sa sporazumom Svjetske trgovinske organizacije; • Podsticati zvaničnu razvojnu pomoć i finansijske tokove, pa i direktne strane investicije, za države u kojima postoji najveća potreba, a posebno za najnerazvijenije zemlje. Cilj 11: Učiniti gradove i naselja inkluzivnim, bezbjednim, otpornim i održivim SVIJET SADA • • • 3,5 milijardi ljudi živi u gradovima; 828 miliona ljudi živi u sirotinjskim naseljima, a broj stalno raste; Gradovi zauzimaju samo 3% kopna planete,

ali se u njima troši 60-80% energije i emituje 75% ugljen-dioksida; • Visoka gustina populacije u gradovima ima potencijal da donese napredak kada je riječ o efikasnosti i tehnološkim inovacijama, kao i smanjenje potrošnje resursa i energije; • Gradovi imaju potencijal da budu rastrošni u distribuciji energije ili da optimizuju svoju efikasnost kroz smanjenje potrošnje energije i usvajanje tzv. zelenih energetske sistema; • Ubrzana urbanizacija stvara pritisak na snabdijevanje pitkom vodom, kanalizaciju, životnu sredinu i zdravlje ljudi. SVIJET 2030. • • 60% svjetske populacije živi u urbanim područjima; Svima obezbijeđen pristup adekvatnom, bezbjednom i jeftinom smještaju i osnovnim uslugama; • Omogućen pristup bezbjednim, jeftinim, pristupačnim i održivim transportnim sistemima za sve; • • U svim zemljama unaprijeđena inkluzivna i održiva urbanizacija; Znatno smanjeni ekonomski gubici do kojih dovode elementarne nepogode, usmjeravajući pažnju na zaštitu siromašnih i ranjivih; • Smanjen negativan uticaj gradova na životnu sredinu mjeren po glavi stanovnika; • Omogućen univerzalni pristup bezbjednim, inkluzivnim i pristupačnim zelenim i javnim površinama; • Postignuto sveobuhvatno upravljanje rizicima od elementarnih nepogoda na svim nivoima. KAKO? • • Pojačati napore da se zaštiti i obezbijedi svjetska kulturna i prirodna baština; Unaprijediti bezbjednost na putevima, prije svega proširivanjem obima javnog prevoza, uz obraćanje posebne pažnje na potrebe onih koji se nalaze u ugroženim situacijama - žena, djece, osoba sa smetnjama u razvoju i starijih lica; • Posebnu pažnju posvetiti kvalitetu vazduha i upravljanju otpadom na opštinskim i drugim nivoima; • Osnaživanjem nacionalnog i regionalnog planiranja, podržati pozitivne ekonomske, društvene i ekološke veze između urbanih, perifernih urbanih i ruralnih oblasti; • Podržati najnerazvijenije zemlje u izgradnji održivih i prilagodljivih zgrada za koje se koriste lokalni materijali. Cilj 12: Obezbijediti održivu potrošnju i proizvodnju SVIJET SADA • Trećina hrane (1,3 milijarde tona) se baci svake godine; • Ukoliko bi svi koristili energetske sijalice, svijet bi uštedio 120 milijardi dolara godišnje; • Ako globalna populacija dosegne 9,6 milijardi do 2050. godine, biće potrebni resursi ekvivalentni gotovo tri planete za održavanje trenutnog načina života; • Više od 1 milijarde ljudi još uvijek nema pristup pitkoj vodi; • Domaćinstva troše 29% globalne energije i emituju 21% ukupne količine ugljen-dioksida (CO₂). SVIJET 2030. • Primijenjen 10-godišnji okvirni program za održivu potrošnju i proizvodnju, u kome su učešće uzele sve zemlje, uz vodeću ulogu razvijenih, ali vodeći računa o stepenu razvoja i kapacitetima zemalja u razvoju; • Postignuto održivo upravljanje i efikasno korišćenje prirodnih resursa; • Prepolovljeno bacanje hrane po glavi stanovnika na nivou maloprodaje i potrošača; smanjeni gubici u hrani, proizvodnji kao i lancima snabdijevanja; • Postignuto ekološki ispravno upravljanje hemikalijama i svim oblicima otpada tokom čitavog njihovog upotrebno ciklusa, a u skladu sa međunarodnim okvirima; • Značajno smanjeno ispuštanje hemikalija u vodu, vazduh i zemljište, kako bi se smanjili njihovi negativni uticaji na zdravlje ljudi i životnu sredinu; • Značajno smanjeno generisanje otpada; • Osigurano da ljudi svuda imaju relevantne informacije i svijest o održivom razvoju i zdravim stilovima života; • Nedjelotvorne subvencije za fosilna goriva svedene na razumnu mjeru. KAKO? • Promovisati prakse javnih nabavki koje su održive, u skladu sa nacionalnim politikama i prioritetima; • Podržati zemlje u razvoju da jačaju svoje naučne i tehnološke kapacitete kako bi se kretale u pravcu održivih oblika potrošnje i proizvodnje; • Razvijati i primjenjivati alate za praćenje uticaja održivog razvoja na održivi turizam koji stvara radna mjesta i promoviše lokalnu kulturu i proizvode; • Restrukturiranje sistema oporezivanja i fazno ukidanje štetnih subvencija tamo gdje one postoje, kako bi došao do izražaja njihov uticaj na životnu sredinu; • Podsticati kompanije da usvoje održive prakse i da integrišu informacije o održivosti u svoj ciklus izvještavanja. Cilj 13: Preduzeti hitne radnje u borbi protiv klimatskih promjena i njihovih posljedica SVIJET SADA • U posljednjih 26 godina, globalne emisije ugljen-dioksida uvećane su za 50%; • Emisija gasova sa efektom staklene bašte, koji su nastali kao posljedica ljudskog faktora, pokretačka su snaga klimatskih promjena i trenutno su na najvišem nivou u istoriji; • Okeani su zagrijani, količine snijega i leda su smanjene, a nivo mora je porastao; • Od 1901. do 2010. godine, prosječni globalni nivo mora je porastao za 19 cm; • Tokom ovog vijeka, predviđa

se rast prosječne površinske temperature, koja će vjerovatno nadmašiti 3 stepena Celzijusa; najsiromašniji i najranjiviji ljudi će biti najviše pogođeni. SVIJET 2030. • U svim zemljama osnažena prilagodljivost i adaptivni kapaciteti na rizike, povezani sa klimatskim uslovima i prirodnim katastrofama; • Integrisane mjere vezane za klimatske promjene u nacionalne politike, strategije i planiranje; • Unaprijeđeno obrazovanje, podizanje nivoa svijesti, kao i ljudskih i institucionalnih kapaciteta u vezi sa ublažavanjem i smanjivanjem uticaja klimatskih promjena. KAKO? • Promovisati mehanizme za podizanje kapaciteta za djelotvorno planiranje i upravljanje u vezi sa klimatskim promjenama u najnerazvijenijim zemljama; • Primijeniti obavezu koju su razvijene zemlje potpisnice „Okvirne konvencije Ujedinjenih nacija o klimatskim promjenama” preuzele kako bi do 2020. godine prikupile 100 milijardi dolara godišnje i na taj način odgovorile na potrebe zemalja u razvoju u kontekstu značajnih aktivnosti na ublažavanju negativnih uticaja klimatskih promjena. Cilj 14: Očuvati i održivo koristiti okeane, mora i morske resurse za održivi razvoj SVIJET SADA • Okeani pokrivaju 3/4 Zemljine površine, sadrže 97% vode na Zemlji i predstavljaju 99% životnog prostora na planeti po zapremini; • Opstanak više od 3 milijarde ljudi zavisi od morskog i obalnog biodiverziteta; • Morsko ribarstvo direktno ili indirektno zapošljava više od 200 miliona ljudi; • Subvencije koje doprinose uvećanju potrošnje brojnih vrsta ribe sprečavaju napore za očuvanje i obnovu globalnog ribljeg fonda i povezanih poslova; • Količina otpada koji ljudi odlažu u okeane je ogromna – u prosjeku 13.000 komada plastičnog otpada nalazi se na svakom kvadratnom kilometru okeana. SVIJET 2030. • Spriječeni i/ili značajno smanjeni svi oblici zagađenja morskih resursa; • Djelotvorno regulisana eksploatacija ribe i okončan prekomjerni izlov, kao i nezakonit, neprijavljen i neregulisan ribolov; • Eliminirane subvencije koje doprinose nezakonitom, neprijavljenom i neregulisanom ribolovu; • Uvećana ekonomska korist za male ostrvske države u razvoju i najnerazvijenije zemlje na osnovu održivog korišćenja morskih resursa. KAKO? • Održivo upravljati morskim i obalskim ekosistemima; • Preduzeti aktivnosti za obnovu narušenih morskih i obalskih ekosistema; • Primijeniti naučno zasnovane planove upravljanja kako bi se obnovile zalihe riba u najkraćem mogućem roku; • Obustaviti subvencije koje stimulišu prekomjerni izlov ribe; • Obezbijediti pristup morskim resursima i tržištima za male profesionalne ribare; • Osigurati punu primjenu međunarodnog prava onako kako to predviđa „Konvencija Ujedinjenih nacija o pomorskom pravu”. Cilj 15: Održivo upravljati šumama, suzbiti dezertifikaciju, zaustaviti i preokrenuti proces degradacije zemljišta i spriječiti dalje urušavanje biodiverziteta SVIJET SADA • 13 miliona hektara šuma se izgubi svake godine; • Život oko 1,6 milijardi ljudi zavisi od šuma; • Šume su dom za više od 80% svih kopnenih vrsta životinja, biljaka i insekata; • 2,6 milijardi ljudi direktno zavisi od poljoprivrede, ali 52% zemlje koja se koristi za poljoprivredu je umjereno ili teško pogođeno degradacijom tla; • Zbog suše i rasta pustinja gubi se 23 hektara zemlje u minuti; na toj zemlji moglo bi se uzgajati 20 miliona tona žita; • Od 8.300 poznatih životinjskih vrsta, 8% je izumrlo, a 22% je u opasnosti od izumiranja; • Čak 80% ljudi koji žive u ruralnim područjima u zemljama u razvoju se oslanjaju na tradicionalne biljne lijekove za osnovnu zdravstvenu njegu. SVIJET 2030. • Obezbijedeno očuvanje, obnova i održivo korišćenje kopnenih i slatkovodnih ekosistema i njihovog okruženja; • Obezbijedeno očuvanje planinskih ekosistema i njihovog biodiverziteta; • Smanjena degradacija prirodnih staništa, prepolovljen gubitak biodiverziteta; • Već do kraja 2020. godine obezbijedeno očuvanje planinskih ekosistema, kako bi se unaprijedili njihovi kapaciteti tako da pružaju korist koja ima suštinski značaj za održivi razvoj; • Zaštićene urgožene vrste i spriječeno njihovo izumiranje; • Osigurana pravedna i jednaka raspodjela koristi koja proističe iz korišćenja genetskih resursa; • Uvedene mjere kako bi se spriječio i značajno umanjio uticaj invazivnih stranih vrsta na kopnene i vodene ekosisteme; • Integrisane vrijednosti ekosistema i biodiverziteta u nacionalno i lokalno planiranje, razvojne procese, strategije za smanjenje siromaštva i izvještaje. KAKO? • Preduzeti hitne i značajne akcije za sprečavanje degradacije prirodnih staništa; • Promovisati implementaciju održivog upravljanja svim vrstama šuma, zaustaviti krčenje šuma, obnoviti degradirane šume i značajno uvećati pošumljavanje globalno; •

Preduzeti hitne akcije za zaustavljanje bespravnog lova i krijumčarenja zaštićenih vrsta flore i faune; • Mobilisati i značajno uvećati finansijske resurse iz svih izvora za očuvanje i održivo korišćenje biodiverziteta i ekosistema; • Mobilisati značajna sredstva iz svih izvora na svim nivoima za finansiranje održivog upravljanja šumama. Cilj 16: Promovisati miroljubiva, inkluzivna i pravedna društva SVIJET SADA • Više od 10 miliona ljudi širom svijeta nema državljanstvo; • Korupcija, mito, krađa i utaja poreza koštaju zemlje u razvoju oko 1,26 hiljada milijardi dolara godišnje; • Stopa djece koja napuštaju osnovnu školu u zemljama pogođenim sukobima dosegla je 50% u 2011. godini, što iznosi 28,5 miliona djece; • Među institucijama koje su najviše pogođene korupcijom su pravosuđe i policija. SVIJET 2030. • Svuda značajno smanjeni svi oblici nasilja i sa njima povezane stope smrtnih slučajeva; • Okončana zloupotreba i eksploatacija djece, trgovina djecom i svi oblici nasilja i torture nad djecom; • Obezbijeden zakonski identitet za sve, uključujući registraciju prilikom rođenja; • Značajno smanjeni nezakoniti tokovi novca i oružja, poboljšano pronalaženje i vraćanje ukradene imovine i borba protiv svih oblika organizovanog kriminala; • Značajno smanjena korupcija i podmićivanje u svim njihovim pojavnim oblicima; • Osigurano odgovorno, inkluzivno, participativno i reprezentativno donošenje odluka na svim nivoima. KAKO? • Osnažiti relevantne nacionalne institucije za izgradnju kapaciteta na svim nivoima, posebno u zemljama u razvoju, radi sprečavanja nasilja i borbe protiv terorizma i kriminala; • Osigurati javni pristup informacijama i zaštitu osnovnih sloboda, u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom i međunarodnim sporazumima; • Promovisati i sprovesti nediskriminatorske zakone i politike radi postizanja održivog razvoja; • Razviti djelotvorne, odgovorne i transparentne institucije na svim nivoima; • Proširiti i povećati učešće zemalja u razvoju u institucijama globalnog upravljanja; • Promovisati vladavinu prava na nacionalnom i međunarodnom nivou i svima osigurati jednak pristup pravdi. Cilj 17: Učvrstiti globalno partnerstvo za održivi razvoj SVIJET SADA • Zvanična razvojna pomoć u 2014. godini iznosila je 135,2 milijardi američkih dolara, što je najviši nivo ikada zabilježen; • 79% uvoza iz zemalja u razvoju ušlo je u razvijene zemlje oslobođeno od carine; • • Teret duga zemalja u razvoju je na oko 3% prihoda od izvoza; Broj korisnika interneta u Africi se gotovo udvostručio u posljednje četiri godine; • 30% svjetske omladine je tzv. digitalna generacija, aktivna onlajn najmanje pet godina; • Ipak, više od četiri milijarde ljudi ne koristi internet, a 90% ih je iz zemalja u razvoju. SVIJET 2030. Unaprijeđeno i uspostavljeno funkcionisanje više sektora: • • • • Finansijske - mobilisana dodatna finansijska sredstva za zemlje u razvoju; unaprijeđeno investiranje u najnerazvijenije zemlje; Tehnologija - razvijeni mehanizmi izgradnje kapaciteta u najnerazvijenijim zemljama u oblasti nauke, tehnologije i inovacija; Izgradnja kapaciteta - unaprijeđena višestrana partnerstva koja mobilizuju i dijele znanja, stručnost, tehnologiju i finansijska sredstva; Podaci, praćenje i odgovornost - povećana dostupnost pouzdanim podacima koji su razvrstani po dohotku, polu, starosti, rasi, etničkoj pripadnosti, migratornom statusu, invalidnosti, geografskoj lokaciji; • • Razmjena - uvećan izvoz iz zemalja u razvoju i udvostručen udio najnerazvijenijih zemalja u svjetskom izvozu; Sistemska pitanja - unaprijeđena koherentnost politika za potrebe održivog razvoja. KAKO? • Pomoći zemljama u razvoju da postignu dugoročnu održivost dugova kroz: 1. koordinisane politike usmjerene ka očuvanju načina za finansiranje dugova, 2. otpis dugova, 3. restrukturiranje dugova na primjeren način; • • Unaprijediti koordinaciju u okviru postojećih mehanizama, a posebno na nivou Ujedinjenih nacija; Promovisati univerzalni, otvoren, nediskriminatorski i pravičan multilateralni sistem razmjene pod okriljem Svjetske trgovinske organizacije; • Podržati i promovisati djelotvorna javna i javno-privatna partnerstva. Kao što je pomenuto, 17 definisanih ciljeva ima svojih 169 specifičnih potciljeva, a to su, po ciljevima (Ujedinjeni Narodi, 2015): Cilj 1 – potciljevi • • • 1.1. Do 2030. iskorijeniti ekstremno siromaštvo za sve ljude svuda, koje se mjeri kao broj ljudi koji žive sa manje od 1,25 dolara na dan; 1.2. Do 2030. prepoloviti broj muškaraca, žena i djece svih uzrasta koji žive u siromaštvu i svim njegovim oblicima (prema nacionalnim definicijama); 1.3. Sprovesti odgovarajuće sisteme i mjere društvene zaštite za sve, na nacionalnom nivou, uključujući osnovno osiguranje i postići

da do 2030. godine veliki broj siromašnih i ranjivih bude njima obuhvaćen; • 1.4. Do 2030. osigurati da svi muškarci i žene, posebno siromašni i ranjivi, imaju jednaka prava na ekonomske (privredne) resurse, pristup osnovnim uslugama, vlasništvu i upravljanju zemljištem i drugim oblicima svojine, nasljedstvu, prirodnim bogatstvima, odgovarajućim novim tehnologijama i finansijskim uslugama, uključujući i mikrofinansiranje; • 1.5. Do 2030. ojačati prilagodljivost siromašnih i ranjivih i smanjiti njihovu izloženost ekstremnim klimatskim i drugim ekonomskim, društvenim i ekološkim katastrofama; • 1.a. Osigurati značajnu mobilizaciju sredstava iz raznih izvora, kao i putem poboljšane razvojne saradnje, kako bi se osigurala prikladna i predvidljiva sredstva za zemlje u razvoju, posebno za najmanje razvijene zemlje, da mogu da sprovedu programe i politike za okončanje siromastva u svim oblicima; • 1.b. Izgraditi zdrave okvire politika na nacionalnom, regionalnom i međunarodnom nivou, na temelju razvojnih strategija koje štite siromašne i rodno osjetljive, u cilju podrške ubrzanom ulaganju u aktivnosti koje se preduzimaju radi iskorjenjivanja siromastva. Cilj 2 – potciljevi • 2.1. Do 2030. iskorijeniti glad i osigurati svim ljudima, a posebno siromašnima i onima u osjetljivim okolnostima, uključujući djecu, pristup hranljivoj i bezbjednoj hrani tokom cijele godine; 2.2. Do 2030. iskorijeniti sve oblike nehranjenosti, uključujući postizanje do 2025. međunarodno dogovorenih ciljeva, koji se odnose na zaostajanje u rastu kod djece mlađe od 5 godina i riješiti nutritivne potrebe adolescentkinja, trudnica i dojilja i starijih osoba; • 2.3. Do 2030. udvostručiti poljoprivrednu produktivnost i prihode malih proizvođača hrane, posebno žena, domorodaca (autohtonih naroda), porodičnih farmera, ribolovaca, stočara i ribara putem sigurnog i jednakog pristupa zemljištu, drugih proizvodnih resursa i inputa, znanja, finansijskih usluga, tržišta i mogućnosti za dodavanje vrijednosti i zapošljavanje van farmi; • 2.4. Do 2030. osigurati održive sisteme za proizvodnju hrane i implementirati otporne poljoprivredne prakse koje povećavaju produktivnost i proizvodnju, pomažu održavanje ekosistema, jačaju sposobnost adaptacije na klimatske promjene, ekstremne vremenske uslove, sušu, poplave i ostale katastrofe i koje postupno poboljšavaju kvalitet zemljišta; • 2.5. Do 2020. održati genetsku raznolikost sjemena, kultivisanih biljaka i pripitomljenih životinja i njima srodnih divljih vrsta, uključujući diversifikovane banke sjemena i biljaka kojima se na pravi način upravlja na nacionalnom, regionalnom i međunarodnom nivou i promovisati pristup fer i jednakom dijeljenju benefita koji proizilaze iz upotrebe genetskih resursa i povezanog tradicionalnog znanja, onako kako je dogovoreno na međunarodnom nivou; • 2.a. Povećati investicije, uključujući poboljšanu međunarodnu saradnju, u ruralnu infrastrukturu, poljoprivredna istraživanja i dopunske usluge, razvoj tehnologije i banke biljnih i stočnih genada kako bi se povećao poljoprivredni proizvodni kapacitet u zemljama u razvoju, posebno u najmanje razvijenim zemljama; • 2.b. Ispraviti i spriječiti trgovinska ograničenja i deformacije na poljoprivrednim tržištima u svijetu, posebno kroz istovremenu eliminaciju svih oblika poljoprivrednih izvoznih subvencija i svih izvoznih mjera sa sličnim efektom, u skladu sa mandatom Doha razvojne runde; • 2.c. Usvojiti mjere za adekvatno funkcionisanje tržišta prehrambenih proizvoda i prerađevina i olakšati pravovremeni pristup tržišnim informacijama, uključujući informacije o rezervama hrane, kako bi se ograničile ekstremne fluktuacije cijena hrane. Cilj 3- potciljevi • 3.1. Do 2030. smanjiti globalnu stopu smrtnosti majki na manje od 70 na 100 hiljada živorođenih beba; • 3.2. Do 2030. iskorijeniti smrtnost novorođenčadi i djece mlađe od pet godina u slučajevima koji se mogu spriječiti, dok sve zemlje treba da nastoje da smanje smrtnost novorođenčadi na bar 12 na 1.000 živorođenih beba i smrtnost djece mlađe od 5 godina starosti na bar 25 na 1.000 živorođenih beba; • 3.3. Do 2030. okončati epidemiju side, tuberkuloze, malarije i zanemarenih tropskih bolesti i boriti se protiv hepatitisa, bolesti koje se prenose zaraženom vodom i ostalih prenosivih bolesti; • 3.4. Do 2030. smanjiti za jednu trećinu broj prijevremenih smrtnih slučajeva od neprenosivih bolesti kroz prevenciju i liječenje i promociju mentalnog zdravlja i blagostanja; • 3.5. Ojačati prevenciju i liječenje od zloupotrebe supstanci, uključujući zloupotrebu narkotika i prekomjernu upotrebu alkohola; • 3.6. Do 2020. prepoloviti globalni broj smrtnih slučajeva i povreda uzrokovanih

saobraćajnim nezgodama; • 3.7. Do 2030. osigurati univerzalni pristup uslugama u oblasti polnog i reproduktivnog zdravlja, uključujući planiranje porodice, informisanje i edukaciju, kao i integraciju reproduktivnog zdravlja u nacionalne strategije i programe; • 3.8. Postići univerzalnu pokrivenost zdravstvenim osiguranjem, uključujući i zaštitu od finansijskog rizika, pristup kvalitetnim osnovnim zdravstvenim uslugama i pristup sigurnim, kvalitetnim i pristupačnim lijekovima i vakcinama za sve; • 3.9. Do 2030. značajno smanjiti broj smrti i bolesti prouzrokovanih štetnim hemikalijama i zagađenjem vode, zemljišta i vazduha; • 3.a. Ojačati implementaciju Okvirne konvencije o kontroli duvana Svjetske zdravstvene organizacije u svim zemljama, koliko je moguće; • 3.b. Podržati istraživanje i razvoj vakcina i lijekova za prenosive i neprenosive bolesti koje primarno pogađaju zemlje u razvoju, osigurati pristup pristupačnim najbitnijim lijekovima i vakcinama, u skladu sa Doha deklaracijom o TRIPS sporazumu i javnom zdravlju, koje potvrđuju pravo zemalja u razvoju da u potpunosti koriste odredbe Sporazuma o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine u vezi sa fleksibilnostima za zaštitu javnog zdravlja, a posebno osigurati pristup lijekovima za sve; • 3.c. Znatno povećati finansiranje zdravstva i zapošljavanje, razvoj, obuku i zadržavanje zdravstvene radne snage u zemljama u razvoju, posebno u najmanje razvijenim zemljama i malim ostrvskim zemljama u razvoju; • 3.d. Ojačati kapacitete svih zemalja, posebno zemalja u razvoju, za rano upozoravanje, smanjenje rizika i upravljanje nacionalnim i globalnim zdravstvenim rizicima. Cilj 4 – potciljevi • 4.1. Do 2030. osigurati svim djevojčicama i dječacima besplatno, pravično i kvalitetno osnovno i srednje obrazovanje koje vodi do relevantnih i efektivnih ishoda učenja; • 4.2. Do 2030. osigurati svim djevojčicama i dječacima pristup kvalitetnom razvoju u ranom djetinjstvu, njezi i predškolskom obrazovanju kako bi se spremili za osnovno obrazovanje; • 4.3. Do 2030. osigurati jednak pristup svim ženama i muškarcima pristupačnom i kvalitetnom tehničkom, stručnom i fakultetskom obrazovanju; • 4.4. Do 2030. značajno povećati broj mladih i odraslih koji imaju relevantne vještine, uključujući tehničke i stručne vještine, za potrebe zapošljavanja, dobre poslove i preduzetništvo; • 4.5. Do 2030. eliminisati razlike među polovima u obrazovanju i osigurati jednak pristup svim nivoima obrazovanja i stručnom osposobljavanju za ranjive osobe, uključujući osobe sa invaliditetom, autohtone narode i djecu u ranjivom položaju; • • 4.6. Do 2030. osigurati da svi mladi i značajan dio odraslih, i muškaraca i žena, postignu pismenost i matematičku pismenost; 4.7. Do 2030. osigurati da svi učenici steknu znanja i vještine potrebne za promovisanje održivog razvoja, uključujući, između ostalog, kroz edukaciju za održivi razvoj i održivi način života, ljudska prava, rodnu ravnopravnost, promociju kulture mira i nenasilja, globalno državljanstvo i poštovanje kulturne raznolikosti i doprinos kulture održivom razvoju; • 4.a. Izgraditi i unaprijediti obrazovne ustanove koje su prilagođene djeci, osobama sa invaliditetom i koje ispunjavaju zahtjeve rodne ravnopravnosti i pružaju sigurnu, nenasilnu, uključivu i djelotvornu sredinu za učenje za sve; • 4.b. Do 2030. globalno značajno povećati broj stipendija dostupnih zemljama u razvoju, posebno najmanje razvijenim zemljama, malim ostrvskim zemljama u razvoju i afričkim zemljama za upis u više škole, uključujući stručne treninge, informacionu i komunikacionu tehnologiju, tehničke, inženjerske i naučne programe u razvijenim zemljama i drugim zemljama u razvoju; • 4.c. Do 2020. znatno povećati ponudu kvalifikovanih nastavnika, uključujući i međunarodnu saradnju za obuku nastavnika u zemljama u razvoju, posebno u najmanje razvijenim zemljama i malim ostrvskim zemljama u razvoju. Cilj 5 – potciljevi • • 5.1 Okončati sve oblike diskriminacije protiv žena i djevojčica svuda; 5.2 Eliminirati sve oblike nasilja nad svim ženama i djevojčicama u javnoj i privatnoj sferi, uključujući trgovinu ljudima i seksualne i druge oblike eksploatacije; • 5.3 Eliminirati sve štetne prakse, kao što je stupanje u brak djece/s djecom, rane i prisilne brakove, kao i sakaćenje ženskih genitalija; • 5.4 Prepoznati i vrednovati neplaćenu njegu i rad u domaćinstvu kroz pružanje javnih usluga, infrastrukture i politike društvene zaštite i promociju zajedničke odgovornosti u domaćinstvu i porodici, kako je prikladno na nacionalnom nivou; • 5.5 Osigurati punu i efektivnu participaciju žena i jednake mogućnosti za liderstvo na svim nivoima donošenja odluka u političkom, ekonomskom i javnom životu; • 5.6

Osigurati univerzalni pristup seksualnom i reproduktivnom zdravlju i reproduktivnim pravima kako je dogovoreno u skladu sa Akcionim programom Međunarodne konferencije o stanovništvu i razvoju i Pekinškom platformom za djelovanje i ishodnim dokumentima njihovih revizionih konferencija (review conferences); • 5.a. Preduzeti reforme kako bi se ženama pružila jednaka prava na ekonomske resurse, kao i pristup vlasništvu i kontroli nad zemljištem i drugim oblicima imovine, finansijskim uslugama, nasljeđu i prirodnim resursima, u skladu sa nacionalnim zakonima; • 5.b Poboljšati upotrebu pomoćnih tehnologija, posebno informacionih i komunikacionih tehnologija, radi promovisanja osnaživanja žena; • 5.c Usvojiti i jačati zdrave politike i izvršno zakonodavstvo za promovisanje rodne ravnopravnosti i osnaživanja svih žena i djevojčica na svim nivoima. Cilj 6 – potciljevi • 6.1. Do 2030. postići univerzalan i jednak pristup bezbjednoj i pristupačnoj vodi za piće, za sve; • 6.2. Do 2030. postići pristup adekvatnim i jednakim sanitarnim uslovima za sve i iskorijeniti otvorene septičke jame, uz posebnu pažnju na potrebe žena i djevojaka i onih u ranjivim situacijama; • 6.3. Do 2030. poboljšati kvalitet vode smanjenjem zagađenja, eliminisanjem bacanja otpada i minimizacijom oslobađanja opasnih hemikalija i materijala, prepoloviti udio neprečišćenih otpadnih voda i značajno povećati recikliranje i sigurnu ponovnu upotrebu na globalnom nivou; • 6.4. Do 2030. značajno povećati efikasnost korišćenja vode u svim sektorima i osigurati održivo povlačenje i snabdijevanje svježom vodom kako bi se riješio nedostatak vode i značajno smanjio broj ljudi koji pate od oskudice vode; • • • 6.5. Do 2030. sprovesti integrisano upravljanje vodnim resursima na svim nivoima, uključujući i prekograničnu saradnju po potrebi; 6.6. Do 2020. zaštititi i obnoviti vodene ekosisteme, uključujući planine, šume, močvare, rijeke, podzemne akumulacije i jezera; 6.a. Do 2030. proširiti međunarodnu saradnju i podržati izgradnju kapaciteta zemalja u razvoju u vezi sa aktivnostima i programima vezanim za vodu i sanitaciju, uključujući i sakupljanje vode, desalinizaciju, racionalno iskorišćavanje vode, tretman otpadnih voda, tehnologije za recikliranje i ponovno korišćenje; • 6.b. Podržati i ojačati učešće lokalnih zajednica u poboljšanju upravljanja vodama i sanitarnim sistemom. Cilj 7 – potciljevi • 7.1. Do 2030. osigurati univerzalni pristup pristupačnim, pouzdanim i modernim energetske uslugama; • 7.2. Do 2030. značajno povećati udio obnovljive energije u globalnom energetske miksu; • • • 7.3. Do 2030. udvostručiti globalnu stopu poboljšanja energetske efikasnosti; 7.a. Do 2030. unaprijediti međunarodnu saradnju kako bi se olakšao pristup istraživanju i tehnologijama čiste energije, uključujući obnovljive izvore energije, energetske efikasnost i napredne i čiste tehnologije fosilnih goriva, i promovisati ulaganja u energetske infrastrukturu i tehnologiju čiste energije; • 7.b. Do 2030. proširiti infrastrukturu i unaprijediti tehnologiju snabdijevanja savremenim i održivim energetske uslugama za sve u zemljama u razvoju, posebno u najmanje razvijenim zemljama, malim ostrvskim zemljama u razvoju i zemljama u razvoju bez izlaza na more, u skladu sa njihovim programima podrške. Cilj 8 – potciljevi • 8.1. Održati ekonomski rast po glavi stanovnika u skladu sa nacionalnim okolnostima, a posebno najmanje 7% rasta bruto domaćeg proizvoda godišnje u najmanje razvijenim zemljama; • 8.2. Postići više nivoe ekonomske produktivnosti kroz diversifikaciju, tehnološku nadogradnju i inovacije, uključujući fokus na sektore sa visokom dodatnom vrijednošću i radno intenzivne sektore; • 8.3. Promovisati razvojno orijentisane politike koje podržavaju produktivne aktivnosti, stvaranje pristojnog posla, preduzetništvo, kreativnost i inovacije i podstiču osnivanje i rast mikro, malih i srednjih preduzeća, uključujući i pristup finansijskim uslugama; • 8.4. Postupno do 2030. poboljšati globalnu efikasnost u potrošnji i proizvodnji resursa i nastojati da se razdvoji ekonomski rast od degradacije životne sredine, u skladu sa desetogodišnjim okvirom programa održive potrošnje i proizvodnje, u čemu razvijene zemlje imaju vodeću ulogu; • 8.5. Do 2030. postići punu i produktivnu zaposlenost i pristojan posao za sve žene i muškarce, uključujući mlade i osobe sa invaliditetom, kao i jednaku platu za rad jednake vrijednosti; • • 8.6. Do 2020. značajno smanjiti procenat mladih koji nisu zaposleni, niti u procesu obrazovanja ili obuke; 8.7. Preduzeti hitne i efikasne mjere za iskorjenjivanje prinudnog rada, okončanje modernog ropstva i trgovine ljudima i osiguranje zabrane i ukidanja najgorih

oblika dječijeg rada, uključujući regrutovanje i upotrebu djece vojnika, a do kraja 2025. iskorijeniti dječiji rad u svim njegovim oblicima; • 8.8. Zaštititi radnička prava i promovisati bezbjedno i sigurno radno okruženje za sve radnike, uključujući radnike migrante, posebno žene migrante, i one koji su na nesigurnim radnim mjestima; • • • 8.9. Do 2030. izraditi i sprovesti politike promovisanja održivog turizma koji stvara poslove i promoviše lokalnu kulturu i proizvode; 8.10. Ojačati kapacitete domaćih finansijskih institucija da bi podstakle i proširile pristup bankarskim, osiguravajućim i finansijskim uslugama za sve; 8.a. Povećati pomoć za trgovinu zemljama u razvoju, posebno najmanje razvijenim zemljama, uključujući Unaprijeđeni integrisani okvir za trgovinsku tehničku pomoć za najmanje razvijene zemlje; • 8.b. Do 2020. razviti i operacionalizovati globalnu strategiju za zapošljavanje mladih i implementirati Globalni pakt za zapošljavanje Međunarodne organizacije rada. Cilj 9 – potciljevi • 9.1. Razviti kvalitetnu, pouzdanu, održivu i otpornu infrastrukturu, uključujući regionalnu i prekograničnu infrastrukturu, u cilju podrške ekonomskom razvoju i blagostanju ljudi, sa naglaskom na pristupačan i pravičan pristup za sve; • 9.2. Promovisati inkluzivnu i održivu industrijalizaciju i do 2030. značajno povećati udio industrije u zapošljavanju i bruto domaćem proizvodu, u skladu sa nacionalnim okolnostima, i udvostručiti njen udio u najmanje razvijenim zemljama; • 9.3. Povećati pristup malih industrijskih i drugih preduzeca, naročito u zemljama u razvoju, finansijskim uslugama, uključujući pristupačne kredite, i njihovo integrisanje u lance vrijednosti i tržišta; • 9.4. Do 2030. unaprijediti infrastrukturu i modernizovati industriju kako bi bile održive, sa povećanom efikasnošću u korišćenju resursa i većim usvajanjem čistih i ekološki prihvatljivih tehnologija i industrijskih procesa, pri čemu će sve zemlje preduzimati aktivnosti u skladu sa svojim mogućnostima; • 9.5. Poboljšati naučna istraživanja, unaprijediti tehnološke mogućnosti industrijskih sektora u svim zemljama, posebno u zemljama u razvoju, uključujući do 2030. podsticanje inovacija i značajno povećanje broja radnika na istraživanju i razvoju na 1 milion ljudi i povećanje javne i privatne potrošnje za istraživanje i razvoj; • 9.a. Omogućiti razvoj održive i otporne infrastrukture u zemljama u razvoju kroz povećanu finansijsku, tehnološku i tehničku podršku afričkim zemljama, najmanje razvijenim zemljama, zemljama u razvoju bez pristupa moru i malim ostrvskim zemljama u razvoju; • 9.b. Podržati razvoj domaćih tehnologija, istraživanja i inovacije u zemljama u razvoju, uključujući obezbjeđivanje pogodnog političkog okruženja za, između ostalog, industrijsku diversifikaciju i dodavanje vrijednosti robama; • 9.c. Značajno povećati pristup informacionoj i komunikacionoj tehnologiji i nastojati obezbijediti univerzalni i povoljan pristup internetu u najmanje razvijenim zemljama do 2020. Cilj 10 – potciljevi • • 10.1. Do 2030. postepeno postići i održati rast dohotka donjih 40 posto stanovništva po stopi višoj od nacionalnog prosjeka; 10.2. Do 2030. osnažiti i promovisati društvenu, ekonomsku i političku uključenost svih, bez obzira na starost, pol, invaliditet, rasu, etničku pripadnost, porijeklo, religiju ili ekonomski ili drugi status; • 10.3. Osigurati jednake mogućnosti i smanjiti nejednakost ishoda, uključujući eliminisanje diskriminatornih zakona, politika i praksi, promovisanjem odgovarajućih zakona, politika i akcija u tom pogledu; • • • 10.4. Usvojiti politike, posebno fiskalne, politike plata i društvene zaštite i postupno postići veću ravnopravnost; 10.5. Poboljšati regulisanje i pracenje globalnih finansijskih tržišta i institucija i ojačati sprovođenje takvih propisa; 10.6. Osigurati poboljšano zastupanje i pravo glasa zemalja u razvoju u donošenju odluka u globalnim međunarodnim ekonomskim i finansijskim institucijama kako bi postale efikasnije, vjerodostojnije, odgovornije i legitimnije; • 10.7. Olakšati uredno, sigurno, redovno i odgovorno migriranje i mobilnost ljudi, uključujući i sprovođenje planiranih i dobro sprovedenih migracionih politika; • 10.a. Sprovesti princip posebnog i diferencijalnog tretmana za zemlje u razvoju, posebno za najmanje razvijene zemlje, u skladu sa sporazumima Svjetske trgovinske organizacije; • 10.b. Podsticati zvaničnu razvojnu pomoć i finansijske tokove, uključujući direktne strane investicije, državama u kojima je najveća potreba, posebno najmanje razvijenim zemljama, afričkim zemljama, malim ostrvskim zemljama u razvoju i zemljama u razvoju bez pristupa moru, u skladu sa njihovim nacionalnim planovima i programima; • 10.c. Do 2030. smanjiti na

manje od 3% troškove transakcija doznaka migranata i eliminirati koridore doznaka sa troškovima većim od 5%. Cilj 11 – potciljevi • 11.1. Do 2030. osigurati svima pristup adekvatnim, sigurnim i pristupačnim stanovima i osnovnim uslugama i nadogradnju sirotinjskih kvartova; • 11.2. Do 2030. omogućiti pristup sigurnim, pristupačnim i održivim transportnim sistemima za sve, poboljšanjem bezbjednosti na putevima, naročito proširenjem mreže javnog prevoza, posebno vodeći računa o potrebama onih u ranjivim situacijama, ženama, djeci, osobama sa invaliditetom i starijim osobama; • 11.3. Do 2030. poboljšati inkluzivnu i održivu urbanizaciju i kapacitet za participativno, integrisano i održivo planiranje i upravljanje ljudskim naseljima u svim zemljama; • • 11.4. Ojačati napore na zaštiti i očuvanju svjetske kulturne i prirodne baštine; 11.5. Do 2030. značajno smanjiti broj smrtnih slučajeva i značajno smanjiti direktne ekonomske gubitke u odnosu na globalni bruto domaći proizvod izazvan elementarnim nepogodama, uključujući katastrofe u vezi sa vodom, sa naglaskom na zaštitu siromašnih i ljudi u ranjivim situacijama; • 11.6. Do 2030. smanjiti štetne uticaje gradova na životnu sredinu, obraćajući posebnu pažnju na kvalitet vazduha i opštinsko i drugo upravljanje otpadom; • 11.7. Do 2030. obezbijediti univerzalni pristup sigurnim, inkluzivnim i pristupačnim zelenim i javnim površinama, posebno za žene i djecu, starije osobe i osobe sa invaliditetom; • 11.a. Podržati pozitivne ekonomske, društvene i ekološke veze između gradskih, prigradskih i ruralnih područja kroz jačanje nacionalnog i regionalnog planiranja razvoja; • 11.b. Do 2020. značajno povećati broj gradova i naselja koja usvajaju i primjenjuju integrisane politike i planove inkluzije, efikasnosti resursa, ublažavanja i prilagođavanja klimatskim promjenama, otpornosti na elementarne nepogode i razvijaju i implementiraju, u skladu sa Sendai okvirom za smanjenje rizika od elementarnih nepogoda 2015-2030, holistički menadžment rizika od elementarnih nepogoda na svim nivoima; • 11.c. Pomoći najmanje razvijenim zemljama, uključujući finansijsku i tehničku pomoć, u izgradnji održivih i otpornih zgrada koristeći lokalne materijale. Cilj 12 – potciljevi • 12.1. Sprovesti desetogodišnji okvirni program o održivoj potrošnji i proizvodnji, prema kome sve zemlje preduzimaju akcije, sa razvijenim zemljama na čelu, uzimajući u obzir razvoj i mogućnosti zemalja u razvoju; • • 12.2. Do 2030. postići održivo upravljanje i efikasnu upotrebu prirodnih resursa; 12.3. Do 2030. prepoloviti svjetski prehrambeni otpad po glavi stanovnika na nivou maloprodaje i potrošača i smanjiti gubitke hrane u proizvodnim lancima i lancima snabdijevanja, uključujući gubitke nakon žetve; • 12.4. Do 2020. postići ekološki ispravno upravljanje hemikalijama i svim otpadima tokom njihovog životnog ciklusa, u skladu sa međunarodno dogovorenim okvirima, i značajno smanjiti njihovo ispuštanje u vazduh, vodu i zemljište kako bi se smanjili njihovi štetni uticaji na zdravlje ljudi i životnu sredinu; • • • • • 12.5. Do 2030. značajno smanjiti proizvodnju otpada kroz prevenciju, smanjenje, recikliranje i ponovno korišćenje; 12.6. Podsticati kompanije, posebno velike i transnacionalne, da usvoje održive prakse i integrišu informacije o održivosti u ciklus izvještavanja; 12.7. Promovisati prakse održivih javnih nabavki, u skladu sa nacionalnim politikama i prioritetima; 12.8. Do 2030. osigurati da ljudi svugdje imaju relevantne informacije i svijest o održivom razvoju i načinu života u skladu sa prirodom; 12.a. Pomoći zemljama u razvoju da ojačaju svoje naučne i tehnološke kapacitete u kretanju ka održivim obrascima potrošnje i proizvodnje; 12.b. Razviti i implementirati alate za procjenu uticaja održivog razvoja za održivi turizam koji stvara poslove i promoviše lokalnu kulturu i proizvode; 12.c. Racionalizovati neefikasne subvencije na fosilna goriva koje podstiču rasipnu potrošnju uklanjanjem poremećaja na tržištu u skladu sa nacionalnim okolnostima, uključujući restrukturiranje oporezivanja i ukidanje tih štetnih subvencija tamo gdje postoje, kako bi se odrazili njihovi uticaji na životnu sredinu, uzimajući u obzir u potpunosti specifične potrebe i uslove zemalja u razvoju i minimiziranje mogućih štetnih uticaja na njihov razvoj na način koji štiti siromašne i druge pogođene zajednice. Cilj 13 – potciljevi • • • 13.1. Ojačati otpornost i sposobnost prilagođavanja za klimatske opasnosti i elementarne nepogode u svim zemljama; 13.2. Integrisati mjere u vezi sa klimatskim promjenama u nacionalne politike, strategije i planiranje; 13.3. Poboljšati obrazovanje, podizanje svijesti i ljudske i institucionalne kapacitete za

ublažavanje klimatskih promjena, prilagođavanje, smanjenje uticaja i rano upozorenje; • 13.a. Sprovesti dogovor kojim su razvijene zemlje preuzele prema Okvirnoj konvenciji Ujedinjenih nacija o klimatskim promjenama u cilju zajedničke mobilizacije 100 milijardi američkih dolara godišnje do 2020. godine iz svih izvora za rješavanje potreba zemalja u razvoju, u kontekstu značajnih aktivnosti ublažavanja i transparentnosti u implementaciji i potpunoj operacionalizaciji Zelenog klimatskog fonda kroz kapitalizaciju što je prije moguće; • 13.b. Promovisati mehanizme za jačanje kapaciteta za efikasno planiranje i upravljanje u vezi s klimatskim promjenama u najmanje razvijenim zemljama i malim ostrvskim zemljama u razvoju, uključujući žene, mlade i lokalne i marginalizovane zajednice. Cilj 14 - potciljevi • 14.1. Do 2025. spriječiti i značajno smanjiti sve vrste zagađenja morskih voda, naročito od kopnenih aktivnosti, uključujući i morske otpadne vode i zagađivanje hranljivim materijama; • 14.2. Do 2020. održivo upravljati i zaštititi morske i obalne ekosisteme kako bi se izbjegli znatni štetni uticaji, uključujući i jačanje njihove otpornosti i preduzimanje akcija za njihovo obnavljanje kako bi se postigli zdravi i produktivni okeani; • • 14.3. Minimizirati i adresirati uticaj acidifikacije okeana kroz povećanu naučnu saradnju na svim nivoima; 14.4. Do 2020. efikasno regulisati ulov ribe i iskorijeniti prekomjerni ribolov, ilegalnu, neprijavlenu, neregulisanu i destruktivnu ribolovnu praksu i sprovesti planove upravljanja zasnovane na nauci, kako bi se u najkracem mogućem roku obnovio riblji fond, bar do nivoa koji mogu donijeti maksimalni održivi prinos utvrđen njihovim biološkim karakteristikama; • 14.5. Do 2020. očuvati najmanje 10% obalnih i morskih oblasti u skladu sa nacionalnim i međunarodnim pravom i na osnovu najboljih dostupnih naučnih informacija; • 14.6. Do 2020. zabraniti određene oblike subvencija za ribarstvo koje doprinose prevelikom kapacitetu i prekomjernom ribolovu, eliminisati subvencije koje doprinose nezakonitom, neprijavljenom i neregulisanom ribolovu i uzdržati se od uvođenja novih takvih subvencija, priznajući da bi adekvatan i efikasan, poseban i diferencijalni tretman za zemlje u razvoju i najmanje razvijene zemlje trebalo da bude integralni dio pregovora o subvencijama za ribarsku industriju Svjetske trgovinske organizacije; • 14.7. Do 2030. povećati ekonomske koristi malim ostrvskim zemljama u razvoju i najmanje razvijenim zemljama od održivog korišćenja morskih resursa, uključujući i održivo upravljanje ribolovom, akvakulturom i turizmom; • 14.a. Povećati naučno znanje, razviti istraživačke kapacitete i prenos morske tehnologije, uzimajući u obzir Kriterijume i smjernice Međuvladine okeanografske komisije o prenosu morske tehnologije, kako bi se poboljšalo zdravlje okeana i povećao doprinos razvoju biološke raznovrsnosti mora zemalja u razvoju, posebno malih ostrvskih zemalja u razvoju i najmanje razvijenih zemalja; • 14.b. Obezbijediti pristup ribarima malih razmjera morskim resursima i tržištima; • 14.c. Poboljšati očuvanje i održivo korišćenje okeana i njihovih resursa primjenom međunarodnog prava iz Konvencije Ujedinjenih nacija o pravu mora, koja pruža pravni okvir za očuvanje i održivo korišćenje okeana i njihovih resursa, kao što je napomenuto u stavu 158 dokumenta The Future We Want. Cilj 15 – potciljevi • 15.1. Do 2020. osigurati očuvanje, obnovu i održivo korišćenje kopnenih i slatkovodnih ekosistema i njihovog okruženja, posebno šuma, močvara, planina i sušnog zemljišta, u skladu sa obavezama prema međunarodnim sporazumima; • 15.2. Do 2020. promovisati sprovođenje održivog upravljanja svim vrstama šuma, zaustaviti sječu šuma, obnoviti degradirane šume i značajno povećati pošumljavanje i ponovno pošumljavanje širom svijeta; • 15.3. Do 2030. boriti se protiv dezertifikacije, obnoviti degradirano zemljište, uključujući zemljište pogođeno dezertifikacijom, sušom i poplavama i neutralizovati degradaciju zemljišta; • 15.4. Do 2030. osigurati očuvanje planinskih ekosistema, uključujući i njihov biodiverzitet, kako bi se povećali njihovi kapaciteti za pružanje koristi od suštinskog značaja za održivi razvoj; • 15.5. Preduzeti hitne i značajne mere za smanjenje degradacije prirodnih staništa, zaustaviti gubitak biodiverziteta i do 2020. zaštititi i spriječiti izumiranje ugroženih vrsta; • 15.6. Promovisati pravičnu i ravnopravnu raspodjelu koristi od korišćenja genetskih resursa i promovisati odgovarajući pristup tim resursima, kako je to dogovoreno na međunarodnom nivou; • 15.7. Preduzeti hitne mjere kako bi se okončalo krijumčarenje i trgovina zaštićenim vrstama

flore i faune i obratiti pažnju na ponudu i tražnju za ilegalnim proizvodima životinjskog svijeta; • 15.8. Do 2020. preduzeti mjere za sprečavanje uvođenja i značajno smanjenje uticaja invazivnih stranih vrsta na kopnene i vodene ekosisteme i kontrolisati ili iskorijeniti prioritetne vrste; • 15.9. Do 2020. integrisati vrijednosti ekosistema i biodiverziteta u nacionalne i lokalne planove, razvojne procese i strategije smanjenja siromaštva; • • 15.a. Mobilisati i značajno povećati finansijska sredstva iz svih izvora radi očuvanja i održive upotrebe biodiverziteta i ekosistema; 15.b. Mobilisati značajne resurse iz svih izvora i na svim nivoima kako bi finansirali održivo upravljanje šumama i pružiti adekvatne podsticaje zemljama u razvoju da unaprijede takvo upravljanje, uključujući i očuvanje i pošumljavanje; • 15.c. Poboljšati globalnu podršku naporima za borbu protiv krivolova i trgovine zaštićenim vrstama, uključujući povećanje kapaciteta lokalnih zajednica za stvaranje održivog života. Cilj 16 – potciljevi • 16.1. Svuda znatno smanjiti sve oblike nasilja i s njima povezane stope smrtnosti; • 16.2. Okončati zlostavljanje, eksploataciju, trgovinu ljudima i sve oblike nasilja i mučenja djece; • 16.3. Promovisati vladavinu prava na nacionalnom i međunarodnom nivou i osigurati jednak pristup pravdi za sve; • 16.4. Do 2030. značajno smanjiti nezakonite finansijske tokove i tokove oružja, ojačati povratak ukradene imovine i boriti se protiv svih oblika organizovanog kriminala; • 16.5. Znatno smanjiti korupciju i podmićivanje u svim njihovim oblicima; • 16.6. Razviti efikasne, odgovorne i transparentne institucije na svim nivoima; • 16.7. Osigurati odgovorno, inkluzivno, participativno i reprezentativno donošenje odluka na svim nivoima; • 16.8. Proširiti i ojačati učešće zemalja u razvoju u institucijama globalnog upravljanja; • 16.9. Do 2030. obezbijediti pravni identitet za sve, uključujući registraciju rođenih; • 16.10. Osigurati javni pristup informacijama i zaštititi osnovne slobode u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom i međunarodnim sporazumima; • 16.a. Ojačati relevantne nacionalne institucije, uključujući međunarodnu saradnju, za izgradnju kapaciteta na svim nivoima, posebno u zemljama u razvoju, kako bi se spriječilo nasilje i borilo protiv terorizma i kriminala; • 16.b. Promovisati i sprovesti nediskriminatorne zakone i politike održivog razvoja. Cilj 17 – potciljevi Finansije • 17.1. Ojačati mobilizaciju domaćih resursa, uključujući međunarodnu podršku zemljama u razvoju, kako bi se poboljšali domaći kapaciteti za naplatu poreza i drugih prihoda; • 17.2. Razvijene zemlje u potpunosti treba da sprovode svoje zvanične obaveze za razvojnu pomoć, uključujući obavezu mnogih razvijenih zemalja da postignu cilj od 0,7% zvanične razvojne pomoći/BND zemljama u razvoju i 0,15 do 0,20% ODA/BND za najmanje razvijene zemlje; oni koji daju ODA se podstiču da razmotre postavljanje cilja da obezbijede najmanje 0,20% ODA/BND za najmanje razvijene zemlje; • 17.3. Mobilisati dodatne finansijske resurse za zemlje u razvoju iz više izvora; • 17.4. Pomoci zemljama u razvoju u postizanju dugoročne održivosti duga kroz koordinisane politike usmjerene na podsticanje finansiranja duga, otpisa duga i restrukturiranja duga, kao i rješavanja spoljnog duga visoko zaduženih siromašnih zemalja kako bi se smanjilo dugovanje; • 17.5. Usvojiti i sprovesti režime promocije investicija za najmanje razvijene zemlje. Tehnologija • 17.6. Unaprijediti saradnju Sjever-Jug, Jug-Jug i trostranu regionalnu i međunarodnu saradnju u oblasti nauke, tehnologije i inovacija i povećati razmjenu znanja uz usaglašene uslove kroz poboljšanu koordinaciju postojećih mehanizama, posebno na nivou Ujedinjenih nacija i globalni mehanizam za omogućavanje razmjene tehnologije; • • 17.7. Promovisati razvoj, prenos i širenje ekološki prihvatljivih tehnologija na zemlje u razvoju pod povoljnim uslovima, uključujući koncesione i preferencijalne uslove, na osnovu međusobnih dogovora; 17.8. Potpuno operacionalizovati mehanizam izgradnje kapaciteta za nauku, tehnologiju i inovacije za najmanje razvijene zemlje do 2017. godine i povećati upotrebu ključnih tehnologija, posebno informacionih i komunikacionih tehnologija. Jačanje kapaciteta • 17.9. Unaprijediti međunarodnu podršku u sprovođenju efikasnog i ciljanog jačanja kapaciteta u zemljama u razvoju kako bi podržali nacionalne planove za implementaciju svih ciljeva održivog razvoja, uključujući saradnju Sjever- Jug, Jug-Jug i trostranu saradnju. Trgovina • 17.10. Promovisati univerzalni, otvoreni, nediskriminatorni i pravedni multilateralni trgovinski sistem zasnovan na pravilima u okviru Svjetske trgovinske organizacije, uključujući zaključivanje pregovora u

okviru Doha razvojne agende; • • 17.11. Značajno povećati izvoz zemalja u razvoju, posebno u cilju udvostručenja udjela najmanje razvijenijih zemalja u globalnom izvozu do 2020; 17.12. Dozvoliti brzi pristup svih najmanje razvijenih zemalja tržištu bez carina i kvota na dugoročnoj osnovi, u skladu sa odlukama Svjetske trgovinske organizacije i osigurati da se preferencijalna pravila koja se primjenjuju na uvoz iz najmanje razvijenih zemalja transparentna i jednostavna i da olakšavaju pristup tržištu. Sistemska pitanja Usklađenost politika i institucija • 17.13. Unaprijediti globalnu makroekonomsku stabilnost, uključujući koordinaciju i koherentnost politika; • • 17.14. Povećati koherentnost politika za održivi razvoj; 17.15. Poštovati politički prostor svake zemlje i rukovodstvo za uspostavljanje i sprovođenje politika za iskorjenjivanje siromaštva i održivi razvoj. Višestrana partnerstva • 17.16. Unaprijediti globalno partnerstvo za održivi razvoj, uključujući višestrana partnerstva koja mobiliziraju i razmjenjuju znanje, stručnost, tehnologiju i finansijske resurse kako bi podržali postizanje ciljeva održivog razvoja u svim zemljama, posebno u zemljama u razvoju; • 17.17. Ohrabriti i promovirati djelotvorna javna, javno-privatna partnerstva i partnerstva civilnog društva na osnovu iskustava i strategija finansiranja partnerstava. Podaci, praćenje i odgovornost • 17.18. Do 2020. unaprijediti podršku izgradnji kapaciteta u zemljama u razvoju, uključujući najmanje razvijene zemlje i male ostrvske zemlje u razvoju, kako bi se značajno povećala dostupnost visokokvalitetnih, pravovremenih i pouzdanih podataka razvrstanih prema prihodima, polu, uzrastu, rasi, etničkoj pripadnosti, migratornom statusu, invaliditetu, geografskoj lokaciji i drugim karakteristikama relevantnim u nacionalnom kontekstu; • 17.19. Do 2030. nadograditi postojeće inicijative za razvoj mjerenja napretka u održivom razvoju koji dopunjuju bruto domaći proizvod i podržavaju stvaranje statističkih kapaciteta u zemljama u razvoju.

BIOGRAFIJA Milica Muhadinović je rođena 9.1.1990. godine na Cetinju, gdje je završila osnovnu i srednju školu. Ekonomski fakultet u Podgorici upisuje 2008. godine, gdje na smjeru Međunarodni biznis diplomira 2012. godine. Naredne godine upisuje magistarske studije na Ekonomskom fakultetu, gdje je na smjeru Evropske ekonomske integracije, magistarsku tezu, pod nazivom „Odnosi Islanda i Evropske unije”, odbranila 2015. godine, pod mentorstvom prof. dr Gordane Đurović. Doktorske studije na Ekonomskom fakultetu u Podgorici upisuje 2016.godine. Na Ekonomskom fakultetu je angažovana kao saradnik u nastavi za oblast Makroekonomija od 2014. godine, i to na predmetima: Privredni razvoj, Menadžment investicijama, Politika proširenja EU, Kohezionna politika i strukturni fondovi EU, Ekonomija EU, Makrosistem EU, Zajedničko tržište i politika konkurencije EU, Nacionalna ekonomija, Makroekonomska teorija i analiza, Regionalna ekonomija, Ekološka ekonomija. U cilju usavršavanja boravila je na brojnim evropskim univerzitetima, posredstvom programa Erasmus+, među kojima se izdvajaju: University of Beira Interior, Covilha, Portugal, 2018. godine; University of Szczecin, Szczecin, Poljska, 2018. godine; Rzeszow University of Technology, Rzeszow, Poljska, 2020. godine; Alexandru Ioan Cuza University, Iasi, Rumunija, 2021. godine. Autor je većeg broja naučnih radova iz oblasti makroekonomije. Aktivno je učestvovala u mnogim međunarodnim aktivnostima, kao i u izradi značajnih projekata, među kojima se izdvajaju dva Jean Monnet projekta koje kofinansira Evropska unija (2017. i 2018. godine). IZJAVA O AUTORSTVU Potpisani: Milica Muhadinović Broj indeksa: 2/16 Izjavljujem Da je doktorska disertacija pod naslovom “Ostvarivanje globalnih ciljeva održivog razvoja kroz pristupanje Crne Gore Evropskoj uniji” • • Rezultat sopstvenog istraživačkog rada, Da predložena disertacija ni u cjelini ni u djelovima nije bila predložena za dobijanje bilo koje diplome prema studijskim programima drugih ustanova visokog obrazovanja, • • Da su rezultati korektno navedeni, Da nijesam povrijedila autorska i druga prava intelektualne svojine koja pripadaju trećim licima. Podgorica, 27.09.2021. godine Potpis doktoranda _____ IZJAVA O ISTOVJETNOSTI ŠTAMPANE I ELEKTRONSKE VERZIJE DOKTORSKOG RADA Ime i prezime autora: Milica Muhadinović Broj indeksa/upisa: 2/16 Studijski program: Doktorske studije ekonomije Naslov rada: Ostvarivanje globalnih ciljeva održivog razvoja kroz pristupanje Crne Gore Evropskoj uniji Mentor: Prof. dr Gordana Đurović Potpisani: Milica

Gore Evropskoj uniji Ostvarivanje globalnih ciljeva održivog razvoja kroz pristupanje Crne Gore Evropskoj uniji
Ostvarivanje globalnih ciljeva održivog razvoja kroz pristupanje Crne Gore Evropskoj uniji Ostvarivanje globalnih ciljeva
održivog razvoja kroz pristupanje Crne Gore Evropskoj uniji Ostvarivanje globalnih ciljeva održivog razvoja kroz
pristupanje Crne Gore Evropskoj uniji Ostvarivanje globalnih ciljeva održivog razvoja kroz pristupanje Crne Gore
Evropskoj uniji Ostvarivanje globalnih ciljeva održivog razvoja kroz pristupanje Crne Gore Evropskoj uniji Ostvarivanje
globalnih ciljeva održivog razvoja kroz pristupanje Crne Gore Evropskoj uniji Ostvarivanje globalnih ciljeva održivog
razvoja kroz pristupanje Crne Gore Evropskoj uniji Ostvarivanje globalnih ciljeva održivog razvoja kroz pristupanje Crne
Gore Evropskoj uniji Ostvarivanje globalnih ciljeva održivog razvoja kroz pristupanje Crne Gore Evropskoj uniji
Ostvarivanje globalnih ciljeva održivog razvoja kroz pristupanje Crne Gore Evropskoj uniji Ostvarivanje globalnih ciljeva
održivog razvoja kroz pristupanje Crne Gore Evropskoj uniji Ostvarivanje globalnih ciljeva održivog razvoja kroz
pristupanje Crne Gore Evropskoj uniji Ostvarivanje globalnih ciljeva održivog razvoja kroz pristupanje Crne Gore
Evropskoj uniji Ostvarivanje globalnih ciljeva održivog razvoja kroz pristupanje Crne Gore Evropskoj uniji Ostvarivanje
globalnih ciljeva održivog razvoja kroz pristupanje Crne Gore Evropskoj uniji Ostvarivanje globalnih ciljeva održivog
razvoja kroz pristupanje Crne Gore Evropskoj uniji Ostvarivanje globalnih ciljeva održivog razvoja kroz pristupanje Crne
Gore Evropskoj uniji Ostvarivanje globalnih ciljeva održivog razvoja kroz pristupanje Crne Gore Evropskoj uniji
Ostvarivanje globalnih ciljeva održivog razvoja kroz pristupanje Crne Gore Evropskoj uniji Ostvarivanje globalnih ciljeva
održivog razvoja kroz pristupanje Crne Gore Evropskoj uniji Ostvarivanje globalnih ciljeva održivog razvoja kroz
pristupanje Crne Gore Evropskoj uniji Ostvarivanje globalnih ciljeva održivog razvoja kroz pristupanje Crne Gore
Evropskoj uniji Ostvarivanje globalnih ciljeva održivog razvoja kroz pristupanje Crne Gore Evropskoj uniji Ostvarivanje
globalnih ciljeva održivog razvoja kroz pristupanje Crne Gore Evropskoj uniji Ostvarivanje globalnih ciljeva održivog
razvoja kroz pristupanje Crne Gore Evropskoj uniji Ostvarivanje globalnih ciljeva održivog razvoja kroz pristupanje Crne
Gore Evropskoj uniji 2 3 4 5 6 7 8 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37
38 39 40 41 42 43 44 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78
79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100 101 102 103 106 107 108 109 110 111 112 113
114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 137 138 139 140 141
142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168
169 170 171 172 173 174 175 176 177 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196
197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223
224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250
251 252 253 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280
281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307
308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325

sources:

1 1,335 words / 2% - Internet from 05-Oct-2018 12:00AM
euic.me

2 1,173 words / 2% - Internet from 14-Sep-2021 12:00AM
www.lse.ac.uk

- 3 955 words / 1% - Internet from 13-Oct-2020 12:00AM
www.eu.me

- 4 581 words / 1% - Internet from 25-Jan-2021 12:00AM
www.eu.me

- 5 564 words / 1% - Internet from 26-Jan-2016 12:00AM
www.gov.me

- 6 743 words / 1% - Internet from 12-May-2018 12:00AM
www.mrt.gov.me

- 7 686 words / 1% - Internet from 28-Apr-2021 12:00AM
www.researchgate.net

- 8 488 words / 1% - Internet from 14-Nov-2019 12:00AM
un.org.me

- 9 315 words / < 1% match - Internet from 23-Dec-2019 12:00AM
www.eu.me

- 10 158 words / < 1% match - Internet from 27-Sep-2021 12:00AM
www.eu.me

- 11 37 words / < 1% match - Internet from 03-Dec-2017 12:00AM
www.eu.me

- 12 25 words / < 1% match - Internet from 03-Dec-2017 12:00AM
www.eu.me

- 13 20 words / < 1% match - Internet from 03-Dec-2017 12:00AM
www.eu.me

- 14 12 words / < 1% match - Internet from 03-Dec-2017 12:00AM
www.eu.me

- 15 11 words / < 1% match - Internet from 02-Apr-2016 12:00AM
www.eu.me

- 16 11 words / < 1% match - Internet from 19-Jan-2021 12:00AM
www.eu.me

- 17 267 words / < 1% match - Internet from 06-Apr-2021 12:00AM
www.gov.me

18 195 words / < 1% match - Internet from 08-Feb-2019 12:00AM
www.gov.me

19 43 words / < 1% match - Internet from 29-Apr-2021 12:00AM
www.gov.me

20 26 words / < 1% match - Internet from 30-Jun-2016 12:00AM
www.gov.me

21 23 words / < 1% match - Internet from 29-Nov-2020 12:00AM
www.gov.me

22 64 words / < 1% match - Internet from 07-Oct-2018 12:00AM
www.mrt.gov.me

23 62 words / < 1% match - Internet from 13-Dec-2016 12:00AM
www.mrt.gov.me

24 13 words / < 1% match - Internet from 07-Oct-2018 12:00AM
www.mrt.gov.me

25 10 words / < 1% match - Internet from 12-May-2018 12:00AM
www.mrt.gov.me

26 10 words / < 1% match - Internet from 12-May-2018 12:00AM
www.mrt.gov.me

27 10 words / < 1% match - Internet from 12-May-2018 12:00AM
www.mrt.gov.me

28 150 words / < 1% match - Internet from 07-Nov-2019 12:00AM
un.org.me

29 364 words / < 1% match - Internet from 28-Jul-2021 12:00AM
www.pjoes.com

30 333 words / < 1% match - Internet from 03-Feb-2019 12:00AM
commons.ch

31 262 words / < 1% match - Internet from 02-Feb-2020 12:00AM
www.kei.gov.me

32 47 words / < 1% match - Internet from 02-Feb-2020 12:00AM
www.kei.gov.me

- 33 85 words / < 1% match - Internet from 16-Feb-2019 12:00AM
www.potpredsjednikregraz.gov.me
-
- 34 73 words / < 1% match - Internet from 16-Feb-2019 12:00AM
www.potpredsjednikregraz.gov.me
-
- 35 64 words / < 1% match - Internet from 19-Aug-2018 12:00AM
www.potpredsjednikregraz.gov.me
-
- 36 30 words / < 1% match - Internet from 16-Feb-2019 12:00AM
www.potpredsjednikregraz.gov.me
-
- 37 208 words / < 1% match - Internet from 22-Jul-2014 12:00AM
www.potpredsjednikekon.gov.me
-
- 38 33 words / < 1% match - Internet from 21-Oct-2014 12:00AM
www.potpredsjednikekon.gov.me
-
- 39 237 words / < 1% match - Internet
[Borlinić, Mateja. "Cost benefit analysis and its application in the economy of the Republic of Croatia", University North. University centre Varaždin. Department of Business Economics., 2019](#)
-
- 40 236 words / < 1% match - Internet from 24-May-2016 12:00AM
www.vura.hr
-
- 41 119 words / < 1% match - Internet from 26-Sep-2021 12:00AM
www.maticacrnogorska.me
-
- 42 69 words / < 1% match - Internet from 10-Oct-2019 12:00AM
www.maticacrnogorska.me
-
- 43 25 words / < 1% match - Internet from 28-Mar-2020 12:00AM
www.maticacrnogorska.me
-
- 44 13 words / < 1% match - Internet from 19-Jan-2016 12:00AM
www.maticacrnogorska.me
-
- 45 169 words / < 1% match - Internet from 30-Sep-2021 12:00AM
eusluge.euprava.me
-
- 46 56 words / < 1% match - Internet from 25-Aug-2016 12:00AM
issuu.com
-
- 47 52 words / < 1% match - Internet from 31-Aug-2016 12:00AM
issuu.com

-
- 48 30 words / < 1% match - Internet from 07-Sep-2016 12:00AM
issuu.com
-
- 49 30 words / < 1% match - Internet from 10-Jul-2016 12:00AM
issuu.com
-
- 50 148 words / < 1% match - Internet from 06-Oct-2020 12:00AM
fedora.ucg.ac.me
-
- 51 11 words / < 1% match - Internet from 08-Oct-2020 12:00AM
fedora.ucg.ac.me
-
- 52 78 words / < 1% match - Internet from 11-Aug-2021 12:00AM
www.ucg.ac.me
-
- 53 37 words / < 1% match - Internet from 09-Oct-2020 12:00AM
www.ucg.ac.me
-
- 54 20 words / < 1% match - Internet from 19-Aug-2021 12:00AM
www.ucg.ac.me
-
- 55 17 words / < 1% match - Internet from 19-Oct-2020 12:00AM
www.ucg.ac.me
-
- 56 129 words / < 1% match - Internet from 17-Aug-2018 12:00AM
www.predsjednik.gov.me
-
- 57 15 words / < 1% match - Internet from 17-Aug-2018 12:00AM
www.predsjednik.gov.me
-
- 58 134 words / < 1% match - Internet from 18-Sep-2014 12:00AM
www.un.org.me
-
- 59 10 words / < 1% match - Internet from 18-Sep-2014 12:00AM
www.un.org.me
-
- 60 43 words / < 1% match - Internet from 07-Nov-2020 12:00AM
eur-lex.europa.eu
-
- 61 28 words / < 1% match - Internet from 12-Nov-2020 12:00AM
eur-lex.europa.eu
-
- 62 21 words / < 1% match - Internet from 15-Dec-2020 12:00AM
eur-lex.europa.eu

-
- 63 10 words / < 1% match - Internet from 07-Nov-2020 12:00AM
eur-lex.europa.eu
-
- 64 102 words / < 1% match - Internet from 06-Nov-2018 12:00AM
www.mep.gov.me
-
- 65 101 words / < 1% match - Internet from 12-Feb-2021 12:00AM
den.org.rs
-
- 66 76 words / < 1% match - Internet from 27-Aug-2021 12:00AM
www.unicef.org
-
- 67 75 words / < 1% match - Internet from 28-Apr-2019 12:00AM
ic-lotos.org.ba
-
- 68 70 words / < 1% match - Internet from 22-Aug-2021 12:00AM
www.greenhome.co.me
-
- 69 67 words / < 1% match - Internet from 16-Oct-2018 12:00AM
www.minpolj.gov.me
-
- 70 39 words / < 1% match - Internet from 07-Feb-2021 12:00AM
www.privrednakomora.me
-
- 71 16 words / < 1% match - Internet from 08-Jan-2015 12:00AM
www.privrednakomora.me
-
- 72 37 words / < 1% match - Internet from 29-Nov-2020 12:00AM
repozitorij.svkst.unist.hr
-
- 73 11 words / < 1% match - Internet from 30-Nov-2020 12:00AM
repozitorij.svkst.unist.hr
-
- 74 47 words / < 1% match - Internet from 03-Dec-2020 12:00AM
www.slideshare.net
-
- 75 44 words / < 1% match - Internet from 05-Mar-2020 12:00AM
repozitorij.fpz.unizg.hr
-
- 76 22 words / < 1% match - Internet from 30-Nov-2020 12:00AM
qdoc.tips
-
- 77 21 words / < 1% match - Internet from 10-Dec-2020 12:00AM
qdoc.tips

-
- 78 42 words / < 1% match - Internet from 27-Apr-2020 12:00AM
irp-cdn.multiscreensite.com
-
- 79 15 words / < 1% match - Internet from 29-Dec-2017 12:00AM
hrcak.srce.hr
-
- 80 11 words / < 1% match - Internet
[Lay, Vladimir. "Klimatischer Alphabetismus: Analyse der grundlegenden Barrieren für die Entwicklung und Verbreitung des klimatischen Alphabetismus", 'Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb', 2016](#)
-
- 81 10 words / < 1% match - Internet from 13-Jul-2015 12:00AM
hrcak.srce.hr
-
- 82 35 words / < 1% match - Internet from 16-May-2014 12:00AM
mft.gov.ba
-
- 83 35 words / < 1% match - Internet from 10-Dec-2020 12:00AM
www.intechopen.com
-
- 84 34 words / < 1% match - Internet from 09-Sep-2019 12:00AM
nardus.mpn.gov.rs
-
- 85 33 words / < 1% match - Internet from 09-Apr-2015 12:00AM
www.mvpei.gov.me
-
- 86 32 words / < 1% match - Crossref
[Gema Del Río Castro, María Camino González Fernández, Ángel Uruburu Colso. "Unleashing the convergence amid digitalization and sustainability towards pursuing the Sustainable Development Goals \(SDGs\): A holistic review", Journal of Cleaner Production, 2021](#)
-
- 87 31 words / < 1% match - Internet from 20-Nov-2020 12:00AM
www.unirepository.svkri.uniri.hr
-
- 88 30 words / < 1% match - Internet from 08-Dec-2013 12:00AM
www.infobiro.gov.me
-
- 89 29 words / < 1% match - Internet from 13-Feb-2014 12:00AM
www.dei.gov.ba
-
- 90 25 words / < 1% match - Internet from 03-May-2020 12:00AM
www.gsv.gov.me
-
- 91 24 words / < 1% match - Internet from 18-Jan-2013 12:00AM
economics.soc.uoc.gr

-
- 92 24 words / < 1% match - Internet from 12-Nov-2020 12:00AM
www.europarl.europa.eu
-
- 93 22 words / < 1% match - Crossref Posted Content
[Luiz Alexandre Kulay. "Aplicações da técnica de Avaliação de Ciclo de Vida como recurso para o aprimoramento de processos e transformações que se desenvolvem no âmbito da Indústria Química.", Universidade de Sao Paulo, Agencia USP de Gestao da Informacao Academica \(AGUIA\), 2020](#)
-
- 94 22 words / < 1% match - Internet from 07-Apr-2014 12:00AM
esd.mit.edu
-
- 95 22 words / < 1% match - Internet from 11-Dec-2014 12:00AM
library.fes.de
-
- 96 21 words / < 1% match - Crossref
[Danijela Lakic. "The status of Bosnia and Herzegovina in the process of accession to the European Union", Megatrend revija, 2015](#)
-
- 97 21 words / < 1% match - Internet from 14-Nov-2020 12:00AM
moam.info
-
- 98 20 words / < 1% match - Internet from 09-Jan-2014 12:00AM
www.merz.gov.rs
-
- 99 19 words / < 1% match - Internet from 13-Feb-2018 12:00AM
www.mf.gov.me
-
- 100 19 words / < 1% match - Internet from 22-Jul-2014 12:00AM
www.minekon.gov.me
-
- 101 19 words / < 1% match - Internet from 15-Dec-2017 12:00AM
www.promjene.org
-
- 102 18 words / < 1% match - Crossref
[Alessandro Galli, Gordana Đurović, Laurel Hanscom, Jelena Knežević. "Think globally, act locally: Implementing the sustainable development goals in Montenegro", Environmental Science & Policy, 2018](#)
-
- 103 18 words / < 1% match - Internet from 15-Nov-2020 12:00AM
islamicmarkets.com
-
- 104 18 words / < 1% match - Internet from 01-Mar-2014 12:00AM
www.bdcentral.net
-

105

17 words / < 1% match - Crossref

["The Montenegrin Adriatic Coast", Springer Science and Business Media LLC, 2021](#)

106

17 words / < 1% match - Internet from 13-Jul-2020 12:00AM

union.edu.rs

107

17 words / < 1% match - Internet from 14-Jan-2019 12:00AM

www.cso.edu.me

108

16 words / < 1% match - Internet from 13-Feb-2019 12:00AM

arhus-centri.org.me

109

16 words / < 1% match - Internet from 16-Apr-2021 12:00AM

fedorabg.bg.ac.rs

110

16 words / < 1% match - Internet from 18-Jan-2021 12:00AM

www.klimatskepromene.rs

111

16 words / < 1% match - Internet from 01-Oct-2010 12:00AM

www.mos.gov.rs

112

15 words / < 1% match - Internet from 04-Nov-2020 12:00AM

www.alternativnagoriva.ba

113

15 words / < 1% match - Internet from 05-Jan-2021 12:00AM

www.mvep.hr

114

14 words / < 1% match - Internet from 09-Oct-2019 12:00AM

ambassadors-env.com

115

14 words / < 1% match - Internet from 26-Jul-2016 12:00AM

bs.scribd.com

116

14 words / < 1% match - Internet from 08-Sep-2021 12:00AM

mfin.gov.hr

117

14 words / < 1% match - Internet from 13-May-2015 12:00AM

www.edasol-au.com

118

13 words / < 1% match - Crossref

[Hatidza Berisa, Katarina Jonev, Aleksandar Cirakovic. "Application of the sustainability concept in the functioning of ecological security", Tehnika, 2017](#)

119

13 words / < 1% match - Crossref

[Milica Stankovic, Petar Hafner. "10.5937/skolbiz1-6655 = International conventions and agreements in the ecological area: In light of modern civilization and international trade", Skola](#)

120 13 words / < 1% match - Internet from 06-Aug-2020 12:00AM
[komora.hr](#)

121 13 words / < 1% match - Internet from 18-Oct-2017 12:00AM
[montenegro.rec.org](#)

122 13 words / < 1% match - Internet from 30-Oct-2016 12:00AM
[osobesainvaliditetom.blogger.ba](#)

123 13 words / < 1% match - Internet
[www.hums.hr](#)

124 13 words / < 1% match - Internet from 14-Feb-2019 12:00AM
[www.nova-akropola.rs](#)

125 13 words / < 1% match - Internet from 07-Nov-2018 12:00AM
[www.sabor.hr](#)

126 13 words / < 1% match - Internet from 19-May-2016 12:00AM
[www.scielo.br](#)

127 13 words / < 1% match - Internet from 22-Jan-2016 12:00AM
[www.unios.hr](#)

128 12 words / < 1% match - Publications
[Journal of Islamic Accounting and Business Research, Volume 4, Issue 2](#)

129 12 words / < 1% match - Internet from 21-Nov-2018 12:00AM
[berane.me](#)

130 12 words / < 1% match - Internet from 10-May-2014 12:00AM
[clt.org.me](#)

131 12 words / < 1% match - Internet from 02-Dec-2020 12:00AM
[demo.paragraf.rs](#)

132 12 words / < 1% match - Internet from 31-Dec-2019 12:00AM
[epa.org.me](#)

133 12 words / < 1% match - Internet from 22-Nov-2020 12:00AM
[github.com](#)

- 134 12 words / < 1% match - Internet from 22-Jun-2013 12:00AM
jadranskisajam.co.me
-
- 135 12 words / < 1% match - Internet from 28-Sep-2016 12:00AM
readgur.com
-
- 136 12 words / < 1% match - Internet from 04-Mar-2009 12:00AM
www.kosovo.undp.org
-
- 137 12 words / < 1% match - Internet from 05-Nov-2020 12:00AM
www.mei-ks.net
-
- 138 12 words / < 1% match - Internet from 26-Oct-2020 12:00AM
www.paragraf.me
-
- 139 11 words / < 1% match - Publications
0353-7919, 2002
-
- 140 11 words / < 1% match - Internet from 23-Dec-2013 12:00AM
forumbosnjaka.com
-
- 141 11 words / < 1% match - Internet
[Antonakakis, Nikos, Chatziantoniou, Ioannis, Filis, George. "Energy consumption, CO2 emissions and economic growth:an ethical dilemma", 2017](#)
-
- 142 11 words / < 1% match - Internet from 30-Sep-2019 12:00AM
seerural.org
-
- 143 11 words / < 1% match - Internet from 22-Jun-2014 12:00AM
www.odrzivabuducnost.me
-
- 144 11 words / < 1% match - Internet from 20-May-2015 12:00AM
www.potpredsjednikmvpei.gov.me
-
- 145 10 words / < 1% match - Crossref
["Handbook of Sustainability Science and Research", Springer Science and Business Media LLC, 2018](#)
-
- 146 10 words / < 1% match - Publications
Nicholls, John G.. "From Neuron to Brain", Oxford University Press
-
- 147 10 words / < 1% match - Crossref
[Vladimir Ristanovic, Aleksandra Tosovic-Stevanovic. "The importance of EU support program to the Western Balkans: The example of the Republic of Serbia", Poslovna ekonomija, 2016](#)
-
- 148 10 words / < 1% match - Internet from 22-Mar-2016 12:00AM

149

10 words / < 1% match - Internet

[Jurić, Tanja. "Prekogranično zagađenje okoliša između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine: tri studije slučaja", 2018](#)

150

10 words / < 1% match - Internet from 14-Oct-2020 12:00AM

doczz.net

151

10 words / < 1% match - Internet from 10-Jan-2021 12:00AM

ec.europa.eu

152

10 words / < 1% match - Internet

["Pristupanje Hrvatske Europskoj uniji", Wikipedia, hr, 2021](#)

153

10 words / < 1% match - Internet from 01-Sep-2021 12:00AM

media.cgo-cce.org

154

10 words / < 1% match - Internet from 13-Jul-2020 12:00AM

repozitorij.efzg.unizg.hr

155

10 words / < 1% match - Internet from 24-Nov-2020 12:00AM

rm.coe.int

156

10 words / < 1% match - Internet from 24-Jun-2015 12:00AM

www.emins.org

157

10 words / < 1% match - Internet from 16-Nov-2020 12:00AM

www.fmoit.gov.ba

158

10 words / < 1% match - Internet from 19-Aug-2019 12:00AM

www.ipbes.net

159

10 words / < 1% match - Internet from 20-Sep-2020 12:00AM

www.mdpi.com

160

10 words / < 1% match - Internet from 31-Jul-2018 12:00AM

www.ombudsman.co.me

161

10 words / < 1% match - Internet from 13-Apr-2016 12:00AM

www.putevi-srbije.rs

162

10 words / < 1% match - Internet from 30-Aug-2021 12:00AM

www.stat.gov.rs

163

10 words / < 1% match - Internet from 09-Dec-2020 12:00AM
www.udruga-gradova.hr

164

10 words / < 1% match - Internet from 10-Sep-2021 12:00AM
zir.nsk.hr
